

Erich Maria Remarque

Na západní frontě klid

Vydání z roku 1929

Tato kniha nechce být ani obžalobou
ani vyznáním. Chce se pokusit vydat
svědectví o generaci, která byla
válkou

rozbita - i když unikla jejím
granátům.

Digitalizoval Anakin

I.

Táboříme devět kilometrů za
frontou. Včera jsme měli směnu;
žaludek máme plný bílých

fazolí s hovězím a jsme sytí a
spokojení. Ba i pro večer mohl každý
vyfasovat ještě plný

esšálek; mimo to jsou dvojité porce
salámu a chleba - to už něco vydá.
Takového něco tu už

dávno nebylo: špekoun s hlavou

rudou jako rajske jablíčko jídlo
přímó nabízí; na každého,

kdo jde kolem, kývá lžící a pořádně
mu nandá. Je načisto zoufalý,
poněvadž neví, jak

vyprázdní své kotly. Tjaden a Müller
sehnali pár umyvadel a dali si je
nandat až po okraj do

zásoby. Tjaden to dělá ze žravosti,
Müller z opatrnosti. Kam to Tjaden
dává, to je u Boha. Je

pořád hubený jako herynek.

To nejdůležitější je, že nám dali také dvojí porci kuřiva. Pro každého deset cigár, dvacet

cigaret a dva kusy žvýkacího tabáku. Vyměnil jsem si žvýkací tabák s Katczinským za jeho

cigarety, tak mám dohromady čtyřicet cigaret. S tím už člověk pár dní vystačí.

Při tom nám celé to nadělení vlastně nepatří. Tak nóbl Prušáci nejsou. Dostali jsme to

jenom omylem. Před čtrnácti dny

jsme musili dopředu, na směnu.

V našem úseku byl poměrně klid a účetní poddůstojník fasoval tedy normalní kvantum

jídla a připravil je pro rotu o stopadesáti mužích. Ale tu k všeobecnému překvapení začali do

nás právě poslední den řezat, anglická artilerie pumpovala do nás olovo a bubnovala neustále

na naši posici, takže jsme měli těžké ztráty a vrátili jsme se jenom s

osmdesáti muži.

Přitáhli jsme za noci a hned jsme sebou sekli, abychom se nejdřív pořádně vyspali, neboť

Katczinsky má pravdu: ta válka by nebyla tak zlá, jenom kdyby se člověk mohl víc vyspat.

Tam vpředu s tím nikdy nic není, a čtrnáct dní to je po každé věčnost.

Bylo už poledne, když ti první z nás lezli z baráku. Za půl hodiny popadi už každý esšálek a

shromáždili jsme se před kuchyní,
která voněla mastně a žírně. Na špici
přirozeně ti

nejhladovější: malý Albert Kropp,
který myslí z nás nejjasněji a proto je
teprve frajtem;

Müller, který tahá s sebou ještě
učebnice a sní o válečné maturitě; při
bubnové palbě dře

formulky z fyziky; Leer, který nosí
plnovous a má zalíbení v děvčatech z
oficírských bordelů;

přisahá, že dostaly armádní rozkaz

nosit hedvábné košile a u hostí od
hejtmana nahoru se

předem vykoupat; jako čtvrtý já,
Pavel Bäumer. Všichni čtyři ve věku
devatenácti let, všichni

čtyři jsme šli z jedné třídy do války.

Hned za námi naši přátelé. Tjaden,
hubený zámečnick mého věku,
největší žrout roty. Když

si sedne k jídlu, je hubený jako
šindel a vstane tlustý jako štěnice,
která přijde do jiného stavu;

Haie Westhus, stejného věku, kopáč
rašeliny, který může klidně vzít
komisárek do jedné ruky

a ptát se: Hádejte, co to mám v pěsti;
Detering, sedlák, který myslí jen na
své hospodářství a na

svou ženu; a konečně Stanislav
Katczinsky, hlava naší skupinky,
houževnatý, chytrý, drbaný

čtyřicátník, s obličejem jako z hlíny,
s modrýma očima, skleslými rameny
a obdivuhodným

nosem pro to, kde se něco semele,

kde je dobré jídlo a jak se nejlíp ulejt. -

Naše skupina byla na špici fronty, která stála před kuchyní. Byli jsme netrpěliví, poněvadž

špekoun, který nic netušil, pořád ještě stál a čekal.

Konečně na něho Katczinsky křikl: „Tak to už, Jindro, zmáčkni! Vždyt' je vidět, že ty fazole jsou už dovařený."

Ale špekoun zavrtěl ospale hlavou:

„Napřed tu musíte být všichni.”

Tjaden se šklebil: „Dyt’ jsme tu všichni.”

Kaprál ještě nic nepostřehl. „To by vám tak páslo! Kde jsou ti ostatní?”

„Ty dneska krmit nebudeš! Lazaret a masengráb.”

Špekoun byl zaražen, když se dověděl, co se stalo. Byl na rozpacích. „A já jsem navařil pro stopadesát mužů.”

Kropp ho rýpl do žeber. „Tak se
aspoň jednou do syta nažerem.
Honem, zmáčkni to!"

Najednou ale byl Tjaden osvícen
duchem svatým. Jeho špičatý, myší
obličej se naplno

rozzářil, oči se chytrácky
přimhouřily, tváře sebou škubaly a
Tjaden přikročil až ke

kuchyni. „Člověče, tos taky
vyfasoval pro stopadesát mužů
chleba?"

Kaprál připitoměle a nepřítomně

přisvědčil.

Tjaden ho chytil za blůzu. „A salám taky?”

Hlava jako rajské jablíčko zase zakývala.

Tjadenovy čelisti se chvěly. „Tabák taky?”

„Ano, všechno.”

Rozzářený Tjaden se rozhlédl.

„Sakra, to je klika! To všechno je tedy pro nás! To pak každý

dostane - počkej chvílku - namoutě,
přesně dvojité porce!"

Ted' ale procitlo rajské jablíčko zase
k životu a vysvětlovalo: „To nejde."

Ale to už jsme se i my rozkoukali a
přihrnuli se.

„Proč to nejde, ty starej košťále?"
zeptal se Katczinsky.

„Co je pro stopadesát, nemůže přec
být pro osmdesát."

„To ti už ukážem," vrčel Müller.

„Jídlo třeba, pro mě a za mě, ale porce můžu vydat jenom pro osmdesát mužů," trvalo na svém rajské jablíčko.

Katczinský se začal zlobit. „Mně se zdá, že tě budeme muset dát vystřídat, co? Ty jsi

nefasoval pro osmdesát lidí, ale pro druhou rotu a basta. Cos vyfasoval, to nám vydáš! Druhá

rota jsme my."

Pustili jsme se do chlapa. Nikdo s

ním nebyl za dobře, už několikrát
zavinil, že jsme dostali

v zákopech jídlo studené a příliš
pozdě, poněvadž si, když trochu
lítaly granáty, netroufal se

svým kotlem dost blízko, takže naši
nosiči musili chodit pro menáž dál
než ostatní roty. To

Bulcke od první byl jinačí chlapík.
Byl sic tlustý jako křeček v zimě, ale
když bylo potřeba,

tahal sám hrnce až do nejpřednější
linie.

Naše nálada byla právě podle toho a jistě by k něčemu došlo, kdyby se nevynořil velitel naší

roty. Ptal se, proč se hádáme, a prozatím řekl jenom: „Ano, my měli včera těžké ztráty -“

Potom nahlédl do kotle. „Zdá se, že ty fazole jsou dobré.“

Rajské jablíčko kývlo. „Jsou vařeny s masem a na sádle.“

Lajtnant se na nás díval. Věděl, co jsme si mysleli.

I jinak ještě leccos věděl, neboť
vyrostl mezi námi a přišel k rotě jako
kaprá1. Zvedl ještě

jednou poklop s kotle a přičichl.
Odcházeje řekl: „Přineste mi taky
talíř. A porce se rozdělí

všechny. Zasloužili jsme si je."

Rajské jablíčko udělalo pitomý
obličej. Tjaden tancoval kolem něho.

„To ti docela nic neškodí! Dělá, jako
by mu patřila cela proviantura. A teď
začni, špekoune

stará, a koukej, aby ses
nepřepočítal."

„Vyliž si kapsu," prskalo rajské
jablíčko. Mohl vzteky puknout,
takového něco mu nešlo na

rozum, nerozuměl už světu. A jako
by chtěl ukázat, že je mu teď
všechno fuk, rozdělil ještě

dobrovolně po půl libře umělého
medu na každého muže.

* * *

To je opravdu pěkný den dneska. I

pošta přišla, skoro každý má pár dopisů a nějaké noviny.

Ted' se cáráme na louku za baráky. Kropp má pod paží víko od sudu na margarín.

Na pravém kraji louky je velká hromadná latrína, stabilní bouda se střechou. Ale to je pro

rekruty, kteří se ještě nenaučili najít v každé věci nějaký požitek.

Hledáme něco lepšího. Všude

totiž stojí ještě roztroušeny jednotlivé skřínky k těmž účelu.

Jsou čtyřrohé, dokola uzavřené,
se skvělým, pohodlným sedátkem.
Na postranních stěnách jsou držáky,
takže je lze přenášet.

Srážíme tři do kruhu a pohodlně se
usadíme. Dřív než za dvě hodiny se
odtud nehneme.

Pamatuji se ještě, jak jsme se s
počátku jako rekruti v kasárnách
ostýchali, když jsme musili

používat společné latríny. Dveře
nemá a dvacet mužů sedí vedle sebe

jako slepice na bidýlku.

Lze je přehlédnout jedním pohledem;
voják musí být totiž pořád pod
dozorem.

Mezitím jsme se naučili něco víc,
než překonávat trochu toho studu.
Časem jsme zvykli na
docela jiné věci.

Tady venku je ta věc ale přímo
požitkem. Nevím už, proč jsme dříve
musili tyhle věci vždy

stydlavě obcházet, jsou přec právě

tak přirozené jako jídlo a pití. A
člověk by se snad

nepotřeboval o nich ani zvlášť
zmiňovat, kdyby u nás nehrály tak
velkou úlohu a kdyby se

nám nezdály tak novými – ostatním
byly už dávno samozřejmé.

Vojak má k svému žaludku a jeho
trávení důvěrnější poměr než kdo
jiný. Tři čtvrtiny jeho

slovní zásoby jsou vzaty odtud, a
výraz pro největší radosti nejhlubší
rozhořčení je jimi sytě

podmalován. Není možné vyjadřovat se jiným způsobem tak stručně a přesně. Naše rodiny a

naši učitelé se podiví, až přijdeme domů, ale tady je to zkratka běžná řeč.

Všechny tyto procesy nabyly u nás opět rázu nevinnosti, protože jsme byli nuceni vykonávat

je veřejně. Ano ještě víc: staly se nám tak samozřejmými, že ceníme jejich pohodlné vyřízení

stejně jako na příklad eso a dvě
desítky při alageru. Nevznikl
nadarmo pro pověsti všeho druhu
název „Pověsti z latríny“; tato místa
na vojně jsou salony, kde se rodí
klepy, a nahrazují
uzavřený stůl v hospodě.

Je nám v torn okamžiku líp než v
luxusní kabině vyložené nejbělejšími
dlážkami. Tam to
může být jenom hygienické; ale tady
je to krásné.

Jsou to podivuhodné
bezmyšlenkovité hodiny. Nad námi
je modré nebe. Na obzoru visí
žluté, jasně ozářené upoutané balóny
a bílé obláčky výstřelů z
protiletadlových děl. Někdy
vytrysknou celým snůpkem, když
pronásledují nějakého letce.

Jenom jako vzdálenou bouřku
slyšíme tlumené bublání fronty. I
čmeláci bzučící kolem nás
je přehluší. A kolem nás je kvetoucí
louka. Něžná stébélka trávy se

kolébají, bělásci provádějí

kolem nich své křivolaké lety,
kmitají se v měkkém, teplém větru
babího léta; čteme dopisy a

noviny a kouříme, smekneme čapky
a položíme je vedle sebe, vítr si hraje
s našimi vlasy, hraje

si s našimi slovy a myšlenkami. Tři
skřínečky stojí uprostřed svítivě
rudého vlčího máku. -

Položíme víko od sudu na kolena.
Tak dostaneme dobrou podložku ke

skatu. Kropp má u

sebe karty. Po každé hře vkládáme
partii ramšla. Člověk by tak seděl
věčně.

Od baráku sem zaléhá tahací
harmonika. Časem odložíme karty a
díváme se na sebe. Někdo

řekne: „Mládenci, mádenci. . .“
nebo: „To mohlo špatně dopadnout,“
a na okamžik zmlkneme.

Je v nás jakýsi silný, zadržovaný
pocit, každý to cítí, to nepotřebuje
mnoha slov. Mohlo se

lehce stát, že bychom dnes ve svých
budkách naseděli, byli jsme tomu
zatraceně blízko. A

proto je všecko nové a silné - rudý
mák a dobré jídlo, cigarety a letní
vítr.

Kropp se ptá: „Viděl někdo z vás
ještě Kemmericha?"

„Leží v St. Joseph," povídám.

Müller myslí, že má prostřelené
stehno, ránu, která stojí bratru za
tisíc korun.

Rozhodneme se, že ho odpoledne navštívíme.

Kropp vytáhne dopis: „Mám vás pozdravovat od Kantorka.“

Smějeme se. Müller odhodí cigaretu a řekne: „Chtěl bych, aby byl tady.“

* * *

Kantorek, přísný mužíček v šedivém šosáku, se špičatým, myším obličejem, byl nas třídni.

Měl přibližně touž figuru jako kaprál Himmelstoss, „hrůza Klosterbergu“.

Je to ostatně

komické, že neštěstí světa pochází
tak často od malých lidí, jsou
mnohem energičtější a

nesnesitelnější, než velcí. Chránival
jsem se dostat se k oddílu s malými
veliteli rot; jsou to

zatracení holomci.

Kantorek měl při hodinách tělocviku
tak dlouho přednášky, až celá třída
jako jeden muž

vytáhla pod jeho vedením na okresní

velitelství a dobrovolně se přihlásila na vojnu. Vidím

ho ještě před sebou, jak na nás blýská svými brejlemi a ptá se dojatým hlasem:

„Vy přece půjdete taky, kamarádi?"

Tito vychovatelé mívají tak často své city v kapsičce u vesty; taky je každou hodinu

vyndávají. Ale o tom jsme tenkrát ještě nepřemýšleli.

Jeden z nás ovšem váhal a nechtělo

se mu právě. Byl to Josef Behm,
tlustý, milý hoch. Ale

nechal se přemluvit, poněvadž by se
jinak znemožnil. Snad mysli i
někteří jiní jako on; ale

nikdo se nemohl dost dobře vydělit,
nebot' v té době ani rodiče nesahali
daleko pro slovo

„zbabělec“. Nikdo totiž neměl ani
nejslabší zdání, co přichází.
Nejrozumnější byli vlastně

chudí a prostí lidé; pokládali válku
hned od počátku za neštěstí, zatím co

lépe situovaní nevěděli

samou radostí kudy kam, ačkoli
právě ti si mohli následky vypočítat
mnohem spíš.

Katczinský tvrdí, že to je vzděláním,
to zpitomuje lidi. A co říká Kat, to si
dobře rozmyslel.

Podivným způsobem byl Behm
jedním z prvních, kdo padl. Dostal
při jednom útoku ránu

do očí a nechali jsme ho ležet za
mrtvého. Vzít s sebou jsme ho

nemohli, poněvadž jsme musili
kalupem zpátky. Odpoledne
najednou jsme ho slyšeli volat a
viděli jsme ho venku se plazit.

Pozbyl jenom vědomí. Poněvadž nic
neviděl a byl šílený bolestí,
nevyužíval žádného krytu,

takže byl od nich sestřelen, než mohl
někdo proň dojít.

Přirozeně, že nelze z toho vinit
Kantorka; kam by se svět dostal,
kdybychom už toto měli

nazývat vinou. Kantorků bylo tisíce,
a byli vesměs přesvědčeni, že dělají
to nejlepší způsobem
pro ně pohodlným.

Ale to právě způsobilo v našich
očích jejich bankrot.

Měli být nám, osmnactiletým,
prostředníky a vůdci do světa
dospělých, do světa práce,

povinností, kultury a pokroku, do
budoucnosti. Posmívali jsme se jim
mnohdy a vyváděli jim

všelijaké kousky, ale v zásadě jsme jim věřili. S pojmem autority, který byl s nimi nerozlučně

spojen, byl svázán v našich myšlenkách i větší rozhled a lidštější vedení. Ale první mrtvý,

kterého jsme viděli, rozbil toto přesvědčení. Musili jsme dojít k poznání, že náš věk byl

poctivější

než jejich; předčili nás jenom frází a šikovností. První bubnová palba nám ukázala náš omyl,

a pod ním se zřítíl světový názor,
kterému nás učili.

Zatím co oni ještě psali a mluvili, my
viděli už lazarety a umírání; zatím co
označovali

službu státu jako to největší, my už
věděli, že strach před smrtí je
silnější. Nestali jsme se proto

ani buřiči, ani desertéry, ani zbabělci
- všechny tyto výrazy měli tak
snadno na jazyku, -

milovali jsme svou vlast právě tak

jako oni, a šli jsme při každém útoku
kurážně do toho; - ale

rozlišovali jsme teď, najednou jsme
se naučili videt. A viděli jsme, že z
jejich světa nezůstalo

nic. Náhle jsme strašlivě osaměli; a
musili jsme se s tím taky sami
vypořádat.

* * *

Než vyrazíme ke Kemmerichovi,
balíme jeho věci; bude jich po cestě
potřebovat.

V polním lazaretu je hodně práce;
páchne tam jako vždy karbolem,
hnisem a potem. Člověk

je z baráku na leccos zvyklý, ale tady
by ti přec jen mohlo přijít na nic.
Ptáme se po

Kemmerichovi; leží v jednom sále a
uvítá nás slabým úsměvem radosti a
bezmocným

rozčilením. Co ležel v bezvědomí,
ukradli mu jeho hodinky.

Müller potžásá hlavou: „Já ti
vždycky říkal, že nemáš tak pěkné

hodinky nosit."

Müller je trochu nemotora a tvrdohlavec. Jinak by držel hubu, poněvadž každý vidí, že

Kemmerich už z toho salu nevyjde. Dostane-li opět hodinky či nedostane, je docela lhostejné,

nanejvýš že bychom je mohli poslat jeho rodině.

„Jak se ti daří, Frantíku?" ptá se Kropp. Kemmerich svěsí hlavu. „Ujde to - mám jen

zatracené bolesti v noze."

Díváme se na jeho pokrývku. Jeho noha leží pod drátěným košem, přes ni tlustě leží

svrchnice. Kopám Müllera do holeně, neboť by byl s to Kemmerichovi říci to, co nám sanit'áci

říkali už venku: že Kemmerich už nohu nemá. Amputovali mu ji.

Vypadá strašlivě, je žlutý a bledý, v obličeji má už cizí črty, které tak dobře známe,

poněvadž jsme je už stokrát viděli.
Nejsou to vlastně žádné črty, jsou to
spíše známky. Pod

kůží už netepe život; je vytěsněn na
sám okraj těla, z vnitřku se
propracovává smrt, oči ještě

ovládá. Tu teď leží náš kamarád
Kemmerich, který ještě nedávno pekl
s námi koninu a krčil se

s námi v granátových jámách; je to
ještě on, a přec už to není on, jako
fotografická deska, na

niž exponovali dva snímky. I jeho hlas zní jako popel.

Myslim na to, jak jsme tenkrát odjížděli. Jeho matka, dobrá, tlustá žena, ho provázela na

nádraží. Neustále plakala, její obličej byl zduřený a oteklý. Kemmerich se proto styděl, neboť

měla ze všech nejmíň kuráže, a rozplývala se doslova v tuku a vodě. Při tom si vyhlídla právě

mne, brala mě znovu a znovu za ruku a úpěnlivě mě prosila, abych tam

venku dával na

Frantíka pozor. Měl ovšem taky obličej dítěte a tak měkké kosti, že dostal už za čtyři neděle,

co nosil tornu, plochá chodidla. Ale jak lze v poli dávat na někoho pozor!

„Tak teď tedy přijdeš aspoň domů," povídá Kropp, „na dovolenou bys musil čekat nanejvýš

ještě tři, čtyři měsíce."

Kemmerich kývá. Nemohu se klidně dívat na jeho ruce, jsou jako vosk.

Pod nehty sedí špína

zákopů, je modročerná a vypadá jako
jed. Napadá mi, že tyhle nehty
budou, až Kemmerich už

nebude dýchat, růst dál, dlouho ještě,
strašidelné sklepní rostliny. Vidím v
duchu obraz: kroutí

se jako vývrtky a rostou a rostou a s
nimi i vlasy na rozpadávající se
lebce, jako tráva z dobré

půdy, právě tak jako tráva, jak je to
jen možné? Müller se shýbá.

„Přinesli jsme ti věci,

Frantíku." Kemmerich ukazuje rukou. „Dejte je pod postel." Miiller je tam dává. Kemmerich

začíná zase o hodinkách. Jak ho máme upokojit, abychom nevzbudili jeho nedůvěru?

Müller se vynořuje s párem leteckých bot. Jsou to nádherné anglické boty z měkké, žluté

kůže, sahají až ke kolenům a zapínají se až nahoru; je to hledaná věc. Müller je nadšen

pohledem na ně, měří jejich podešve
se svými ztvrdlými botami a ptá se:
„Vezmeš si ty boty s
sebou, Frantíku?"

Myslíme všichni tři na totéž: i kdyby
se uzdravil, mohl by potřebovat jen
jednu, byly by pro

něho tedy bezcenné. A za těchto
okolností je přímo hřích, aby tu
zůstávaly; neboť sanitáci je

přirozeně seknou, hned jak bude
mrtev.

Müller opakuje: „Nechceš je tady nechat?"

Kemmerich nechce. Je to nejlepší kousek jeho výstroje.

„Můžeme si je vyměnit," navrhuje opět Muller, „tady venku může člověk něco takového potřebovat."

Ale Kemmericha nelze pohnout.

Šlapu Müllerovi na nohu; klade krásné boty váhavě zas pod postel.

Mluvíme ještě semhle a tamhle, pak se loučíme. „Tak se měj dobře, Frantíku.”

Slibuji mu, že zejtra přijdu zas. Taky Müller o tom mluví; myslí na šněrovací boty a chce je hlídat.

Kemmerich stená. Má horečku. Zastavíme venku sanit'áka a domlouváme mu, aby dal

Kemmerichovi injekci.

Odmítá. „Kdybychom měli dávat

každému morfium, musili bychom ho mít celé sudy."

„Ty ho asi dáváš jen oficírům," říká Kropp nenávistně.

Rychle se do toho vmísím a dávám sanit'ákovi nejprve cigaretu. Vezme ji. Pak se ptám:

„Smíš ty vůbec dávat injekce?"

Je uražen. „Když nevěříte, tak co se ptáte?"

Vtisknu mu ještě pár cigaret do ruky.
„Bud' tak hodný."

„Tak dobrá," řekne. Kropp jde s ním dovnitř; nevěří mu a chce to vidět na vlastní oči.

Čekáme venku.

Müller začíná zas o botách. „Ty by mi padly jako ulité. V těchle korábech mám puchýř na

puchýř. Myslíš, že vydrží až do zejtřka po službě? Když pojede v noci, viděli jsme ty boty -"

Albert se vrací. „O čem jste . . .?" ptá se.

„Vyřízeno," řekne Müller jako závěrečné slovo.

Vracíme se do baráků. Myslím na dopis, který musím zejtra psát Kemmerichově matce.

Mrazí mě, chtěl bych vypít kalíšek kořalky. Müller trhá trávu a žvýká ji. Najednou odhodí

malý Kropp cigaretu, vztekle ji zadupá, rozhlédne se kolem, s obličejem rozrušeným a rysy

povolenými a blebtá: „Do prdele práce, do prdele."

Jdeme dál, dlouho. Kropp se upokojil, známe to, je to frontové jančení, každého to jednou chytí.

Müller se ho ptá: „Co ti vlastně Kantorek psal?" Kropp se směje: „Že prý jsme ocelová mládež,"

Všichni tři se vztekle smějeme. Kropp nadává; je rád, že může mluvit. -

Ano, tak myslí, tak myslí, ty statisíce
Kantorku! Ocelová mládež. Mládež!
Žádnému z nás

není přes dvacet. Ale mládí? Mladí?
Tomu už je dávno. Jsme staří lidé.

II:

Je to zvláštní pocit, myslím-li tak na
to, že mám doma v zásuvce stolku
ležet začaté drama

„Saul“ a haldu básní. Mnohý večer
jsem nad tím ztrávil, dělali jsme
skoro všichni něco

takového; ale stalo se mi to tak neskutečným, že si to už nedovedu pořádně ani představit.

Od té doby, co jsme tu, je náš předešlý život odříznut, aniž jsme se o to nějak přičinili.

Pokoušíme se mnohdy získat si o tom nějaký přehled nebo najít pro to vysvětlení, ale nedaří se

nám to dost dobře. Právě nám, dvacetiletým, je všechno zvlášť nejasné, Kroppovi, Müllerovi,

mně, nám, kterým Kantorek říká

ocelová mládež. Všichni starší lidé jsou pevně spjati s tím

předešlým, mají půdu pod nohama, mají ženy, děti, zaměstnání a zájmy, které jsou už tak

pevné, že je válka nemůže rozervat. Ale my, dvacetiletí, máme jen své rodiče a některý z nás

nějaké to děvče. To není mnoho, neboť v našem věku je vliv rodičů nejslabší a děvčata ještě

nepřevládají. Nad to jsme toho

neměli moc; trochu snění, trochu
diletantských zálib a školu;

dál náš život ještě nesahal. A z toho
nezbylo nic.

Kantorek by řekl, že jsme stáli právě
na prahu života. Tak nějak to taky je.
Nezapustili jsme

ještě kořenů. Válka nás vyplavila.
Pro ty druhé, starší, je přerušením,
mohou myslit za ni. Ale

my jsme jí strženi a nevíme, jak to
vlastně skončí. Víme prozatím jen
tolik, že jsme podivně a

těžkomyslně zhrubli, ač ve skutečnosti už ani nejsme tak často smutni.

Jestliže by Müller dostal rád Kemmerichovy boty, nejeví proto méně účasti, než někdo, kdo bolestí se na to neopovází ani myslet. Kdyby ty boty Kemme-

richovi něco pomohly, běžel by Müller raději bosky přes ostnatý drát, než by uvažoval, jak je

dostat. Takto ale jsou boty něčím, co

s Kemmerichovým stavem naprosto
nesouvisí, zatím co

jich Müller může dobře potřebovat.
Kemmerich umře, ať je dostane ten
nebo onen. Proč by je

tedy Muller neměl hlídat, má přec na
ně větší právo, než nějaký sanifák!
Až bude Kemmerich

mrtev, bude pozdě. Právě proto tedy
na ně Muller číhá už teď.

Ztratili jsme smysl pro jiné
souvislosti, poněvadž jsou umělé.
Pro nás platí a mají váhu

jenom fakta. A dobré boty jsou vzácnost.

* * *

Dříve bylo i to jiné. Když jsme šli k okresnímu velitelství, byli jsme ještě třídou dvaceti

mladíků, která se dala, mnozí po prvé, ze zpupnosti společně oholit, než vkročila na

kasárenský dvůr. Neměli jsme žádných pevných plánů do budoucnosti, myšlenky na kariéru a

povolání byly jen u málokterých
prakticky tak určité, aby mohly
vytvářet životní formu; zato

jsme však byli plni nejasných ideí,
které životu a dokonce i válce
propůjčovaly v našich očích

idealisovaného a téměř romantického
charakteru.

Prošli jsme desetinedělním
vojenským výcvikem a za tu dobu
jsme byli přetvořeni

dokonaleji než za deset let pobytu ve
škole. Učili jsme se, že vyčištěný

knoflík je důležitější

než čtyři svazky Schopenhauera.

Nejdřív udiveně, pak rozhořčeně a na
konec lhostejně jsme

poznávali, že nerozhoduje, jak se zdá
duch, ale kartáč na boty, ne
myšlenka, ale systém, nikoli

svoboda, ale dril. Stali jsme se
vojáky s nadšením a s dobrou vůlí;
ale přičiňovali se všemožně,

aby to z nás vyhnali. Po třech
týdnech nebylo nám už

nepochopitelným, že listonoš s
hvězdičkami má nad námi více moci
než dříve naši rodiče, naši
vychovatelé a všechny kulturní
oblasti od Platona až ke Goethovi.
Svéma mladýma pozornýma očima
jsme viděli, že klasický
pojem vlasti našich učitelů se
prozatím realizoval v úplné vzdání
naší osobnosti, jaké bychom
nikdy nepředpokládali ani u
nejnižšího posluhy. Salutování,
postoj v „pozoru“, parádní

poход, pocta puškou, „vpravo v bok“, „vlevo v bok“, srazit podpatky, nadávky a tisíc šikan:

představovali jsme si svou úlohu jinak a shledávali jsme, že jsme připravováni na hrdinství

jako koně v cirkuse. Ale zvykli jsme si na to brzy. Chápali jsme, že část těch věcí je nutná, jiná

část právě tak zbytečná. Voják má pro to jemný čich.

* * *

Po třech a po čtyřech byla celá třída rozptýlena po družstvech, spolu s frizskými rybáři,

sedláky, dělníky a nádeníky, s nimiž jsme se rychle skamarádili. Kropp, Müller, Kemmerich a

já jsme přišli do devátého družstva které cvičil kaprál Himmelstoss.

Byl pokládán za největšího psa z celých kasáren a byl na to hrd. Malý, podsaditý chlapík,

který sloužil dvanáct let, s liščím, nakrouceným knírem, v civilu

listonoš. Na Kroppa, Tjadena,

Westhusa a na mě měl zvlášť
spadeno, poněvadž čul náš tichý
vzdor. Stavěl jsem jednoho rána

čtrnáckrát jeho postel. Vždy našel
něco, co by na ní vytkl a zase ji strhl.
Promazal jsem v

dvacetihodinné práci - přirozeně s
přestávkami - pár prastarých bot,
tvrdých jako kámen tak, že

byly měkké jako máslo a ani
Himmelstoss neměl, co by jim vytkl;

vydrhl jsem na jeho rozkaz

kartáčkem na zuby do bělá světnici
naší čety; dali jsme se já a Kropp s
ručním kartáčem a

lopatkou do sněhu na kasáren ském
dvoře, který jsme měli podle jeho
rozkazu těmito

prostředky vyčistit, a byli bychom
vydrželi, pokud bychom nezmrzli,
kdyby se náhodou

nevynořil jakýsi lajtnant, který nás
poslal do kasáren a Himmelstossovi
pořádně vynadal.

Následek toho bylo jen, že se
Himmelstoss na nás ještě víc
rozzuřil. Byl jsem komandován po
čtyři týdny každou neděli na stráž a
právě tak dlouho jsem dělal službu
ve světnici; cvičil jsem

v plné výzbroji s puškou v ruce na
holé, rozmoklé oranici, „přískokem
vpřed" a „k zemi", až

se ze mne stala hrouda bláta a já se
vyčerpáním svalil; za čtyři hodiny po
tom jsem

Himmelstossovi ukázal svou
bezvadně vyčištěnou výzbroj, ovšem
s rukama do krve rozedře-

nýma; stál jsem s Kroppem,
Westhusem a Tjadenem v ostrém,
mrazu čtvrt hodiny „v pozoru”,

bez rukavic s holými prsty na hlavní
pušky, zatím co se kolem nás plazil
Himmelstoss a číhal

na nejmenší pohyb, aby zjistil nějaký
přestupek; běžel jsem v noci osmkrát
v košili s

nejhořejšího patra kasáren až dolů na

dvůr, poněvadž mé podvlékačky
přečnívaly o pár

centimetrů kraj podnožky na níž
musil každý mít své věci srovnány.
Vedle mne běhal kaprál

ode dne, Himmelstoss, a šlapal mi na
prsty nohou; musil jsem při cvičení
bajonetem šermovat

vždy s Himmelstosse, přičemž mi
dal do ruky těžkou, železnou tyč a
sobě příručnou

dřevěnou pušku, takže mi mohl paže

pohodlně naklepat do modra a do
hněda; dostal jsem

ovšem při tom jednou takový vztek,
že jsem se na něho slepě vrhl a dal
mu takovou ránu do

žaludku, až se převalil. Když si chtěl
stěžovat, velitel roty se mu vysmál a
řekl, že má dávat

pozor; znal svého Himmelstosse a
zdálo se, že mu přeje, že naběhl. Stal
se ze mne dokonalý

šplhač; hledal jsem pomalu, kdo by
se se mnou mohl měřit v dřepech;

trásli jsme se, když jsme

jen zaslechli jeho hlas, ale ten
zdivočilý poštovský kůň nás
nedostal.

Když jsme Kropp a já v barákovém
táboře jednou v neděli vlekli přes
dvůr na tyči džbery z

latríny a Himmelstoss, nádherně
vyčištěný a na vycházku připravený,
šel kolem nás, tvářili

jsem se přese vše, jako bychom
klopýtli, a vylili mu džber na nohy.

Zuřil, ale míra byla
dovršena.

„Na to je pevnost," křičel.

Kropp toho měl dost. „Ale napřed
vyšetřování a při něm vyplázneme
my svoje trumfy,"
řekl.

„Jak to mluvíte s kaprálem!" řval
Himmelstoss, „zbláznil jste se?
Počkejte, až se vás budou
ptát? Co chcete dělat?"

„Vypláznout trumfy na pana kaprála," řekl Kropp s prsty na švu kalhot.

Himmelstoss nyní přece pozoroval, co a jak, a odmázl beze slova. Dříve než zmizel, sic ještě

zaječel: „To si vypijete," ale jeho moc byla zlomena. Zkoušel to ještě jednou v oranicích s

„přískokem vpřed", a „k zemi". Poslouchali jsme sic každého jeho rozkazu; neboť rozkaz je

rozkaz, musí být vyplněn. Ale pro-

váděli jsme jej tak pomalu, že
Himmelstossa se zmocňovalo

zoufalství. Spustili jsme se pokojně
na kolena, potom na ruce a tak
pořád; mezitím dal už

zuřivě jiné komando. Než jsme se
zpotili, chraptěl.

Pak nám dal pokoj. Říkal nám sic
stále ještě prevíti. Ale byl v tom
respekt.

Bylo taky mnoho slušných kaprálů,
kteří byli rozumnější; ti slušní měli

dokonce většinu.

Ale každý si chtěl především udržet co nejdéle teplé místo v zázemí a to mohl jen tak, že

dělal rekrutům nohy. Tak nás v kasárnách brousili všemi možnými brusy a častokrát jsme

vzteky štěkali. Mnozí z nás z toho taky onemocněli, Wolf dokonce umřel na zápal plic. Ale

byli bychom si připadali směšnými, kdybychom povolili. Stali jsme se tvrdými, nedůvěřivými,

nelítostnými, mstivými, surovými, a
tak to bylo dobře; neboť tyto
vlastnosti nám právě

chyběly. Kdyby nás hnali bez této
doby výcviku do zákopu, byla by se
asi většina z nás

zbláznila. Takto jsme ale byli
připraveni na to, co nás čekalo.

Nezlomili jsme se, přizpůsobili jsme
se jen; pomáhalo nám k tomu našich
dvacet let, která

nám mnoho jiného tak ztěžovala.

Nejdůležitější však bylo, že se v nás
probudil pevný

praktický pocit sounáležitosti, který
se pak v poli stupňoval v to nejlepší,
co válka vynesla: v

kamarádství!

* * *

Sedím na Kemmerichově posteli.
Ztrácí se víc a víc. Kolem nás je
kravál. Přijel nemocniční

vlak a hledají raněné, schopné
transportu.

Kolem Kemmerichovy postele jde lékař a ani se naň nepodívá.

„Příště, Frantíku," povídám.

Zdvihne se v poduškách na lokty.

„Amputovali mě."

Tak, to teď tedy taky ví. Kývám a odpovídám: „Bud' rád, že se z toho takhle dostaneš."

Mlčí.

Mluví dál: „Mohly to být také obě nohy, Frantíku, Wegeler má prve pravou ruku. To je

horší. Ty teď přijdeš domů."

Dívá se na mne. „Myslíš?"

„Ovšem."

Opakuje: „Myslíš?"

„Jistě; Frantíku. Musíš teď se jen zotavit po té operaci."

Kyne mi, abych se přiklonil blíže.
Skláním se nad ním a Kemmerich mi
šeptá: „Já tomu
nevěřím."

„Nemluv tak blbě, Frantíku, za pár dní to sám uvidíš. To je toho: uříznutá noha; tady dají

dohromady docela jiné věci.”

Zdvihá ruku. „Podívej se na tyhle prsty.”

„To je z operace. Jen se hodně krm, pak se sebereš.

Máte tu pořádné jídlo?”

Ukazuje miskou, která je ještě napolo plná. Rozčilují se. „Frantíku, ty musíš jíst. Jídlo to je to

hlavní. Vždyt' je to tady docela dobré."

Odmítá. Po pause řekne zvolna:
„Chtěl jsem se stát fořtem."

„To můžeš ještě pořád," těším ho.
„Ted' vynášli nádherné prothesy, ani
nevíš, že ti něco

chybí. Připínají je na svaly. U
ručních prothes můžeš pohybovat i
prsty a pracovat, ba i psát. A

mimo to vynalézají toho pořád víc."

Leží chvíli tiše, pak říká: „Můžeš

vzít Müllerovi mé šněrovací boty."

Kývám a přemýšlím, co mu mohu ještě říci, aby ho to povzbudilo. Jeho rty jsou smazány,

jeho ústa se zvětšila, zuby vyčnívají jako by byly z křídý. Maso taje, čelo se klene ostřeji, lícní

kosti jsou vysunuty. Kostra se propracovává na povrch. Oči už zapadají. V několika hodinách

bude po všem.

Není první, kterého tak vidím; ale

rostli jsme spolu; a to je vždycky jen
přec něco jiného.

Opisoval jsem od něho komposice.
Nosíval obyčejně do školy hnědý
oblek s pásem a ten oblek

se na rukávech blýskal, jak byl
odřený. Byl také jediný z nás, který
uměl veletoč na hrazdě.

Vlasy mu padaly do obličeje jako
hedvábí, když jej dělal. Kantorek se
jím proto chlubil. Ale

cigarety nesnášel. Jeho kůže byla
velmi bílá, bylo v něm něco dívčího.

Dívám se na své boty. Jsou
neforemné a ztvrdlé, kalhoty jsou do
nich zastrčeny; když

vstanu, vypadám v těch širokých
rourách tlustě a mohutně. Ale když
se jdem koupat a

svlékneme se, máme rázem opět
štíhlé nohy a štíhlé plece. Nejsme
pak už vojáky, ale jsme

skoro chlapci, že by člověk nevěřil,
že uneseme tornu. Je na nás
podivuhodný pohled, jsme-li

nazí; pak jsme civilisty a cítíme skoro jako civilisté.

Frantík Kemmerich vypadal při koupání malý a štíhlý jako dítě. Ted tu leží, proč pak jen?

Měli by vodit celý svět kolem této postele a říkat: To je Frantík Kemmerich, devatenáct a půl roku, nechce umřít. Nenechte ho umřít!

Myšlenky se mi matou. Ten vzduch, plný karbolu a snětí, plní plíce hlenem, je jako hustá

kaše, která dusí.

Tmí se. Kemmerichův obličej
bledne, odráží se od podušek a je tak
průsvitný, že se až

třpytí. Ústa se tiše pohybují.
Nakláním se k němu. Šeptá: „Když
najdete mé hodinky, pošlete je
domů.”

Neodporuju. Nemá to už smyslu.
Nepřesvědčíš ho. Je mi bídne z mé
bezmocnosti. To čelo s

vpadlými spánky, ta ústa, z kterých
zbývá už jen chrup, ten ostrý nos! A
ta tlustá plačící žena

tam doma, které musím psát.
Kdybych jen už měl ten dopis za
sebou.

Ošetřovatelé chodí kolem s lahvemi
a džbery. Jeden z nich přistoupí,
vrhne na Kemmericha

pátravý pohled a zas odejde. Je vidět,
že čeká, pravděpodobně potřebuje
postel.

Nakláním se nad Frantíkem a říkám,

jako by ho to mohlo zachránit:
„Možná, že přijdeš,

Frantíku, do ozdravovny na
Klosterbergu, mezi vily. Budeš se
mocht koukat z okna přes pole až

k těm dvěma stromům na obzoru.
Ted' je ta nejkrásnější doba, kdy
zraje žito a pole na slunci

vypadají jako perlet'. A topolová alej
u Klášterního potoka, kde jsme
chytávali okouny! Můžeš

si pak zase pořídit akvárium a chovat

ryby, můžeš vycházet a nikoho se
neptat, ba můžeš hrát i
na klavír, když chceš."

Nakláním se nad jeho obličej, který
leží ve stínu. Dýchá ještě tiše. Jeho
obličej je mokrý,

pláče. To jsem vyved pěknou
pitominku svými hloupými řečmi!

„Ale, Frantíku," objímám jeho
ramena a kladu svůj obličej na jeho.
„Nechceš teď spát?"

Neodpovídá. Slzy se mu kutálejí po

tvářích. Chtěl bych je utřít, ale mám
moc špinavý

kapesník.

Míjí hodina. Sedím napjatě a
pozoruji každý záchvěv jeho svalů,
nechce-li snad ještě něco

říci. Kdyby chtěl alespoň otevřít
hubu a řvát! Ale pláče jen s hlavou
na stranu odvrácenou.

Nemluví o své matce a sourozencích,
neříká nic, je to asi všechno už za
ním; **je** teď sám se

svým malým devatenáctiletým
životem a pláče, poněvadž ho ten
život opouští.

To je nejnesmělejší a nejtěžší
loučení, jaké jsem kdy viděl, ačkoli u
Tiedjena to bylo taky

ošklivé, když, chlap jako hora, řval
po mamince a s široce rozevřenýma
očima vzdaloval

doktora úzkostně bajonetem od své
postele, dokud nesklapl.

Najednou Kemmerich zasténá a
začne chroptět. Vyskočím, klopýtám

ze sálu a ptám se:

„Kde je doktor? Kde je doktor?"

Když vidím bílý plášť, chytanu jej.

„Pojďte honem, nebo František Kemmerich umře."

Vyprostí se a ptá se přítomného ošetřovatele: „Co Je?"

Ošetřovatel povídá: „Postel 26, amputace hořeního stehna."

Oboří se na mě: „Jak bych mohl o tom něco vědět, amputoval jsem dneska pět noh," odsune

mě, řekne ošetřovateli: „Podívejte se na něho" a běží do operačního sálu.

Třesu se vzteky, když jdu se sanitákem. Podívá se na mě a povídá: „Operace za operací, od

pěti hodin ráno - to je rajt, panečku, jen dneska zas šestnáct pryč - ten tvůj je sedmnáctý.

Dotáhnem to jistě na dvacet."

Mně je špatně, najednou už nemohu dál. Nechce se mi už ani nadávat, nemá to smysl, chtěl

bych padnout a už nevstal.

Jsme u Kemmerichovy postele. Je mrtev. Obličej je ještě mokrý od slz. Oči jsou

polootevřeny a jsou žluté jako staré kostěné knoflíky.

Sanit'ák mě rýpá do žeber. „Vezmeš s sebou jeho věci?“

Kývám.

Pokračuje: „Musíme ho hned odnést, potřebujem tu postel. Tam venku to už leží až v

průjezdu."

Vezmu věci a odpínám
Kemmerichovi kapsli s legitimací.
Sanit'ák se ptá po jeho žoldové
knížce. Není tu. Povídám, že musí
být v kanceláři a jdu. Za mnou už
strkají Frantíka do cely.

Přede dveřmi cítím tmu a vítr jako
vykoupení. Dýchám, co mi plíce
stačí, a cítím na obličeji

vzduch teplý a měkký jako nikdy
dotud. Hlavou mi náhle letí
myšlenky na děvčata, na

kvetoucí luka, na bílá oblaka Nohy
se pohybují v botách kupředu, jdu
rychleji běžím. Kolem

mne chodí vojáci, jejich hovory mě
vzrušují, přes to, že jim nerozumím.
Země bobtná silami a

ty síly protékají chodidly do mne.
Noc praská nabita elektřinou, fronta
bouří tlumeně jako

bubnový koncert. Mé údy se křepce
pohybují, cítím své ohebné klouby,
funím a frkám. Noc

žije, já žiju. Mám hlad větší než jen
od žaludku.

Müller stojí před barákem a čeká na
mne. Dávám mu boty. Jdeme dovnitř
a on si je zkouší.

Padnou mu. Hrabe se ve svých
zásobách a nabízí mi pěkný kousek
cerbulátu. K tomu máme

teplý čaj s rumem

III

Přišla náhrada. Vyplňují se mezery, a
slamníky v barácích budou brzy

obsazeny. Jsou to

zčásti staří lidé, ale dali nám taky
pětadvacet mladých hochů z polních
shromaždišť rekrutů.

Jsou skoro o rok mladší než my.
Kropp do mne šťouchá: „Viděls ty
děti?”

Kývám. Nafoukneme se, dáme se na
dvoře oholit, strčíme ruce do kapes u
kalhot a koukáme

jako stará pára.

Katczinský se připojí. Couráme se

konírnami a přijdeme k
náhradníkům, zrovna když

dostávají plynové masky a kávu. Kat
se zeptá jednoho z nejmladších:

„Nedostali jste už dlouho nic
pořádnýho k žrádlu, co?”

Rekrut se zašklebí. „Ráno chleba z
tuřínu, v poledne zelí z tuřínu, večer
kotlety z tuřínu a k
tomu salát z tuřínu.”

Katczinský odbornicky zahvízdne. „
Chleba z tuřínu? To jste měli ještě

šťestí, dělají ho už

taky z hoblovaček. Ale co bys tak
řek bílým fazolím, nechtěl bys lžící?"

Rekrut zrudl. „Navalovat si mě
nemusíš."

Katczinský nic neodpovídá: „Vem si
esšálek."Jdeme zvědavě za nimi.

Vede nás k sudu

vedle svého slamníku. Je opravdu do
polovičky naplněn bílými fazolemi a
hovězím.

Katczinský před ním stojí jako

generál a povídá: „Oči v hrsti,
dlouhý prsty! To je pruská
parola."

Jsme překvapeni. Ptám se: „Sakra,
Kate, kdes to sebral?"

„'Rajské jablíčko' bylo rádo, že jsem
mu to odebral. Dal jsem mu za to tři
kusy hedvábí z

padáků. No, bílé fazole jsou i
studené jedna báseň."

Nandá rekrutovi mecenášsky porci a
řekne: „Až se sem přihrneš s

esšálkem příště, budeš

mít v ruce cigáro nebo žvanec
tabáku, rozumíš?"

Pak se obrátí k nám: „Vy dostanete,
to se ví, i tak."

* * *

Katczinský je nepostradatelný,
poněvadž má šestý smysl. Takoví
lidé jsou všude, ale není na

nich předem vidět, že jsou tací.
Každá rota má jednoho nebo dva z
téhle sorty. Katczinský je

ten nejmazanější ze všech, co znám.
Řemeslem je, tuším, švec, ale na tom
nezáleží, rozumí

každému řemeslu. Je dobře táhnout s
ním za jeden provaz. My, Kropp a já,
s ním táhneme a

taky Haie Westhus k nám tak napolo
patří. Ale to už je tak víc výkonný
orgán, neboť pracuje

pod Katovým velením, když se ušije
nějaká věc, kde je potřeba pěstí. Za
to má pak určité

výhody. Tak na příklad přijdem v

nocí do docela neznámého místa,
bídneho hnízda, kde je

vidět na první pohled, že je
vyrabované až na došky.

Nakvartýrujem se do malé, tmavé
fabriky,

která byla k tomu právě zařízena.

Jsou tam postele, vlastně jen pryčny,
pár látek, potažených

drátěným pletivem.

Drátěné pletivo je tvrdé. Deku pod
sebe nemáme, tou, kterou máme,

musíme se přikrýt.

Celta je moc tenká.

Kat si to prohlédne a řekne Haiovi Westhusovi: „Pojď se mnou." Jdou na slepo, do docela

neznámého hnízda. Za půl hodiny jsou tu zase, s náručemi slámy. Kat našel konírnu a tak našel

slámu. Mohli bychom teď v teple spát, kdybychom neměli hlad jako psi.

Kropp se ptá artileráka, který je tam

už dlouho: „Je tady někde kantina?”

Artilerák se směje: „A co bys chtěl ještě? Tady nic neseženeš. Ani kůrku tu neseženeš.”

„Co pak tu nejsou civilové?”

Artilerista si odplivne: „Je, pár. Ale ti čumějí sami kolem každého kotle-a žebrají.”

To je zlé. To si tedy musíme přitáhnout řemen a čekat až do zejtrka, až přijde menáž.

Vidím ale, že si Kat nasazuje čepici

a ptám se: „Kam jdeš, Kate?”

„Jdu si to vomrknout." A vymázne.
Artilerák se posměšně šklebí.

„Mrkej! Jen aby sis při
tom nevymrkal kukadla."

Zklamaně uléháme a přemýšlíme,
nemáme-li se pustit do železné
zásoby. Ale to je příliš
riskantní.

Tak se pokoušíme aspoň si
zdrímnout. Kropp rozpůlí cigaretu a
dává mi pulčík. Tjaden

vypravuje o jejich národním jídle,
velkých fazolích se špekem.
Zatrácuje přípravu bez číbru.

Především se ale musí vařit všechno
dohromady, pro Kristovy rány, ne
brambory zvlášť,

fazole zvlášť a špek snad taky
zvlášť. Někdo vrčí, že Tjadena
rozseká na číbr, jestli nebude

hnedka kušovat. Pak se ta velká
místnost uklidní. Jen pár svíček bliká
v hrdlech lahví a

artilerista si tu a tam odplivne.

Jsme už skoro v limbu, když se dveře otevřou a objeví se Kat. Zdá se mi, že sním: má pod

paždí dva chleby a v ruce krvavý pytel na písek, v kterém je teď konina.

Artilerákovi vypadne fajfka z huby. Ohmatává chleba. „Opravdu, opravdický chleba a ještě teplý.“

Kat už dál o tom nemluví. Má chleba a na ostatním mu nezáleží. Jsem

přesvědčen, kdyby ho

vyložili v poušti, že by sehnal za
hodinu večeři z datlí, pečeně a vína.

Prohodí krátce k Haiovi: „Naštípej
dříví." Potom vytáhne zpod kabátu
pánev a vyndá

z kapsy hrst soli a kolečko sádla;
myslel na všecko. Haie rozdělá na
podlaze oheň. Tmavou

halou továrny to praská. Lezeme se
slamníků.

Artilerák kolísá. Rozvažuje, má-li se

pochvalně vyslovit, aby snad na něho taky něco zbylo.

Ale Katczinský ho nevidí, pro něho vůbec neexistuje. Tu s klením odmázne.

Kat zná způsob, jak uvařit koninu do měkka. Nesmí hned na pánev, to by ztvrdla. Musí se

předem v trošce vody povařit. Sedíme se svými noži na bobku v kruhu a cpeme se.

To je Kat. Kdyby v nějaké krajině za celý rok jen v průběhu jediné

hodinky bylo možno

sehnat něco k jídlu, přišel by přesně
v tu hodinu, nasadil by si čepici,
vyšel by, šel by rovnou

jako podle kompasu k tomu a našel
by to. Najde všechno; když je
chladno, kamínka a dříví,

seno a slámu, stoly, židle, především
ale žrádlo. Je to přímo záhada, skoro
člověk by myslel, že

to čaruje ze vzduchu. Jeho vrcholný
kousek jsou čtyři krabičky humrů.

Ovšem, že bychom

měli místo toho raději přepouštěné
sádlo.

* * *

Usadili jsme se na sluneční straně
baráku. Páchne to dehtem, létem a
zpocenými nohami.

Kat sedí vedle mne, neboť se rád
baví. V poledne jsme cvičili hodinu
salutování, poněvadž

Tjaden nedbale zasalutoval
nějakému majorovi. To Katovi nejde

z hlavy. Prohlašuje: „Dej si

pozor, prohrájeme válku, poněvadž umíme moc dobře salutovat."

Kropp k nám přistupuje jako čáp bosky s vyhrnutými kalhotami.

Rozkládá na trávu své

vyprané po nožky. Kat se dívá do nebe, pustí hlasitý, silný zvuk a řekne zamyšleně: „Každý

bobeček dá jeden tóncček."

Oba se začnou přít. Zároveň se sází o láhev piva, jak dopadne letecký boj,

který se bojuje

nad námi. Kat si nedá vyvrátit
mínění, které jako frontovik
vyjadřuje opět ve verších: „Stejně
platu, stejně žrádla, dávno by už
vojna padla.“

Kropp naproti tomu je myslitel.
Navrhuje, aby se vypovězení války
provádělo formou jakési

lidové slavnosti na vstupenky s
hudbou, jako při býčích zápasech.
Pak by se musili v aréně

ministři a generálové obou zemí v
plavkách, s klacky v rukou dát do
sebe. Kdo by zbyl, toho

země by zvítězila. To by bylo
jednodušší a lepší než tady, kde do
sebe řezou ti nepraví.

Návrh se líbí. Pak sklouzne hovor na
kasárenskou execírku. Napadá mě
obraz. Žhoucí

poledne na kasárenském dvoře. Žár
stojí tiše nad prostranstvím. Kasárny
jsou jako vymřelé.

Všecko spí. Je slyšet jen bubeníky

cvičit, někde se uvelebili a cvičí,
nešikovně, jednotvárně,

do zblbnutí. Jaký to trojzvuk: Polední
horko, kasárenský dvůr a cvičící
bubeníci.

Okna kasáren jsou prázdná a temná.
V některých visí sušící se cvilinkové
kalhoty. Díváme

se tam tou žebně. Světnice jsou
chladné.

O, vy temné, zatuchlé kasárenské
světnice se železnými postelemi,

slanmíky do čtverce,

policemi a podnožkami před nimi! I
vy můžete být cílem tužeb; tady
venku jste dokonce

pohádkovým echem domova, vy
místnosti plné výparů starých jídel,
spánku, kouře a šatů!

Katczinský je líčí nádhernými
barvami a s velkým pohnutím. Co
bychom dali za to,

kdybychom mohli k nim zpátky! Dál
totiž si naše myšlenky už ani
netroufají.

Vy instrukční hodiny ráno. -
„Řekněte mi součástky pušky model
98!" - vy tělocvičné

hodiny odpoledne - „pianisti,
nastoupit. Vpravo v bok. Hlaste se v
kuchyni k loupání

brambor."

Hýříme vzpomínkami. Kropp se
najednou zasměje a řekne: „V Löhne
přestupovat."

To byla nejmilejší hra našeho
kaprála. Löhne je nádraží, na kterém

se přestupuje. Aby se

naši dovolenci nezaběhli, cvičil
Himmelstoss v kasárenské světnici s
námi přestupování.

Měli jsme se naučit, že v Löhne je
nutno jít tunelem k vlaku, do něhož
se přestupuje. Postele

představují tunel a každý se postaví
nalevo od nich. Pak přišlo komando:
„V Löhne

přestupovat!" a jako blesk leze
všechno pod postelema na druhou
stranu. To jsme cvičili celé

hodiny.

Mezitím bylo německé letadlo sestřeleno. Padá jako kometa, rozvíjejíc za sebou vlajku

kouře. Kropp ztratil láhev piva a platí rozmrzele svou prohru.

„Himmelstoss," povídám, když se Albertovo zklamání utišilo, „je jistě jako listonoš

skromný člověk, odkud to, že jako kaprál je takový ras?"

Tato otázka Kroppa opět vzruší. „To není jenom Himmelstoss, takových je velmi mnoho.

Jakmile dostanou hvězdičky nebo šavli, stanou se jinými lidmi, jako by se blínu napili.”

„To dělá uniforma,” domnívám se.

„Tak přibližně,” povídá Kat a připravuje se k veliké řeči, „ale důvod je jiný. Podívej se, když

natrénuješ psa, aby žral brambory, a předložíš mu potom kus masa, chňapne po něm přece,

poněvadž je to v jeho povaze. A dáš-li nějakému člověku kousíček moci, je to s ním taky tak;

chňapne po ní. To přichází samo, neboť člověk sám o sobě je zkrátka a dobře bestie a teprve

pak je namazán, jako chleba se sádlem troškou slušnosti. U vojska je celý vtip v tom, že

vždycky má někdo nad jiným moc. Zlé je jen to, že každý má příliš mnoho moci; kaprál může

obyčejného vojáka, lajtnant kaprála,
hejtman lajtnanta tak sekýrovat, až se
zblázní. A poněvadž

to ví, proto si na to hned trošku
zvykne. Vem si jen tu nejjednodušší
věc: jdeme z execiráku a

jsme utahám jako psi. Přijde rozkaz:
zpívat. Zpěv je pro kočku, poněvadž
každý je rád, že ještě

unese břízu. A už dělá rota čelem
vzad a musí za trest hodinu
dodatečně execírovat. Na zpá

teční cestě se zase řekne: zpívat, a

ted' se zpívá. Co to všechno mělo za účel? Velitel roty

prosadil svou, poněvadž k tomu má moc. Nikdo ho za to nebude hanit, naopak je pokládán za

štramáka. Při tom je něco takového jenom maličkost, jsou ještě docela jiné věci, při nichž se

mohou dělat člověku nohy. A ted' se vás ptám: i kdyby ten člověk byl v civilu čím chce,

v kterém povolání si může dovolit

něco takového, aniž by mu rozflákali kušnu? To může

jenom u vojska. Vidíte, a to stoupá každému do hlavy! A to mu stoupá do hlavy tím víc, čím

menším pánem je v civilu.

„Říká se, disciplína musí být," míní nedbale Kropp.

„Důvody," vrčí Kat, „mají vždycky. Dejme tomu. Ale nesmí se z ní stát šikanování. A

vysvětlí to takovému zámečníkovi

nebo podomkoví, objasni to
takovému uchu a ti jsou tu

přece ve většině; ten jen vidí, že ho
dřou bez nože a že přijde do pole, a
ví docela přesně, co je

potřeba a co není. Povídám vám, že
obyčejnej voják to tady vpředu tak
vydrží, to je co říci! To

je co říci!"

Každý přitakuje, neboť každý ví, že
dril přestává jenom v zákopech, že
ale pár kilometrů za

frontou se zase počíná i kdyby měl
začínat tím největším nesmyslem,
salutováním a parádním

pochodem. Je totiž železný zákon:
„Voják musí v každém případě být
zaměstnán.”

Ale vtom se ukáže Tjaden s
červenými skvrnami na tvářích. Je
tak rozčilen, že koktá.

Rozzářeně písmenkuje:
„Himmelstoss je na cestě sem. Jde
na frontu.”

* * *

Největší vztek na Himmelstosse má
Tjaden, poněvadž byl v barákovém
táboře vychováván

Himmelstossovou metodou. Tjaden
totiž neudrží v noci při spaní moč.
Himmelstoss tvrdil

zkrátka a dobře, že to je lenost a
vynašel prostředek, který ho byl
důstojný, aby Tjadena
vyléčil.

Sehnal v sousedním baráku ještě
jednoho takového muže, který se

jmenoval Kindervater.

Toho nastěhoval dohromady s
Tjadenem. V barácích stály typické
palandy, dvě postele nad

sebou, spodek postelí z drátu.
Himmelstoss je umístil tak, že jeden
z nich dostal hořejší a druhý

dolení postel. Ten spodní na to
přirozeně sakramentsky doplácel.
Proto si to příští večer

vyměnili, spodní přišel nahoru, aby
to mohl odplatit. To byla
Himmelstossova sebevýchova.

Nápad byl sprostý, ale v myšlence dobrý. Bohužel nic nepomáhal, poněvadž nesouhlasil

předpoklad: ani u jednoho z nich to nebyla lenost. To mohl vidět každý, kdo se podíval na

jejich bledou plet'. Skončilo to tak, že vždycky jeden z obou spal na podlaze. Mohl se při tom

lehce nachladit.

Haie se mezitím taky usadil vedle nás. Mrká na mě a mne si nábožně

pracky. Prožili

jsme"spolu nejkrásnější den své
vojančiny. Byl to večer, než jsme jeli
do pole. Byli jsme

přiděleni k pluku s vysokým číslem,
ale poslali nás dřív zpět do garnisony
k vyzbrojení, ovšem

nikoli do kasáren, kde byli rekruti,
ale do jiných. Příští den časně ráno
jsme měli odejet. Večer

jsme vyrazili, abychom s
Himmelstossem zúčtovali. To jsme
si už celé týdny svatě slibovali.

Kropp to dokonce tak přeháněl, že si umínil jít v míru k poště, aby později, až se stane

Himmelstoss zase listonošem, mohl být jeho nadřízeným. Hýřil představami, jak ho bude

sekýrovat. To totiž právě způsobovalo, že nás nemohl dostat; spoléhali jsme stále, že ho

jednou, nejpozději na konci války, dostaneme.

Mezitím jsme mu chtěli hezky

napráskat. Copak se nám mohlo stát,
když nás nepozná a my
stejně časně ráno odjedeme.

Věděli jsme, v které hospodě každý
večer sedává. Když šel odtamtud do
kasáren, musil

projít temnou, nezastavenou ulicí.
Tam jsme na něho číhali za
hromadou kamení. Měl jsem s

sebou cíchu. Třásli jsme se
očekáváním, zda půjde sám.
Konečně jsme slyšeli jeho krok,
který

jsme přesně znali, slyšeli jsme ho
dost často ráno, když se dveře
rozletěly a řvalo se:

„Vstávat“.

„Sám?“ - šeptal Kropp.

„Sám!“ - Plížil jsem se s Tjadenem
kolem hromady. Tu už se blýskala
přezka na jeho

opasku. Himmelstoss byl, jak se
zdálo, trochu nachmelen; zpíval. Šel
kolem nás bez nejmenší

potuchy.

Chytili jsme cíchu, potichu jsme vyskočili, přehodili jsme mu ji zezadu přes hlavu, strhli

jsme ji dolu, takže tam stál jako v bílém pytli a nemohl zdvihnout ruce. Zpěv odumřel.

V nejbližším okamžiku byl u toho Haie Westhus. Roztaženými rukama nás odhodil, aby byl

první. Postavil se požitkářsky do příslušné posice, zdvihl ruku jako stěžeň na signalisování s

dlaní jako lopata na uhlí a zasadil
bílému pytli ránu, že by zabil vola.

Himmelstoss se překulil, přistál o pět
metrů dál a začal řvát. Postarali jsme
se i o to, neboť

jsme měli s sebou podušku. Haie
přisedl na bobeček, dal si podušku na
kolena, chytil

Himmelstosse tam, kde byla hlava, a
vmáčkl mu ji do podušky. Hned byl
tlumenější v tónu.

Haie ho nechal tu a tam nalokat se

vzduchu, tu vyrazil z chroptění
nádherný jasný výkřik, který

hned zas zjemněl. Nyní rozepjal
Tjaden Himmelstossovi šle a stáhl
mu kalhoty. Klepačku držel

při tom pevně v zubech. Pak se zvedl
a dal se do toho.

Byl to podivuhodný pohled:
Himmelstoss na zemi, nad ním Haie,
držící jeho hlavu na

kolenou, Haie s obličejem d'ábelsky
zešklebeným a s ústy rozkoší
otevřenými, proužkované

podvlékačky s nohama do x, které při každé ráně dělaly ve spuštěných kalhotách

nejoriginelnější pohyby, a nad tím jako dřevorubec neúnavný Tjaden. Musili jsme ho nakonec

přímo odtrhnout, abychom přišli taky na řadu.

Konečně postavil Haie Himmelstosse zase na nohy a předvedl nakonec privátní představení.

Napřáhl pravou ruku k facce, jako by chtěl trhat hvězdy. Himmelstoss se převálil. Haie ho

zvedl, postavil si ho zase pěkně a ulil mu levičkou druhou, prvotřídně mířenou. Himmelstoss

vyl a nadával leza po čtyřech. Jeho proužkovaný listonošovský zadek svítil ve světle měsíce.

Zmizeli jsme tryskem.

Haie se ještě jednou ohlédl a řekl vztekle, nasyceně a trochu hádankovitě: „Pomsta je jako

jelito."

Vlastně mohl být Himmelstoss rád; neboť jeho slovo, že má vychovávat navzájem druh

druha, přineslo plody na něm samém. Stali jsme se účelivými žáky jeho metod.

Nikdy nevypátral, komu má být za to vděčen. A získal při tom ještě cíchu; neboť, když jsme

se za několik hodin tam zase podívali, nemohli jsme ji už najít.

Tento večer způsobil, že jsme
příštího rána do určité míry kurážně
odjížděli. Vlající

plnovous nás proto slavil velmi
dojatě jako hrdinnou mládež.

IV

Musíme kupředu kopat zákopy. Při
setmění přirachotí nákladní vozy.
Vylezeme na ně. Je

teplý večer a soumrak nám připadá
jako roucho, pod jehož ochranou je
nám dobře. Pojí nás;

dokonce i lakomý Tjaden daruje mi cigaretu a nabízí oheň. Stojíme těsně vedle sebe, sedět

nemůže nikdo. Müller je konečně jednou v dobré náladě; má nové boty.

Motory se roz bručí, vozy drnčí a rachotí. Silnice jsou vyježděny a plny děr. Světlo se nesmí

rozžehovat a proto kodrcáme, div že nevyletíme z vozu. To nám ale nenahání strachu. Co se

může stát; zlomená ruka je lepší než

díra do břicha a mnohý si přímo
přeje získat takovou

příležitost dostat se domů.

Vedle nás jedou dlouhou řadou
muniční kolony. Spěchají, neustále
nás předjíždějí. Házíme

jim vtipy a oni odpovídají.

Je vidět zed', patří k nějakému domu,
který leží stranou silnice. Natahuji
uši. Mýlil bych se?

Zase slyším zřetelně husí kejhání.
Kouknu na Katczinského -

Katczinský na mě; rozumíme si.

„Kate, slyším tu nějakého aspiranta na pekáč.”

Kývá. „Udělá se to, až budeme zase zpět. Mám to tu v evidenci.”

Přirozeně, že to Kat má v evidenci. Zná jistě každou husí tlapku v okruhu dvaceti kilometrů.

Vozy dostihují oblasti artilerie. Posice děl jsou maskovány proti pohledu z letounů větvemi,

jako k nějaké vojenské slavnosti

„pod zelenou“. Tyto besídky by
vypadaly vesele a pokojně,
kdyby nebyla jejich obyvateli děla.

Vzduch je těžký kouřem děl a mlhou.
Chutnáme na jazyku trpký čoud
prachu. Výstřely

duní, až se vozy chvějí, ozvěna
burácí rachotivě za nimi, všechno
kolísá. Naše obličeje se

nepozorovatelně mění. Nejdeme sice
do zákopů, jen kopat, ale na každém
obličeji teď stojí:

tady je fronta, jsme v její oblasti.
Není to ještě strach. Kdo jel dopředu
tak často jako my, ten

má tvrdou kůži. Jen mladí rekruti
jsou rozčileni. Kat je poučuje: „To
byla třicetapůlka. Poznáte

to podle výstřelu: - hned
přijde dopad.”

Ale temný hluk dopadu k nám
nedoléhá. Utápí se v brumlání fronty.
Kat poslouchá: „Dnes v
noci bude maso.”

Posloucháme všichni. Fronta je neklidná. Kropp povídá: „Tommyové už střílejí.”

Výstřely je zřetelně slyšet. Jsou to anglické baterie vpravo od našeho sektoru. Začínají o

hodinu dříve. U nás začínají punktum v deset hodin.

„Co jim to napadá,” volá Müller, „asi jim jdou hodinky o hodinu napřed.”

„Bude maso, povídám vám, cítím to ve všech kostech.” Kat vystrkuje ramena.

Vedle nás duní tři výstřely. Ohňový
paprsek střílí šikmo do mlhy, děla
bručí a halasí. Mrazí

nás a jsme rádi, že zejtra ráno
budeme zase ve svých barácích.

Naše obličeje nejsou ani bledší ani
červenější než jindy; nejsou ani
napjatější ani

povolenější, a přec jsou jiné. Cítíme,
že do naší krve je zapojen kontakt.
To není žádná

metafora; to je fakt. To fronta,

vědomí fronty vyvolává tento
kontakt. V okamžiku, kdy sviští
první granáty, kdy je vzduch trhán
výstřely, náhle vjede do našich žil,
do našich rukou jakési

schoulené očekávání, číhání, stav
zostřené bdělosti, jakási pružnost
smyslů. Tělo je jedním

rázem v plné pohotovosti.

Často se mi zdá, jako by to na nás
neslyšným kmitáním přeskakoval
sám otrásaný, vibrující

vzduch sám; nebo jako by to byla
sama fronta, která vyzařuje elektřinu,
jež mobilisuje

neznámé konečky nervů.

Je to pokaždé totéž: jedeme a jsme
rozbručení či dobře naložení vojáci;
pak přijdou

artileristické posice a každé slovo
našich hovorů má změněný zvuk.

Když Kat stojí před baráky a řekne:
„Bude maso“ tak je to právě jen jeho
mínění, a dost; ale

když to řekne tady, má ta věta ostrost
bajonetu v noci při měsíci, prořízne
hladce myšlenky, je

blíž a mluví jakýmsi temným
významem k tomu nepovědomému,
co se v nás probudilo: „bude

maso". Snad se to chvěje a sbírá k
obraně to, co v nás žije
nejvnitřnějšího a nejtajemnějšího.

* * *

Mně je fronta příšerným vírem. Už
daleko od jeho středu, v tiché vodě,
cítíš jeho savou sílu,

která tě přitahuje pomalu,
neodvratně, bez velkého odporu.

Ale ze země, ze vzduchu k nám
proudí obranné síly, - nejvíce ze
země. Nikomu není země

tím, čím je vojáku. Když se na ni
tiskne, dlouze, pevně, když se do ní
hluboko vrývá obličejem

i údy ve smrtelném strachu před
ohněm, tu je jeho jediným přítelem,
jeho bratrem, jeho

matkou, stená svůj strach a své

výkřiky jí, mlčelivé a skryté, země je
přijímá, pustí ho zase k

novým desíti sekundám běhu a
života, chytí ho zase, mnohdy
navždy.

Země - země - země!

Země plná vln a děr, do nichž se
člověk může vrhnout a schoulit!
Země, to tys nám dávala v

křeči hrůzy, ve vystříknutí zmaru, v
smrtném řevu explosí nesmírnou
protivlnu vyhraného

života! Divá bouřka skoro na hadry
roztrhaného bytí tekla od tebe
zpětným proudem skrze

naše ruce, takže, my zachránění,
jsme se do tebe zahrabávali a
zakusovali v němém,

úzkostném štěstí přežité minuty!

Při prvním zadunění granátu je
odhozena část našeho života jedním
rázem o tisícovky let

zpět. Vede nás, bdí nad námi a
ochraňuje nás pud zvířete. Je
podvědomý, rychlejší,

bezpečnější, neklamnější než
vědomí. Nelze si to vysvětlit, člověk
jde a nemyslí na nic -

najednou leží v nějaké proláklince
terénu, a přes něj stříkají střepiny; -
ale člověk si nemůže

vzpomenout, že slyšel granát letět
nebo že ho napadlo lehnout. Kdyby
se měl na to spolehnout,

byl by už dávno hromádkou
rozházeného masa. To, co nás strhlo
a zachránilo, aniž víme jak,

to bylo něco jiného, jasno-vidné
větření v nás. Kdyby toho nebylo,
nebylo by už ani človíčka

od Flander až po Vogézy.

Odjíždíme jako rozbručení či dobře
naložení vojáci,- přijdeme do pásma,
kde se začíná

fronta, a stala se z nás lidská zvířata.

* * *

Sporý lesík nás pohltí. Procházíme
kuchyněmi. **Za** lesíkem sestupujeme.
Vozy odjíždějí.

Zejtra před úsvitem mají pro nás zase přijet.

Mlha a dělový dým stojí ve výši
prsou nad lukami. Měsíc na ně svítí.
Cestou táhnou oddíly

vojáků. Přílby se lesknou v měsíčním
světle slabounkými reflexy. Z bílé
mlhy vyčnívají hlavy

a pušky, kývající hlavy, kolébající se
hlavně.

Dále vepředu mlha přestává. Hlavy
se mění v postavy; - blůzy, kalhoty,
boty se vynořují z

mlhy jako z mléčného jezera.
Formují se v kolonu. Kolona
mašíruje přímo, postavy se pojí v
jakýsi klín, nerozeznáš už
jednotlivce, jen černý klín se sune
kupředu, podivuhodně doplňován
hlavami a puškami připlouvajícími z
mlžnatého jezera. Kolona - ne lidé.

Po příčné cestě přijíždějí lehká děla a
muniční vozíky. Koňům se v
měsíčním svitu lesknou

hřbety, jejich pohyby jsou krásné,

poškubují hlavami, vidíš blýskot
jejich očí. Děla a vozy se

sunou kolem nás před rozplývavým
pozadím měsíční krajiny, jezdci se
svými ocelovými

přílbami vypadají jako rytíři z
dávných dob, je to jaksí krásné a
úchvatné.

Míříme k zákopnickému skladišti.
Jedni si naloží na ramena ohnuté,
špičaté, železné tyče,

druzí prostrčí rovné železné hole
skrze svitky drátu a odchází s tímto

nákladem. Břemena jsou
nepohodlná a těžká.

Terén je rozbitější. Zpředu chodí
řadami hlášení: „Pozor, vlevo
hluboká granátová jáma!“

- „Opatrně, příkop!“ - Naše oči jsou
napjaté, naše nohy a hole makají,
dříve než převezmou tíží

těla. Najednou četa stojí; narazíme
obličejem na svitek drátu svého
předáka a klejeme.

Na cestě je několik rozstřílených

vozů. Nový rozkaz. „Nekouřit.“ -
Jsme těsně u zákopů.

Mezitím se docela setmělo.
Obcházíme lesík a máme frontový
úsek před sebou.

Na obzoru od konce ke konci stojí
neurčitý, načervenalý jas. Je v
neustálém pohybu, jsa

protínán ohněm z dělových hlavní.
Vysoko nad něj stoupají rakety,
stříbrné a rudé koule, které

se rozprsknou a prší na zem bílými,
modrými a rudými hvězdami.

Vyletují francouzské rakety,

které rozvinují ve vzduchu hedvábný
padák a snášejí se docela pomalu.

Osvětlují všechno jako

ve dne, jejich světlo proniká až k
nám, ostře vidíme na zemi své stíny.

Snášejí se celé minuty,

než dohoří. Ihned stoupají nové,
všude, a mezi nimi zase zelené,
modré, rudé.

„Pěkná kaše," povídá Kat.

Dělová bouřka sílí v jediné temné

dunění a rozpadá se opět ve skupiny
explosí. Rachotí

suché salvy kulometů. Vzduch nad
námi je naplněn neviditelným
shonem, vytím, pískáním a

syčením. To je menší kalibr; - mezi
to ale hučí nocí jako varhany i velké
„kufry“, hezky těžké

věcičky, a přistávají daleko za námi.
Mají jakýsi říjivý, vzdálený,
chraptivější hlas jako řevní

jeleni, a táhnou svou cestou vysoko
nad vytím a pískotem

málokaliberních střel.

Reflektory začínají ohledávat černou oblohu. Klouzají po ní jako ohromná, na konci zúžená

pravítka. Jeden z nich stojí tiše a trochu se chvěje. Ihned je u něho druhý, kříží se, černý hmyz

je mezi nimi a snaží se uniknout: letec. Je oslepen, nejistý a potácí se.

* * *

V pravidelných vzdálenostech vrážíme do země železné koly. Dva a

dva drží vždy svitek,

druzí odvinují drát. Je to praošklivá práce s těmi hustými, dlouhými ostny. Nejsem zvyklý

odvinovat a roztrhnu si ruku. Po několika hodinách jsme hotovi. Ale máme ještě kdy, než

přijdou nákladní vozy. Většina z nás si lehne a spí. Pokouším se o to také. Ale je příliš

chladno. Je vidět, že jsme blízko moře, chlad nás neustále probouzí.

Najednou pevně usnu. Když náhle
jedním skokem vyletím, nevím, kde
jsem. Vidím hvězdy,

vidím rakety a mám na okamžik
dojem, že jsem usnul na nějaké
zahradní slavnosti. Nevím, je-

li ráno či večer, ležím v bledé
kolébce svítání a čekám na měkká
slova, která musí přijít,

měkká a skrytá, - pláču? Sahám si na
oči, je to tak podivné, což jsem dítě?
Hebká kůže; - trvá

to jen vteřinu, pak poznávám siluetu

Katczinského. Sedí klidně jako stará vojna a kouří fajfku,

fajfku s víčkem přirozeně. Když zpozoruje, že jsem vzhůru, říká:

„Tos vylít! Byl to jenom zapalovač, zašustl tamhle do křoví.”

Posadím se; cítím se podivuhodně osamocen. Je dobře, že je tu Kat.

Dívá se zamyšleně směrem k frontě a říká: „Docela pěkný ohňostroj, jen kdyby to nebylo

tak nebezpečné.”

Za námi to práskne. Pár rekrutů
polekaně vyskočí. Za pár minut to
sem zas uhodí, blíže než

prve. Kat si vyklepává fajfku. „Je v
ní troud.“

Už je to tady. Plazíme se pryč, jak to
jen ve spěchu jde. Příští rána sedí už
mezi námi.

Několik mužů křičí. Na obzoru
stoupají zelené rakety. Bláto vyletuje
do vzduchu, střepiny

bzučí. Slyšíš je ještě pleskat, když
hluk explose dávno už zas oněměl.

Vedle mne leží nějaký poděšený
rekrut, bělohlávek. Vmáčkl obličej
mezi ruce. Přílba se mu

odkutálela. Najdu ji a chci mu ji
narazit na hlavu. Vyhlédne, srazí
přilbu a vleze si jako dítě

hlavou pod mou paži, těsně na má
prsa. Úzká ramena sebou škubají.
Ramena jako měl

Kemmerich.

Nechám ho dělat, co mu libo. Ale
aby mu přilba byla aspoň k něčemu,

nasadím mu ji na

zadek, ne z blbosti, ale z dobrého
 uvážení, neboť to je nejvyšší bod. I
 když je tam hodný kus

masa, rány tam jsou zatraceně
 bolestivé, kromě toho musí člověk
 celé měsíce ležet v lazaretu

na bříše a potom velmi
 pravděpodobně kulhat.

Někam to silně uhodilo. Mezi
 dopady je slyšet křik. Konečně
 nastane klid. Oheň se přes nás

přehnal a leží nyní na posledních
liniích rezerv. Odvážíme se
vyhlédnout. Rudé rakety kmitají
vzduchem. Pravděpodobně přijde
útok.

U nás je stále klid. Posadím se a
trhnu rekrutem za rameno. „Už je po
všem, chlapče! Ještě
to dobře dopadlo.“

Rozhlíží se vyjeveně. Domlouvám
mu: „Na to si zvykneš.“ Zahlédne
svou přílbu a nasadí

šiji. Najednou se začervená jako rak
a zarazí se. Pozorně sáhne rukou
dozadu a dívá se

utrápeně na mě. Chápu
rázem:horečka z kanonády. Proto
vlastně jsem mu tu přílbu tam zrovna

nedal, - ale těším ho: „To není žádná
hanba; to měli už jiní lidé než ty po
svém křtu ohněm

plné kalhoty. Jdi tamhle za křoví,
zahod' podvlékačky a je to.

* * *

Odklidí se. Je tišeji, ale křik nepřestává. „Alberte, co je?“ ptám se.

„Tam dole to trefilo na plno pár kolon.“ Křik trvá dál. To nejsou lidé, ti nemohou tak strašně křičet.

Kat povídá: „Ranění koně.“

Neslyšel jsem ještě nikdy koně křičet a nechci tomu věřit. To, co tu úpí, je bída světa,

mučený tvor, divoká, hrůzyplná

bolest. Zbledli jsme. Detering se
vztyčí. „Rasi, rasi! Zastřelte

je přec!" Je to sedlák a cítí s koňmi.
Koně - to je jeho věc. A jakoby
naschvál, oheň skoro mlčí.

Tím zřetelnější je křik zvířat. Nevíme
už ani, odkud to přichází z této, teď
tak tiché, stříbrné,

měsíčné krajiny, je to neviditelné,
duchovité, všude, mezi nebem a
zemí, bubří to do

nedoměrna – Detering se rozzuří a
řve: „Zastřelte je, zastřelte je přec,

zatracená bando!"

„Musejí napřed odnést lidi," povídá Kat.

Vstaneme a hledáme, kde to je. Jestli ta zvířata uvidíme, snáz to sneseme. Meyer má u sebe

polní kukátko. Vidíme temnou skupinu sanifáků s nosítky a černá větší klubka, která se

pohybují. To jsou ranění koně. Ale ne všichni. Několik jich běží tryskem dál, skáčí se a zase

pádí. Jednomu koni to roztrhlo
břicho, střeva mu hluboko vyhřezla.
Zamotá se do nich a klesá,

ale opět vstane. Detering strhne
pušku a míří. Kat muji srazí.

„Zbláznil ses?" Detering se

chvěje a hodí pušku na zem.

Posadíme se a zacpáváme si uši. Ale
ten strašlivý nářek a sténání a
bědování všechno

proniká, všudy proniká.

My, jak tu jsme, už něco sneseme.

Ale tady z toho nám vyráží pot. Chce se nám vstát a

utéci, zcela lhostejno kam, jen abychom už neslyšeli ten křik. A při tom to nejsou lidé, ale jenom koně.

Z tmavého klubka se odlučují opět nosítka. Pak zarachotí jednotlivé rány. Klubka sebou

škubají a lehají. Konečně! Ale ještě není konec. Ti lidé se nemohou dostat k poraněným

zvířatům, která úzkostně pobíhají,
nesouce všecku bolest v široce
rozevřených tlamách. Jedna

z postav kleká, rána - kůň klesá, -
ještě jeden. Poslední se vzepře na
přední nohy a točí se do

kolečka jako vlček, točí se sedmo na
vzepřených předních nohách do kola,
má patrně

roztríštěný hřbet. Voják běží k němu
a zastřelí ho. Pomalu, pokorně
sesouvá se to na zem.

Dáme ruce od uší. Křik oněměl. Jen

ve vzduchu visí ještě táhlý, umíravý
vzdech. Pak jsou tu

zase jen rakety, zpívající granáty a
hvězdy - a je to skoro podivuhodné.

Detering jde a nadává: „Rád bych
věděl, čím ti jsou vinni!“ Ještě
jednou se k tomu vrátí.

Jeho hlas je rozrušen, zní téměř
slavnostně, když prohlašuje:

„To vám říkám, největší sprostota je
to, že posílají do války zvířata.“

* * *

Vracíme se. Je na čase dostat se k našim vozům. Obloha o poznání zjasněla. Tři hodiny

ráno. Vítr je svěží a chladný, popelavá hodina šediví naše obličeje. Tápeme husím pochodem

skrze zákopy a jámy a dostáváme se zase do mlžnatého pásma.

Katczinský je nepokojný, to je špatné znamení.

„Co je ti, Kate?“ ptá se Kropp.

„Chtěl bych, abychom byli už

doma." Doma – to myslí baráky.

„Už to nebude dlouho trvat. Kate."

Je nervósní. „Nevím, nevím."

Přicházíme do spojovacího zákopu a potom na luka. Vynořuje se lesík; známe tu každý

metr. To je už hřbitov myslivců s pahrbky a černými kříži.

V tom okamžiku to za námi zafičí, bubří, zapraská, hřmí. Skrčili jsme se - sto kroků před

námi vystříkne ohnivý mrak.

V příští minutě, pod druhou explozí stoupá pomalu kus lesa nad vršky stromů, tři, čtyři

stromy plují s ním a lámou se při tom na kusy. A už sem syčí jako ventily kotlů další granáty -

těžký oheň.

„Kryt!“ řve někdo. „Kryt!“

Luka jsou plochá, lesík je příliš daleko a nebezpečný; není jiného krytu krom hřbitova a

hrobů. Vkloupýtáme tam po tmě,
každý se přilepí k nějakému hrobu,
jako by ho tam připlivli.

Právě v poslední vteřinu. Tma šílí.
Kusy tmy černější než noc valí se s
ohromnými hrby na

nás a přes nás. Ohně výbuchů
blýskají hřbitovem. Východisko
nikde. Odvažuji se pohledět v

blescích granátů na luka. Jsou jako
rozbouřené moře, dlouhé a úzké
plameny explodujících

střel vystřikují jako fontány. Je

vyloučeno, aby tím někdo prošel.

Lesík mizí, je rozdupán, roztrhán, rozdrcen. Musíme zůstat tady na hřbitově.

Před námi puká země. Hroudy prší. Cítím nějaké trhnutí. Střepina mi roztrhla rukáv.

Zatínám pěst. Žádné bolesti. Ale to mne neuklidňuje, rány bolívají až později. Přejíždím rukou

paži. Je škrábnuta, ale zdravá. Tu mi něco třeskne do hlavy, až se mi

zakalí vědomí. Jako blesk

mi kmitne hlavou myšlenka:

Neomdlít! padám do jakési černé
kaše a hned zas vstávám.

Střepina narazila na mou přílbu, ale
přilétla z tak daleka, že ji
neprorazila. Vytírám si bláto z

očí. Předě mnou se roztrhla nějaká
jáma, nejasně ji rozeznávám.
Granáty neuhodí tak lehce do

téže jámy, proto chci do ní.

Vymrštím se jedním skokem, na
plocho jako ryba nad vodu, tu to

zase zafičí, rychle se skulím, sahám
po krytu, cítím něco nalevo,
vmáčknu se vedle toho,

povolí to, sténám, země puká, tlak
vzduchu hřmí v mých uších, lezu pod
to, co povoluje,

přikrývám se tím, je to dřevo, plátno,
kryt, ubohý kryt před padajícími
střepinami.

Otvírám oči; mé prsty svírají nějaký
rukáv, nějakou ruku. Raněný?
Křičím na něho -

neodpovídá - mrtvý. Ruka sahá dále
do úlomků dřeva - tu si už zas
uvědomuji, že ležíme na

hřbitově. Ale oheň je silnější než
všechno ostatní. Rozbílí mé vědomí,
lezu jen ještě hlouběji

pod rakev: Kryj mě, i kdyby v tobě
ležela sama smrt.

Přede mnou zeje trychtýř. Chytám ho
očima i pěstmi, musím do něho
jediným skokem. Tu

dostanu ránu do obličeje, nějaká ruka
mě chytá za rameno, což se

ten mrtvý probudil? Ruka mnou
třeše, obracím hlavu; ve světle
vteřiny civím do obličeje

Katczinského, má ústa široce
rozevřena a řve, neslyším nic, škubá
mnou, naklání se ke mně; v

krátké vlně ticha dostihne mne jeho
hlas: „Plyn-plyn-plyn-dej to dááál!”

Vytrhuji náustek plynové masky ... V
malé vzdálenosti ode mne někdo
leží. Nemyslím na

nic krom toho, že ten tam musí

vědět: „Plyn, plyn!“

Volám, plazím se k němu, biju ho
náustkem; nepozoruje nic ještě -
jednou, ještě jednou -

krčí se -je to rekrut - dívám se
zoufale po Katovi, má už masku,
vytrhnu také svoji, přílba letí

stranou, odře mi obličej, dostanu se k
tomu muži, hned u mé ruky leží jeho
náustek, chytím

masku, strkám mu ji přes hlavu,

sáhne po ní - povolím - a rázem

jedním trhnutím ležím v trychtýři.

Temné pukání plynových granátů
mísí se s praskotem explosivních
střel. Mezi explosemi

řinčí zvon, gongy, kovové klapačky
oznamují všudy - plyn -plyn - plyn.

Za mnou to žbluňkne, jednou,
dvakrát. Je to Kat, Kropp a ještě
někdo. Ležíme čtyři v

těžkém, cíhavém napětí a dýcháme
tak slabě, jak jen možno. Tyto první
minuty v masce

rozhodují o životě a smrti: přiléhá
dobře? Znam hrozné obrazy z
lazaretů: otrávené plynem,

kterí, dusíce se, vyvrhují celé dny po
kusech své spálené plíce.

Dýchám teď opatrně s ústy
přitištěnými pevně na patronu.
Čmoud se už plíží po zemi a

klesá do všech dolinek. Jako měkká,
široká chobotnice lehá si do našich
jam a protahuje se v

nich.

Rýpám do Kata: bude lip vylézt a ležet nahoře, než tady, kde se hromadí nejvíc plynu. Ale

nedostaneme se k tomu. Začíná nové krupobití střel. Vypadá to tak, jako by už neřvaly

explose, ale jako by běsnila sama země. S praskotem sviští něco černého sem dolů k nám.

Padne to těžce vedle nás: do vzduchu vymrštěná rakev.

Vidím, že Kat se hýbá a lezu k němu. Rakev padla čtvrtému v naší díře na

nataženou ruku.

Muž se pokouší strhnout si druhou rukou plynovou masku. Kropp včas zakročí, zkroutí mu

ruku za záda a pevně mu ji tam drží.

Kat a já začneme uvolňovat poraněnou ruku. Víko rakve je prasklé a povolené, vytrhneme je

lehce, mrtvého vyhodíme, vyvalí se, pak se pokoušíme uvolnit dolní část.

Muž na štěstí omdlí a Albert nám může pomoci. Nemusíme už být tak

ostrážití a pracujeme,

seč síly, až rakev rupne a povolí pod
podloženou lopatou.

Svítá. Kat vezme kus víka, podloží
jím roztráštěnou ruku a ovineme ji
všemi svými

obinadly. Pro okamžik nemůžeme
víc dělat.

Hlava mi pod plynovou maskou duní
a bzučí, div nepukne. Plíce se
namáhají, mají stále

tentýž horký, opotřebovaný vzduch,

žíly na spáncích vystupují, zdá se ti,
že se udusíš.

Prosakuje k nám šedivé světlo.
Hřbitovem vane vítr. Vyplazím se
nad okraj jámy. Ve

špinavém svítání leží přede mnou
vytržená noha, bota je docela
neporušena, vidím to všechno

zcela zřetelně v jediném okamžiku.
Teď se však někdo na několik metrů
ode mne zdvihá,

čistím skla, rozčilením jsou stále
znovu zamžena, dívám se upřeně na

něho: muž už nemá na
sobě masku.

Čekám ještě několik vteřin - neklesá,
dívá se pátravě kolem a dělá několik
kroků, vítr

rozptýlil plyn, vzduch je čistý, tu si s
chroptěním strhuji rovněž masku,
jako studená voda

proudí do mne vzduch, oči mi
přecházejí, vlna mne zaplavuje a hází
v jakousi tmu.

* * *

Výbuchy ustaly. Obracím se k jámě a kynu ostatním. Vylézají a strhují masky. Chápeme se

raněného, jeden z nás vezme jeho ruku v dlaze. Tak klopýtáme spěšně odtud.

Hřbitov je v sutinách. Rakve a mrtvoly leží porůznu kolem. Byli ještě jednou zabiti; ale

každý, jenž byl roztrhán, zachránil jednoho z nás.

Plot je zničen, koleje polní dráhy za ním jsou vytrhány, trčí ohnuty

vysoko do vzduchu. Před

námi někdo leží. Zastavujeme se, jen
Kropp s raněným jdedál.

Ten, jenž leží na zemi, je nějaký
rekrut. Jeho kyčle je zakrvácena; je
tak vyčerpán, že sahám

po čutoře, kde mám rum s čajem.

Kat mi zadrží ruku a nakloní se nad
ním: „Kam tě to chytlo, kamaráde?"

Koulí očima, je příliš slabý, aby
mohl odpovědět. Rozřízneme
opatrně kalhoty. Sténá. „Tiše,

tiše, bude ti líp."

Má-li ránu do břicha, nesmí pít.
Nedával a to je dobře. Obnažujeme
kyčli. Je to jediná kaše

z masa a úlomků kostí. Je zasažen
kloub. Ten chlapec nebude už nikdy
chodit.

Otírám mu navlhčeným prstem
spánky a dávám mu lok. Do jeho očí
přichází pohyb. Ted'

teprve vidíme, že i jeho pravá paže
krvácí.

Kat roztřepí dvě obinadla tak široko
jak jen možno, aby přikryla ránu.
Hledám plátno, abych

je ovinul. Nemáme už žádné, proto
rozříznu raněnému nohavici ještě dál,
abych použil kousek

jeho podvlékaček na obvaz. Ale
nemá je. Dívám se na něho pečlivěji:
je to ten bělohlávek od
prve.

Kat mezitím vytáhl z kapes nějakého
mrtvého ještě jedno obinadlo, které
přikládáme

opatrně kolem. rány. Povídám mladíkovi, který se na nás nepřetržitě dívá: „Půjdem ti pro nosítka.“

Tu otevře ústa a šeptá: „Tady zůstat.“

Kat povídá: „Vždyť zas hned přijdem. Jdeme ti pro nosítka.“

Nelze rozeznat, zda pochopil; kňourá jen za námi jako dítě: „Nechod'te pryč.“

Kat se ohlédne a šeptá: „Co říkáš -

vzít jednoduše revolver, aby to přestalo?"

Rekrut sotva vydrží transport, a může to s ním trvat nanejvýš ještě několik dní. Ale to vše až

potud, nebude nic proti té době, než umře. Ted' je ještě omámen a nic necítí. Za hodinu bude z

něho vřešticí uzílek nesnesitelných bolestí. Dni, které ještě bude žít, budou mu jedinou

vzteklou bolestí. A komu to prospěje, bude-li je ještě mít či ne.

Kývám. „Ano, Kate, měli bychom vzít revolver.“

„Dej sem,“ říká a zůstává stát.
Vidím, že je rozhodnut. Ohlížíme se,
ale nejsme už sami.

Před námi se shromažďuje nějaký
hlouček, z jam a příkopů vylézají
hlavy.

Přinášíme nosítka.

Kat potřásá hlavou. „Takoví mladí
chlapci.“ Opakuje: „Takoví mladí,
nevinní chlapci.“

* * *

Naše ztráty jsou menší, než jsme předpokládali: osm mrtvých a šest raněných. Byl to jen

krátký dělo střelecký přepad. Dva z našich mrtvých už leží v jednom z roztržených hrobů;

potřebujeme je jen zaházet.

Vracíme se. Mlčky, husím pochodem, kulhá muž za mužem. Raněné odnášejí na obvaziště.

Ráno je kalné, sanitáci běhají s čísly

a cedulkami, ranění vrní.

Začíná pršet.

Za hodinu dospějeme k vozům a vylezeme na ně. Je tu teď víc místa než prve.

Déšť sílí. Rozvinujem celty a dáváme šije přes hlavy. Voda na ně bubnuje. Po stranách

tekou dešťové nitě. Vozy pleskají skrze díry silnice a my se kolébáme ve spánku sem a tam.

Dva muži na předku vozu mají

dlouhé tyče s vidlicí nahoře. Dávají pozor na telefonní dráty,

visící tak nízko přes silnici, že by nám mohly utrhnout hlavu. Oba je včas tyčemi zachycují a

zvedají přes nás. Slyšíme jejich volání: „Pozor-drát“, a v polospánku se shýbáme do dřepu a

zase vztyčujem.

Vozy se monotónně kývají, monotónní je volání, monotónně řine se déšť. Řine se na naše

hlavy, nahlavy těch mrtvých tam
vpředu, na' tělo malého rekruta s
ranou, která je příliš veliká

pro jeho kyčli, řine se na hrob
Kemmerichův, řine se na naše srdce.

Někde zahučí exploze. Trhneme
sebou, oči jsou napjaty, ruce se zase
hotoví přenést těla

přes stěny vozu do příkopu u cesty.

Nepřijde už nic. Jen monotónní
volání: „Pozor drát“ - spouštíme se
do dřepu - opět napolo

spíme.

V

Je obtížné zabít jednotlivou veš,
když jich má člověk sta. Ta zvířátka
jsou trochu tvrdá, a

luskat věčně nehty jednou znudí.
Proto upevnil Tjaden víčko škatulky
na černidlo drátem nad

pahýl hořící svíčky. Do této
pánvičky vši jednoduše hází -
praskne to a je po všem.

Sedíme kolem dokola, majíce košile

v rukou, horní půlku těla nahou v
teplém vzduchu a

ruce v plné práci. Haie má zvlášť
jemný druh vši: mají na hlavičce
červený kříž. Proto tvrdí, že

šije přinesl z lazaretu v Thourout a že
jsou osobně od jednoho obrštáby.
Chce tuku, který se

pomalu v plechovém víčku hromadí,
použít na mazání bot a půl hodiny se
svému vtipu řehtá,

div nepraskne.

Ale dnes nemá velký úspěch; něco jiného nás příliš zaměstnává. To, co bylo dosud pověstí,

se stalo skutkem. Himmelstoss je tady. Včera se objevil, slyšeli jsme už jeho dobře známý hlas.

Honil prý doma pár mladých rekrutů příliš mnoho v oranici. Aniž o tom věděl, byl mezi nimi

syn vládního presidenta. To mu zlomilo vaz.

Tady se bude divit. Tjaden vykládá už celé hodiny, jak mu bude

odpovídat. Haie se dívá

zadumčivě na své velké pracky a
mžourá jedním okem po mně. Ten
výprask byl vrcholem,

jeho života; vypravoval mi, že se mu
o tom ještě často zdává.

* * *

Kropp a Müller se baví. Kropp
sehnal někde esšálek čočky, patrně v
zákopnické kuchyni.

Míiller po ní žádostivě šilhá, ale
ovládá se a ptá: „Alberte, co bys

dělal, kdyby teď najednou
vypukl mír?"

„Mír neexistuje!" odsekne krátce
Albert.

„Ale, kdyby," trvá na svém Müller,
„co bys dělal?"

„Sek bych s tím!" kňučí Kropp.

„To je jasné. A pak?"

„Vožral se," povídá Albert.

„Neblbni, já to myslím vážně."

„Já taky," povídá Albert, „co jiného by měl člověk vlastně dělat?"

Kata otázka zajímá. Žádá od Kroppa svůj tribut na čochce, dostane jej, uvažuje dlouho a

míní: „Vožrat by se člověk moh, jinak ale na nejbližší dráhu – a pryč k maminkám, člověče,

Alberte, mír."

Hrabe se ve svém zápisníku z voskovaného plátna, vytahuje jakousi fotografii a pyšně ji

všem ukazuje. „Má stará!" Pak ji zase zabalí a nadává: „Ta zatracená, všivá válka."

„Ty máš co povídat," říkám. „Ty máš svého kluka a svou ženu."

„Právě proto," přikyvuje, „musím se starat, aby měli co jíst."

Smějeme se. „O to nebude nouze, Kate, a když, tak půjdeš jednoduše rekvirovat."

Müller je hladov a není stále ještě spokojen. Děsí Haie z jeho snů o výprasku. „Haie, co ty

bys dělal, kdyby teď vypukl mír?"

„Nejdřív bych ti dal přes kušnu, že o něčem takovém tady vůbec začínáš," povídám, „jaks na

to přišel?"

„Jak přijde kravinec na střechu?" odpovídá Müller lakonicky a obrací se zase na Haie

Westhuse. Na Haie je toho najednou moc. Kolébá svou pihovatou lebkou:

„Ty myslíš jako, že už nebude vůbec

žádná válka."

„Tak. Ty ale taky pochopíš všechno."

„Pak by přec přišly zas ženský, ne?"
Haie si olizuje hubu.

„To taky."

„Ať jsem zatracenej," povídá Haie, a
jeho obličej roztává, „jestli bych si
pak nenarazil

nějakou správnou holku, víš, takovou
štramandu jako kyrysar, kterou bych
měl za co rafnout, a

hnedky s ní do postele! Představ si opravdické postele s peřinami a pružnými matracemi, děti

drahý, tejden bych si vůbec nenatáh kalhoty."

Všichni mlčí. Obraz je příliš krásný. Mráz nám běží po těle. Konečně se Müller vzmuží a

zeptá se:

„A potom?"

Pausa. Pak prohlásí Haie trochu pot'ouchle: „Kdybych to byl dotáh až

na kaprála, dal bych si
nalejt a sloužil bych dál."

„Ty jsi ale vůl, Haie," povídám.

Haie odpovídá klidně otázkou:
„Kopals už někdy rašelinu? Zkus to."
Při těch slovech

vytáhne z holínky lžící a hrábne do
Albertovy misky.

„Horší než kopat zákopy v
Ghampagni to taky nemůže být,"
namítám.

Haie žvýká a šklebí se: „Ale trvá to trochu dýl. A pak se při tom nemůžeš ulejšvat.“

„Ale, člověče, Haie, doma je to přece lepší.“

„Tak částečně, částečně,“ říká a zahloubá se s otevřenými ústy do svých úvah.

Z jeho rysů si můžeš přečíst, o čem přemýšlí. Je v tom bídná chajda z rašeliny, je v tom

těžká práce v žáru stepi od časného rána až do večera, je v tom skrovná

mzda, jsou v tom

špinavé hadry čeledína - -

„V míru nemáš na vojně žádné starosti," sděluje nám, „každý den máš svou menáž, jinak

uděláš randál, máš svou postel, každý týden čisté prádlo jako baron, děláš svou

poddůstojnickou službu, máš krásnou uniformu; večer jsi svým pánem a jdeš do hospody."

Haie je neobyčejně pyšný na svou

myšlenku. Je do ní zamilován. „A
když si odkroutíš

svých dvanáct let, zaopatří tě někde a
staneš se hajným. Celičský den se
můžeš jen procházet."

Potí se při pomýšlení na budoucnost.
„Představ si, jak tě pak budou
traktýrovat. Tady koňak,

tam skleničku piva. S hajným chce
být každý za dobře."

„Z tebe nebude nikdy kaprál, Haie,"
namítne Kat. Haie se na něho
zaraženě podívá a mlčí.

V jeho myšlenkách jsou teď asi jasné
podzimní večery, neděle na stepi,
vesnické zvony,

odpůldne a noci s děvčaty, svítky z
pohankové krupice s velkými
špekovými oky, bezstarostné

hodiny prožvaněné při džbánku.

S takovou dávkou obrazů nemůže
být tak hned hotov; proto bručí
rozzlobeně: „Co se pořád

ptáte na takové voloviny?" Přetáhne
si košili přes hlavu a zapne si blůzu.

„Co bys dělal ty, Tjadene?" volá Kropp. Tjaden zná jen jedno. „Dával pozor, aby mi

neuklouz Himmelstoss."

Pravděpodobně by ho nejraději zavřel do klece a každé ráno na něj chodil s klackem.

Blouzní ke Kroppovi: „Na tvém místě bych koukal stát se lajtnantem. Pak bys mu moh dělat

nohy, až by z toho byl jelen."

„A ty, Deteringu?" pátrá Müller dále.

Je to rozený kantor s tím svým věčným ptaním.

Detering je skoupý na slovo. Ale na toto téma dává odpověď. Dívá se do vzduchu a říká jen

jednu větu: „Přišel bych právě ještě na žně." S těmi slovy vstane a odchází. Má starosti. Jeho

žena musí hospodařit sama. K tomu ještě jim vzali dva koně. Každý den čte noviny, které

přicházejí, zdali v tom jejich oldenburském koutku taky neprší. To

by nesklidili sena.

V tom okamžiku se objeví
Himmelstoss. Jde přímok naší
skupině. Tjadenovi naskočí na

obličej skvrny. Položí se, jak je
dlouhý a široký, do trávy a zavře
rozčilením oči.

Himmelstoss je trochu nerozhodný, a
zpomaluje chůzi. Potom však přec k
nám zamíří.

Nikdo se ani nepokouší vstát. Kropp
se na něho se zájmem dívá.

Stojí teď už před námi a čeká.
Poněvadž nikdo nic neříká, vypustí
krátké „No?“

Mine pár vteřin; Himmelstoss zřejmě
neví, co má dělat. Nejraději by nás
nechal běžet

kalupem do kolečka. Ale zdá se, že
se už naučil, že fronta není
kasárenský dvůr. Zkouší to

opětovně, ale neobrací se už ke
všem, nýbrž na jednoho, doufá, že
tak dostane spíš odpověď.

Kroppa má nejbližší. Proto ho poctí

otázkou: „No, taky tady?”

Ale přepjatá láska k Himmelstossovi není právě hříchem Kroppovým.

Odpovídá stručně: „Tak se mi zdá, že trochu dýl než vy.”

Zarudlý knír se třese. „Vy mě už neznáte, co?”

Tjaden nyní otevře oči. „Ale jo.”

Himmelstoss se obrátí k němu: „To je přece Tjaden, ne?”

Tjaden zdvihne hlavu. „A víš, co jsi

ty?"

Himmelstoss je zaražen. „Od kdypak si tykáme? Co pak jsme spolu pásli krávy?"

Neví absolutně, jak z téhleté situace vyváznout. Tak otevřeného nepřátelství nečekal. Ale

prozatím se střeží; jistě mu někdo nažvanil ten nesmysl o střílení do zad.

Tjaden zlostí nad otázkou o pasení krav je dokonce vtipný.

„Ne, to ty sám.“

Ted' to vře už taky v
Himmelstossovi. Tjaden ho ale
rychle předejde. Chce se rychle
zbavit

svého vtipu. „Co jsi ty, chceš vědět?
Jsi prevít, to jsi! To jsem ti chtěl už
dávno říci.“

Zadostiučinění mnoha měsíců svítí
mu z jasných prasečích očiček, když
vyhodí svého

prevíta.

Taky Himmelstoss rozváže: „Co chceš ty hnojaři, ty umazaný pacholku z rašeliniště?

Vstaňte a paty k sobě, když s vámi mluví nadřízený!"

Tjaden mu velkodušně kyne.
„Pohov, Himmelstossi, pohov!
Odstoupit!"

Himmelstoss je běsnící
execírreglamá samo. Císař pán by
nemohl být víc uražen. Štěká:

„Tjadene, poroučím vám služebně:
vstaňte!"

„A co ještě?" ptá se Tjaden.

„Chcete mého rozkazu poslechnout nebo ne?"

Tjaden odpovídá pokojně a definitivně, aniž to ví, nejznámějším klasickým citátem.

Současně se k němu obrátí zadkem.

Himmelstoss se žene odtud: „Přijdete před válečný soud!"

Díváme se, jak mizí směrem ke kanceláři.

Haie a Tjaden spustí válečný pokřik
kopáčů rašeliny. Haie se směje, až si
vymkne čelist a

stojí tu najednou bezmocně s
otevřenou hubou. Albert mu ji musí
ranou pěsti zase zasadit.

Kat má starost: „Když tě udá, bude
zle.”

„Myslíš, že to udělá?” ptá se Tjaden.

„Jistě,” povídám.

„Dostaneš nanejvýš pět dní,”
vysvětluje Kat. To Tjadenem nehne.

„Pět dní sedět, to je mít

pět dní pokoj.“

„A když přijdeš na pevnost?“
zkoumá důkladnějši Müller.

„Tak budu mít po válce.“

Tjaden je májové dítě. Nepřipouští si
žádných starostí. Odejde s Haiem a
Leerem, aby ho

nezastihli v prvním, rozčilení.

* * *

Müller není stále ještě hotov. Vezme si zase Kroppa na mušku.

„Alberte, kdybys teď přišel opravdu domů, co bys dělal?”

Kroppje teď už nasycen a je proto povolnější. „Kolik by nás pak bylo vlastně ve třídě?”

Počítáme: z dvaceti je osm mrtvých, čtyři ranění, jeden v blázinci. Sešlo by se nás tedy

nanejvýš dvanáct.

„**Z** toho jsou tři lajtnanti," povídá

Míller. „Myslíš, že by si nechali od Kantorka něco líbit?“

Nemyslíme; my bychom si už taky nenechali nic líbit.

„Jak je to vlastně s trojím pásmem děje ve Vilému Tellu?“ - vzpomíná si najednou Kropp a

řve smíchy.

„Jaký cíl měl gótingenský Hainbund?“ vyptává se náhle velmi přísně i Müller.

„Kolik dětí měl Karel Smělý?“ dim

na to klidně.

„Vy, Baumere, to v životě daleko nepřivedete," vríská Müller.

„Kdy byla bitva u Zamy?" vyzvídá Kropp.

„Vy neberete život dost vážně, Kroppe, sedněte si, máte zcela nedostatečnou" - odmítám.

„Které úkoly ve státě pokládal Lykurgos za nejdůležitější?" šišlá Müller a tváří se, jako by si upravoval skřipec.

„Říká se: My Němci se bojíme jen Boha, jinak nikoho na světě, nebo my Němci - ?" dávám

jim na uváženou.

„Kolik obyvatel má Melbourne?"
zašveholí místo odpovědi Müller.

„Jak se chcete uplatnit v životě, když ani tohle nevíte?" ptá se rozhořčeně Albert.

„Co rozumíme pod soudržností?"
zatrumfuje tázaný.

Ze všech těch krámů toho už moc

nevíme. Taky nám nic neprospěly.
Ale nikdo nás ve škole

nenaučil, jak zapálit za deště a
bouřky cigaretu, jak udělat z vlhkého
dříví oheň - nebo že je

nejlíp vrazit bajonet do břicha,
poněvadž tam neuvázne jako v
žebrech.

Muller povídá zadumaně: „Co to
všecko pomůže. Budeme zase
mačkat školní lavice.“

Pokládám to za vyloučené. „Snad
uděláme válečnou maturitu.“

„**K** tomu potřebuješ přípravu. A i když ji budeš mít, co potom? Být na vysoké škole není o

moc lepší. Když nemáš peníze, budeš musit taky dřít."

„Trochu je to přec lepší. Ale jsou to přece jen kecy, co tu do tebe nalejvají."

Kropp nám trefí do noty: „Jak to člověk může brát vážně, když byl tady venku."

„Ale nějaké zaměstnání přece mít

musíš," namítá Müller, jako by to byl sám Kantorek ve vlastní osobě.

Albert si čistí nožem nehty. Divíme se tomu hejskovství. Ale je to jen znamením, že

přemýšlí. Odloží nůž a prohlásí: „To je právě to. Kat a Detering a Haie půjdou zase po svém

zaměstnání, poněvadž je měli už před tím. Himmelstoss taky. Ale my žádné neměli. My se

máme po tomhle" - udělal gesto směrem ke frontě - „do nějakého vpravit."

„Člověk by měl mít rentu a moci pak žít docela sám v nějakém lese," - povídám, ale hned se

stydím za to velikášství.

„Jakpak to bude, až se vrátíme?" míní Müller a sám je zaražen.

Kropp krčí rameny. „Nevím. Až to bude, tak uvidíme."

Rady si neví vlastně nikdo. „Co by

tak člověk mohl dělat?" ptám se.

„Nemám k ničemu chuť," odpovídá unaveně Kropp. „Jednoho dne budeš stejně mrtev, tak

co z toho máš?

Myslím, že se vůbec nevrátíme."

„Když tak o tom přemýšlím, Alberte," povídám po chvíli a válím se na zádech, „tak by se

mi chtělo, když slyším slovo mír a kdyby to tak opravdu bylo, udělat něco neslýchaného, tak

mi to stoupá do hlavy. Víš, něco, co by stálo za to, že jsme se tady v tomhle váleli. Jenom že si

neumím nic představit. Co se mi zdá možné, víš, ten celý krám s povoláním a studiem a platem

a tak dál - to je mi k zblití, poněvadž to tu už bylo odjakživa a je to protivné. Nenapadá mi nic

– nenapadá mi nic, Alberte."

Najednou se mi zdá, že je všechno zoufalé a bez vyhlídky.

Kropp taky o tom přemýšlí. „S námi

se všemi bude vůbec zle. Jestli pak
se tam doma

vlastně o to starají? Dva roky střelení
a ručních granátů, ty pak nesvlíkneš
jen tak, jako

punčochu."

Souhlasíme, tak že se vede každému;
nejenom nám tady; všude, každému,
kdo je v stejné

situaci, tomu míň, tomu víc. Je to
obecný osud naší generace.

Albert to vysloví. „Válka nás pro

všecko zkazila."

Má pravdu. Nejsme už mládeží.
Nechceme už brát svět útokem. Jsme
uprchlíci. Prcháme sami

před sebou. Před svým životem. Bylo
nám osmnáct let a začínali jsme
milovat svět i život;

musili jsme na to střílet. První granát,
který dopadl, trefil naše srdce. Jsme
vyhloučeni z toho, co

pracuje, snaží se, pokračuje. Už na to
nevěříme, věříme na válku.

* * *

Do kanceláře vjel život. Zdá se, že Himmelstoss ji zalarmoval. V čele běží tlustý šikovatel.

Je skoro komické, že všichni aktivní šikovatelé jsou tlouštíci. **Za** ním jde Himmelstoss plana

touhou po pomstě. Jeho holinky lesknou se na slunci.

Vstáváme. Šikovatel funí: „Kde je Tjaden?”

Přirozeně, že to nikdo neví.

Himmelstoss na nás zle blýská
očima. „Vy to určitě víte. Jen že
to nechcete říc. Ven s tím."

Šikovatel se dívá pátravě kolem
sebe; Tjadena není nikde vidět.
Zkouší to jiným

způsobem. „V deseti minutách ať se
Tjaden hlásí v kanceláři."

S tím odplouvá, sledován
Himmelstosselem jako koráb
ouplavem.

„Zdá se mi, že při nejbližším kopání

zákopu mivypadne svitek drátu a
zrovna

Himmelstossovi nanohy," tuší
Kropp.

„My s ním ale ještě užijeme legrace,"
směje se Müller.

Na to se teď omezuje naše ctižádost:
vytáhnout se na listonoše.

Jdu do baráku a radím Tjadenovi,
aby vyčichl.

Pak změníme místo a uvelebíme se
zas, abychom si hodili karty. Neboť

to umíme: hrát v

karty, klít a válčit. To není tak mnoho na dvacet let - to je příliš mnoho na dvacet let.

Po půl hodině je Himmelstoss znovu u nás. Nikdo si ho nevšímá. Ptá se po Tjadenovi.

Krčíme rameny. „Vy byste ho měli hledat," trvá na svém.

„Kdo vy?" dotazuje se Kropp.

„No, vy tady!"

„Já bych prosil, abyste nám netykal,"
povídá Kropp jako nějaký obrst.

Himmelstossovi je, jakoby spad s
nebe. „Kdo pak vám tyká?"

„Vy!"

„Já?"

„Ano."

Něco v něm pracuje. Šilhá po
Kroppovi, poněvadž nemá ani zdání,
jak to myslí. Ale

nedůvěřuje si v tomto směru příliš a

vychází nám vstříc. „Nenašli jste ho?”

Kropp se položí do trávy a povídá: „Byl jste už někdy tady venku?”

„Po tom vám zhola nic není,” odmítá Himmelstoss. „Žádám odpověď.”

„Beze všeho,” odpovídá Kropp a vstává. „Podívejte se tamhle, kde jsou ty malé obláčky. To

jsou exploze z protiletadlových děl. Tam jsme byli včera. Pět mrtvých, osm raněných. A při

tom to byla jen legracička.

Až příště půjdete s námi tam ven,
předstoupí chlapci, než umřou, před
vás, srazí kufry a

zeptají se vás poslušně: Prosím
poslušně, abych mohl odstoupit!
Poslušně prosím, abych směl

chcípnout! Na takové chlapíky, jako
jste vy, jsme tu zrovna čekali."

Usedne zas, a Himmelstoss zmizel
jako kometa.

„Tři dny chládku," hádá Kat.

„Příště mu to vytmavím já," povídám
Albertovi.

Ale je konec. Za to je večer při
rozkazu výslech. V kanceláři sedí
naš lajtnant Bertinck a

volá nás jednoho po druhém.

Musím taky za svědka a vysvětluji,
proč Tjaden revoltoval. Historka o
močení do postele

vzbuzuje dojem.

Přivedou Himmelstosse a já opakuji
svou výpověď.

„Je to pravda?" ptá se Bertinck
Himmelstosse.

Kroutí se, ale nakonec musí s
pravdou ven, když Kropp vypovídá
stejně.

„Proč pak to ale tenkrát nikdo
nehlásil?" ptá se Bertinck.

Mlčíme; musí přec vědět, že stížnost
na takové maličkosti nemá na vojně
vůbec smyslu.

Může si člověk na vojně vůbec na
něco stěžovat? Nahlíží to a sjede
nejdřív Himmelstosse, a

vysvětlí mu pěkně energicky, že fronta nejsou kasárna. Pak přijde na řadu ve větším měřítku

Tjaden, který dostane pořádné kázání a tři dni „zostřeného“. Kroppovi diktuje, mžouraje při

tom očima jeden den. „Jinak to nejde,“ říká při tom s politováním. Je to rozumný chlap.

„Zostřený“ kriminál je docela fešácký. Odpykává se v bývalém kurníku; tam mohou oba

přijímat návštěvy, smluvíme se hned,
že tam přijdem. Kdyby dostali
ajnclík, přišli by do

sklepa. Dřív nás taky uvazovali ke
stromu, ale to je teď zakázáno.

Někdy už s námi jednají

dokonce jako s lidmi.

Hodinu po tom, co vsadili Tjadena a
Kroppa za mříže, vypravíme se k
nim. Tjaden nás

pozdravuje kokrháním. Potom
hrajem až do noci skat. Tjaden
přirozeně vyhrává, holomek.

* * *

Když od nich odcházíme, zeptá se
Kat: „Co bys tak říkal pečené huse?”

„To by nebylo tak zlé," shledávám.

Vylezeme na muniční kolonu. Jízda
stojí dvě cigarety. Kat si přesně
zapamatoval místo.

Stáj patří plukovnímu štábu.
Rozhodnu se, že husu přinesu, a Kat
mne instruuje. Stáj je za zdí,
zavřena jenom kolíkem.

Kat mi nastaví ruce, opřu se nohou a lezu přes ohradu. Kat dělá zatím zed'.

Zůstanu několik minut stát, aby si oči zvykly na tmu. Pak rozeznám stáj. Potichu se k ní

připlížím, nahmatám kolík, vytáhnu jej a otevřu dveře.

Rozeznávám dvě bílé skvrny. Dvě husy, to je chyba:

chytnu jednu a druhá bude řvát. Tedy obě – když to udělám rychle, tak to půjde.

Přiskočím jediným skokem. Chytnu
jednu a v okamžení druhou. Tluku
jako blázen jejich

hlavama o zed', abych je omráčil.
Ale nedal jsem do toho asi dost síly.

Bestie syčí a bijou kolem sebe
pazourky i křídly. Bojuji rozhořčeně,
ale taková husa má,

sakra, sílu. Cloumají mnou, až se
potácím. Ty bílé hadry jsou ve tmě
hrozně, mé ruce jakoby

dostaly křídla, mám skoro strach, že
se vznesu k nebesům, jako bych měl

v prackách dva

upoutané balony.

A v tom už začne křik; jeden z těch
krků polapil dech a kejhá jako
budíček. Než se

rozhlédnu, nahrne se sem něco z
venku, dostanu ránu, ležím na zemi a
slyším zuřivé vrčení.

Pes. Podívám se stranou; vtom mi už
rafne po krku. Ležím hned zas tiše a
mačkám především

bradu k límci.

Je to doga. Trvá to věčnost, než se
skrčí a posadí vedle mne. Ale jak se
pokusím o pohyb,

vrčí. Uvažuju. To jediné, co mi
zbývá, je dostat se k svému
revolveru. Na každý způsob musím
odtud, než přijdou lidé.

Centimetr po centimetru posunuju
ruku. Mám dojem, že to trvá celé
hodiny. Vždycky tichý

pohyb a nebezpečné vrčení; pak klid
a zase pokus. Když už mám revolver
v ruce, začne se mi

ruka třást. Tisknu ji k zemi a
uvědomuji si: vytrhnout revolver,
střelit, než může rafnout, a pak
sypat.

Nabírám pomalu dech a uklidňuju se.
Pak zadržím dech, vytrhnu revolver,
rána, dog a zavyje

a uskočí, dostanu se ke dveřím stáje
a převalím se přes jednu

z obou hus, které utekly. V letu po ní
ještě čerstva hmátnu, přehodím ji
jedním rozmachem

přes zed' a lezu sám za ní. Ještě
nejsem na druhé straně, když už je tu
doga, čilá a veselá, a

skáče za mnou. Rychle se spustím.
Deset kroků ode mne

stojí Kat s husou pod paždí. Jak mne
zahlédne, dáme se do běhu.

Konečně můžeme vydechnout. Husa
je mrtva, Kat to vyřídil v okamžiku.
Chceme ji ihned

upéci, aby nikdo nic nezpozoroval.

Přinesu z baráku dříví a hrnce a

vlezeme do opuštěné kůlničky,
kterou jsme si k takovým

účelům vyhlídli. Jediný okenní otvor
se pečlivě zastře. Je tam jakési
ohniště, na vypálených

cihlách leží železná plotna.
Rozděláme oheň.

Kat škubá husu a připravuje ji. Peří
pečlivě schováváme. Chceme si z
něho udělat dvě

podustičky s nápisem „Spinkej
sladce v bubnové palbě, miláčku!"

Kanonáda z fronty bublá kolem
našeho útulku.

Zář ohně kmitá po našich obličejích,
po zdi tancují stíny. Občas temná
rána, až se kůlna

otřese. Letecké bomby. Jednou
slyšíme i dušený křik. Asi trefily
nějaký barák.

Letadla bzučí; ozve se taktaktak
kulometů. Ale odnás nevychází ani
paprsek světla, který by

mohl být viděn. Tak sedíme proti
sobě, Kat a já, dva vojáci v

ošoupaných blůzách, kteří si

pekou husu uprostřed noci.

Nemluvíme mnoho, ale chováme se
k sobě s nej něžnějšími ohledy,

jak myslím si, se k sobě chovají
milenci. My jsme dva lidé, dvě
jiskřičky života, venku je noc a

okruh smrti. Sedíme na jeho kraji, v
úkrytu a zároveň v nebezpečí, sádlo
teče po našich

dlaních, naše srdce jsou si blízká a
hodina je jako místnost; rozehrány

něžným ohněm kmitají

světla i stíny dojmů sem a tam. Co o něm vím - co ví o mně on, dříve bychom neměli jedinou

myšlenku společnou - teď sedíme před husou a máme plný pocit života a jsme si tak blízcí, že

o tom ani mluvit nechceme.

Pečení husy trvá dlouho, i když je mladá a tučná. Střídáme se proto. Jeden ji podlévá, zatím

co druhý spí. Ponenáhlu se rozšiřuje

rozkošná vůně. Zvuky zvenčí se
slévají v jediný pás, v

jediný sen, který však nepozbývá
zcela schopnosti pamatovat si věci
kolem sebe. Vidím v

dřímotince Kata zdvihat a spouštět
lžici, mám ho rád, jeho záda, jeho
hranatou, shrbenou

postavu a zároveň vidím za ním lesy
a hvězdy, a dobrý hlas říká slova,
která mi dávají klid,

mně, vojákovi, který ve svých
velikých botách a se svou přezkou na

řemeni a se svým

chlebníkem jde - maličký pod
vysokým nebem - cestou, která leží
před ním, který rychle

zapomíná a je jen zřídka smutný,
který jde, stále dál a dál, pod
vysokým nočním nebem.

Vojáček a dobrý hlas, a kdybyste ho
pohladili snad by tomu už
nerozuměl, vojáček s

velkými botami a zasypaným
srdcem, který mašíruje, poněvadž má

na sobě boty, a který

zapomněl všechno kromě mašírování.
Nejsou na obzoru květiny a takový
kraj, že se chce plakat,

tomu vojákovi? Nejsou tam obrazy,
které neztratil, poněvadž nikdy
nebyly jeho, zneklidňující

ho, ale přec dávno uplynulé? Nestojí
tam někde jeho dvacet let?

Mám vlhký obličej? A kde to jsem?
Kat stojí přede mnou, jeho obrovský,
hrbatý stín padá

přese mne jako stín domova. Mluví
tiše, usmívá se a vrací se k ohni.

Pak řekne: „Hotovo.“

„Ano, Kate.“

Protahuji se. Prostřed kůlny svítí
hnědá pečené. Vyndáme své skládací
vidličky a kapesní

nože a uřízneme si každý stehýnko.
K tomu přikusujeme komisárek,
který namáčíme do

omáčky. Jíme pomalu a
vychutnáváme ten požitek.

„Chutná, Kate?"

„Chutná. Tobě taky?"

„Taky, Kate."

Jsme bratry a přistrkujeme si vzájemně nejlepší kousky. Pak kouřím cigaretu. Kat cigáro.

Mnoho toho ještě zbylo.

„Co kdybychom tak, Kate, donesli kousek Tjadenovi a Kroppovi?"

„Dobrá," řekne. Odřízneme porci a zabalíme ji pečlivě do novin. Zbytek

jsme chtěli nejprve

donést do svého baráku; ale Kat se směje a řekne jen: „Tjaden.“

Nahlížím to, musíme vzít všechno s sebou. Tak se vypravíme ke kurníku, abychom oba

vzbudili. Prve ještě odklidíme peří.

Kropp a Tjaden nás pokládají za fatu morganu. Pak skřípou jejich chrupy. Tjaden drží

oběma rukama u úst jedno křídlo jako harmoniku a žvýká. Pije sádlo z

hrnce a mlaská: „To

vám nikdy nezapomenu!"

Jdeme směrem ke svému baráku. Tu je zase vysoké nebe s hvězdami a počínajícím svítáním

a pod ním jdu já, voják s velkými botami a plným žaludkem, vojáček v časném ránu, - a vedle

mne, shrbeně a hranatě, jde Kat, můj kamarád.

Obrysy baráku jdou nám svítáním naproti jako černý, dobrý spánek.

VI

Mluví se o ofensivě. Jdeme na frontu o dva dny dříve než jindy. Cestou jdeme kolem

rozstřílené školy. Podle její podélné strany stojí nakupena dvojitá, vysoká zed' docela nových,

světých, nenatřených rakví. Voní ještě smolou a smrčím a lesem. Je jich nanejmeně sto.

„Tady se připravili dobře na ofensivu," říká udiveně Müller.

„Ty jsou pro nás," mumlá Detering.

„Nemel," vyjede si na něho Kat.

„Byl bys ještě rád, kdybys dostal rakev," šklebí se Tjaden, „máš figuru jako fackovací panák

a dostaneš jen celtu, uvidíš."

I ostatní dělají vtipy, nechutné vtipy, co máme taky dělat. Rakve jsou skutečně pro nás. V

takových věcech organisace klope.

Vpředu to se všech stran kloktá. V

první noci se pokoušíme o orientaci.
Poněvadž je dost

ticho, můžeme slyšet, jak za
nepřátelskou frontou hrčí transporty,
neustále, až hluboko do

svítání. Kat tvrdí, že nic neodvážejí,
ale že přivážejí mužstvo a zase
mužstvo, munici, děla.

Anglická artilerie je zesílena, to
slyšíme hned. Napravo od farmy je
nanejhmň o čtyři baterie

dvacetapůlek víc, a za pahýlem
topolu jsou zakopány minomety.

Mimo to přibyl jistý počet těch francouzských bestií se zapalováním při dopadu.

Jsme ve stísněné náladě. Když už trčíme dvě hodiny ve svých krytech, střílí nám vlastní

artilerie do zákopu. Je to ve čtyřech nedělích po třetí. Kdyby tobyly chyby při cílení, člověk by

nic neřek, ale vtip je v tom, že hlavně jsou vyběhané; mají rozptyl až do našeho úseku, tak

nejistými se často stávají výstřely.
Za dnešní noc máme tak dva raněné.

* * *

Fronta je klec, v níž musíš nervósně
čekat na to, co se stane. Ležíme pod
mříží granátových

drah a žijeme v napětí nejistoty. Nad
námi se vznáší náhoda. Když střela
přichází, tak se mohu

skrčit, to je vše; ale, nemohu vědět
ani působit na to, kam dopadne.

Právě tato náhodnost dělá nás

lhostejnými. Seděl jsem před
několika týdny v krytu a hrál

jsem skat; za chvíli jsem vstal a šel
navštívit známé v jiném krytu. Když
jsem se vrátil, nebylo

po prvním krytu už ani památky, byl
rozdrčen těžkou trefou. Šel jsem zpět
k druhému krytu a

přišel jsem právě včas, abych mohl
pomáhat jej vykopávat. Byl zatím
zasypán.

Být trefen či zůstat na živu je stejnou
náhodou. V nejpevnějším krytu

mohu být rozmačkán a

v otevřeném poli přečkat bez
nejmenšího poranění deset hodin
bubnové palby. Každý voják

zůstává na živu jen pomocí
tisícerých náhod. A každý voják věří
v náhodu a má k ní důvěru.

Musíme si dávat pozor na chleba. V
poslední době, co už nejsou zákopy v
takovém pořádku,

silně se rozmnožily krysy. Detering
tvrdí, že je to nejbezpečnější

znamení, že se něco semele.

Krasy jsou tu zvlášť odporné,
poněvadž jsou tak velké. Je to druh,
kterému říkají krasy

mrtvolné. Mají šeredné, zlé, holé
tlamy a zvedne se ti žaludek, když
vidíš jejich dlouhé, holé

ocasy. Zdá se, že jsou tuze hladové.
Skoro každému nakously chléb.
Kropp jej zabalil pevně do

celty a dal si jej pod hlavu, ale
nemůže spát, poněvadž mu běhají po
obličejí, aby se k němu

dostali. Detering myslil, že na ně
vyzraje; upevnil na stropě tenký drát
a pověsil naň svůj

uzlíček s chlebem.

Když v noci zmáčkne elektrickou
lampičku, vidí, že se drát kývá sem a
tam. Na chlebě sedí

jako na koni tučná krysa.

Konečně tomu uděláme konec.
Kousky chleba, které zvířata
ohlodala, pečlivě odkrojíme;

chléb nemůžeme na žádný způsob vyhodit, poněvadž bychom zítra neměli nic k jídlu.

Odříznuté skyvky položíme na zem mezi sebe. Každý vytáhne lopatku a připraví se k ráně.

Detering, Kropp a Kat drží své kapesní lampičky. Po několika minutách slyšíme první střebání

a drchání. Zesiluje se, teď je to mnoho malých noh. Tu blýsknou lampičky, a všichni bijí do

černého houfu, který se syčením se

rozprchává.

Výsledek je skvělý. Vyhodíme kousky krys lopatkami za stěnu zákopu a lehneme si zase do zálohy.

Ještě několikrát se nám ten kousek povedl. Pak ale zvířata něco pozorovala nebo větrila

krev. Už nepřicházejí. Ale přes to si do příštího dne odnesla zbytky chleba.

V sousedním úseku přepadla,

ukousala a nahlodala dvě velké
kočky a jednoho psa.

* * *

Příštího dne fasujeme eidamský sýr.
Každý dostane skorem čtvrtku. To je
dílem hezké,

nebot' eidamský sýr je dobrý, - dílem
nehezké, nebot' doposud vždycky
znamenal tyto tlusté,

červené koule, že přijdeme do nějaké
sakramentské kaše. Naše předtucha
jen roste, když se

rozděluje ještě taky kořalka.

Prozatím ji vypijeme, ale není nám při tom docela dobře.

Ve dne střílíme o závod na krysy a flákáme se jen tak. Zásoby patron a ručních granátů jsou

rozmnožovány. Bajonety revidujeme sami. Některé jsou totiž na tupé straně zařízeny jako

pilka. Když tamti někoho s nimi dopadnou, tak ho nemilosrdně zažijí.

V sousedním úseku našli opětovně lidi, kterým byly pilkovitým bajonetem odřezány nosy a vypíchány oči. Pak jim naplnili ústa a nos pilinami a tak je udusili.

Někteří rekruti mají ještě bajonety toho druhu; vezmeme jim je a obstaráme jim jiné.

Význam bajonetu ovšem klesl. Je namnoze módou útočit jen s ručními granáty a lopatkami.

Naostřená lopatka je lehčí a všestrannější zbraní, člověk ji může

nejenom vrazit pod bradu,

ale může jí především bít, a to je
pádnejší; zvláště když člověk trefí
šikmo mezi rameno a krk,

prosekne snadno až k prsům. Bajonet
zůstane při píchnutí často vězet,
musíš, abys jej uvolnil,

tomu druhému šlápnout nejdříve
silně na břicho, a mezitím můžeš
lehce sám něco slíznout. A

ke všemu se při tom mnohdy i zláme.

V noci je vyfukován plyn. Čekáme

útok a ležíme s připravenými maskami, hotovi je

strhnout, jakmile se vynoří první stín.

Ráno šedne a nic nepřichází. Jen to stálé hrčení tam trhá nervy, vlaky, vlaky, nákladní vozy,

nákladní vozy, co se to tam jen soustřeďuje? Naše artilerie tam neustále řeže, ale nepřestává to, nepřestává to.

Máme unavené obličeje a nedíváme se na sebe.

„Bude to jako na Sommě, to jsme potom měli osm dní a osm nocí bubnovou palbu," povídá

temně Kat.

Vtipy mu došly, co jsme tady, a to je špatné, poněvadž Kat je stará svině zvyklá na frontu, a

má pro takové věci čuch. Jenom Tjaden se těší z dobrých porcí a z rumu; myslí dokonce, že se

právě tak v klidu vrátíme, a že se nic nestane.

Skoro se zdá, že tomu tak bude. Míjí
den za dnem. V noci sedím v díře
jako vedeta. Nade

mnou stoupají a padají rakety a
světelné padáky. Jsem opatrný a pln
napětí, srdce mi tluč. Co

chvíli se dívám na hodinky se
svítícím ciferníkem; ručička nechce s
místa.

Spánek leží těžce mi na víčkách,
pohybují v botě prsty u nohou, abych
neusnul. Nic se

nestane až do doby, kdy jsem

vystřídán; - jen to hrčení tam.

Ponenáhlu se uklidňujeme a

hrajeme neustále skat a šestašedesát.

Snad budeme mít štěstí.

Zadně je obloha ověšena upoutanými
balony. Povídá se, že prý ti tam
nasadí při útoku i na

tomto úseku tanky a letadla proti
pěchotě. To nás ale tak nezajímá
jako to, co se vypravuje o

nových vrhačích plamenů.

* * *

Uprostřed noci se probouzíme. Země
duní. Na našem úseku leží těžký
oheň. Tiskneme se do

koutků. Můžeme rozeznávat střely
všech kalibrů.

Každý sahá po svých věcech a
zjišťuje každou chvíli znovu, že tu
ještě jsou. Kryt se chvěje,

noc je plná řevu a blesků. Díváme se
ve vteřinových záblescích na sebe a
potřásáme s bledými

tvářemi a stiženými rety,
hlavami. Každý cítí se zákopy, jejichž

předprsně jsou těžkými

granáty trhány, stěny rozrývány a
hoření betonové kvádry rozdírány.
Zaznamenáváme svými

smysly temnější, zběsilejší úder,
podobný seknutí pracky prskajícího
dravce, když rána sedí v

zákopu. K ránu jsou už někteří
rekruti zelení a vrhnou. Jsou ještě
příliš nezkušení.

Ponenáhlu se řine odporně šedivé
světlo do štoly a záblesky explosí

blednou. Ráno je tu.

Nyní se mísí do dělostřelecké
kanonády explose min. Jsou to
nejbláznivější otřesy, jaké

existují. Kam padnou, tam je
hromadný hrob.

Muži vycházejí na směnu,
pozorovatelé se připotácejí poházení
blátem a třesouce se. Ten si

lehne mlčky do kouta a jí; onen,
záložní reservista, vzlyká; letěl
dvakrát vzduchovým tlakem

explosí přes před prseň zákopu a
kromě nervového otřesu se mu nic
nestalo. Rekruti se dívají

směrem k němu. Takového něco je
nakažlivé, musíme dávat pozor,
několik retů už se začíná

třást. Je dobře, že se dní; snad přijde
útok dopoledne.

Oheň neslábne. Leží taky za námi.
Kam dohlédneš, stříkají fontány bláta
a železa. Ostřelují

široký pás.

Útok nepřichází, ale granáty dopadají dál. Ponenáhlu hluchnem.

Nemluvíme skorem. Taky bychom si nerozuměli. Náš zákop je skoro zničen. Je na mnoha

místech vysoký ještě jen půl metru, a je protrhán děrami, trychtýři a balvany hlíny. Přímo před

naší štolou vybuchne granát. Nastane okamžitě tma. Jsme zasypáni a musíme se vyhrabávat.

Za hodinu je vchod zase volný, a nabýváme trochu odvahy, poněvadž

máme co dělat.

Velitel roty vlezte k nám a sděluje, že dva kryty jsou rozbity. Rekruti nabývají klidu, když ho

vidí. Povídá, že prý dnes večer bude učiněn pokus přinést jídlo.

To nás utěšuje. Nikdo na to nemyslí, kromě Tjadena. Proniká k nám zase něco zvenčí; -

když nám mají přinést jídlo, nemůže to být tak zlé, myslí si rekruti. Nevyvádíme je z toho,

víme, že jídlo je právě tak důležité
jako munice a jenom proto musí být
přineseno.

Nepodaří se to. Druhá kolona vyrazí.
I ta se vrátí. Konečně se do toho dá
Kat a i ten se vrátí

s nepořízenou. Nikdo neprojde, ani
pes by neprolezl tímhle ohněm.

Přitáhneme si řemeny a žvýkáme
každé sousto třikrát tak dlouho. Ale
nic to nepomáhá;

máme sakramentský hlad. Uschoval
jsem si kůrku; střídku vyjídám, kůrka

zůstává v chlebníku;

chvílemi ji chroupám.

* * *

Tu noc nelze přečkat. Nemůžeme
spát, civíme před sebe jako pitomí.
Tjaden lituje, že jsme

promrhali nahlodané kousky chleba
na krysy. Mohli jsme je klidně
schovat. Každý by je teď

jedl. Taky voda nám schází, ale ještě
ne tak moc.

K ránu, ještě za tmy, nastane
vzrušení. Vchodem se přizene houf
utíkajících krys a žene se

po stěnách vzhůru. Kapesní
lampičky osvětlují ten zmatek.

Všichni křičí, nadávají a tlukou do

nich. Vybíjí se tak vztek a zoufalství
mnoha hodin. Obličeje jsou
zkřiveny, ruce tlukou, zvířata

piští, je nám těžko přestat, skoro
bychom se napadli navzájem.

Tento výbuch nás vyčerpá. Zas
ležíme a čekáme. Je vskutku div, že

náš kryt nemá ještě

žádné ztráty. Je jednou z mála
hlubokých štol, které ještě existují.

Vplíží se k nám dovnitř kaprál; má s
sebou chléb. Třem lidem se v noci
přece podařilo

proniknout a přinést něco proviantu.
Vypravovali, že oheň leží v
neztenčené míře až k posicím

artilerie. Je hádankou, odkud ti s
druhé strany vzali tolik děl.

Je nám čekat, čekat. V poledne se

přihodí to, nač jsem už čekal. Jeden z rekrutů má záchvat.

Pozoroval jsem ho už dlouho, jak pohybuje neklidně zuby a svírá i rozvírá pěsti. Ty štvané oči,

které jakoby chtěly vyskočit z důlků, známe až moc dobře. V posledních hodinách se uklidnil

jenom zdánlivě. Zhroutil se jako zpráchnivělý strom.

Ted' se napřímí, plíží se nenápadně štolou, počká okamžik a sune se k východu. Postavím se

mu do cesty a ptám se: „Kam jdeš?”

„Jsem hned zas tu," odpovídá a hledí proklouznout kolem mne.

„Počkej chvílku, oheň už přestává." Naslouchá a oko se na chvíli vyjasní. Pak nabude zase

kalného lesku jako oko vzteklého psa, mlčí a odstrkuje mne.

„Chvilíčku, kamaráde," volám. Kat se stává pozorným. Právě v tom okamžiku, kdy mne

rekrut odstrčí, přiskočí a držíme ho
pevně.

Počne ihned zuřit: „Pust’te mě,
pust’te mě ven, já chci ven!”

Neposlouchá nás a tluče kolem sebe,
ústa jsou vlhká a soptí slova,
nesmyslná, napůl

spolknutá slova. Je to záchvat
kavernového strachu, má pocit, že se
tu udusí, a je ovládán jen

jediným pudem: dostat se ven.
Kdybychom ho pustili, pádil by
někam docela bez krytí.

Není to první případ. Poněvadž je tuze divoký a oči už má v sloupu, není jiné pomoci,

musíme ho spráskat, aby dostal rozum. Uděláme to rychle a nemilosrdně a docílíme toho, že

sedí prozatím zas klidně. Ostatní při té proceduře zbledli; snad je to odstraší. Tahle bubnová

palba je trochu moc na ty ubohé chlapce; dostali se **ze** shromaždiště rekrutů rovnou do téhleté

kaše, při které by mohl zešedivět i starý voják.

Dusivý vzduch padá nám po této historii ještě víc na nervy. Sedíme ve svém hrobě a

čekáme, až budem zasypáni.

Najednou to nehorázně zavyje, zableskne se, kryt praská ve všech spárách, jsa zasažen

trefou, na štěstí lehkou, které betonové bloky odolaly. Děsivý, kovový zvuk, stěny se viklají,

pušky, přílby, země, bláto a prach
lítá. Vniká k nám sírový čoud.

Kdybychom seděli místo v

tomto pevném krytu, v nějakém
lehkém, jaké se stavějí nyní, nežil by
ted' z nás už nikdo.

Ale i takhle je účinek dost špatný.
Rekrut od dřívějšíka zuří zas, a dva
jiní se připojili. Jeden

z nich se vytrhne a uteče. Máme dost
práce s oběma ostatníma. Vrhnu se
za tím, který utekl, a

rozvažuji, nemám-li ho střelit do

nohou; - v tom to zahvízdne, vrhnu
se na zem a když vstanu,

je stěna zákopu vydlážděna

horkými střepinami, masnými hadry
a kusy uniformy. Lezu zpět. Zdá se,
že se první rekrut

opravdu zbláznil.

Když ho pustíme, trká jako kozel
hlavou do stěny. Musíme se pokusit
dostat ho v noci

někam dozadu. Prozatím ho uvážeme
tak pevně, abychom ho mohli při

útoku hned zas

vyprostit.

Kat navrhuje, abychom si hodili skat;
- co máme dělat, snad nám to přinese
úlevu. Ale nic z

toho není, číháme na každou explozi,
která je trochu blíž, přepočítáváme se
při počítání štychů

a nepřiznáváme barvu. Sedíme jako
v mocně dunícím kotli, do kterého se
všech stran tlukou.

Ještě jedna noc. Jsme stálým napětím

otupělí. Je to smrtelné napětí, které
nás šimrá podél

míchy jako zubatý nůž. Nohy se
nechtějí pohybovat, ruce se třesou.
tělo je jen tenkou

kůžičkou, pokrývající násilně
zadržované šílenství, nekonečný řev,
který co nevidět

nezadržitelně vybuchne. Nemáme na
sobě už ani masa ani svalů,
nemůžeme se už na sebe ani

podívat ze strachu před něčím
nevypočítatelným. Tak tiskneme

pysky k sobě - to přejde - to

přejde - přejde to - snad to přečkáme.

* * *

Blízké exploze najednou přestávají.
Oheň trvá dál, ale je přeložen
dozadu, náš zákop je

volný. Sáhneme po ručních
granátech, vyhodíme je před kryt a
vyskočíme. Bubnová palba

ustala, za to leží za námi těžká
palební přehrada z nepřátelských děl.

Útok je tu.

Nikdo by nevěřil, že v této rozryté poušti mohou být ještě lidé; ale teď se vynořují všude po

zákopu ocelové přilby a padesát metrů od nás postavili už kulomet, který se ihned rozštěká.

Drátěné překážky jsou rozbité. Ale přec trochu zdrží. Vidíme přicházet útočníky. Naše

artilerie do toho praží. Kulomety štěkají, pušky práskají. Ti s druhé strany se k nám

propracovávají.

Haie a Kropp začínají házet ruční granáty. Házejí tak rychle, jak mohou, granáty se jim

podávají už odjištěné. Haie hází šedesát metrů, Kropp padesát, to je vyzkoušené a důležité.

Tamti nemohou v běhu nic dělat, pokud nepřijdou na třicet metrů.

Poznáváme zkřivené tváře, ploché přilby, jsou to Francouzi. Dostávají se ke zbytku

drátěných překážek a mají už zřejmé ztráty. Celá řada je složena vedlejším kulometem; pak

máme četné závady při nabíjení a Francouzi se dostanou k nám blíž.

Vidím jednoho z nich, jak klesá s tváří vzhůru vztyčenou na „španělského jezdce." Tělo

sklapne, ruce zůstávají viset jako by se chtěl modlit. Pak tělo docela spadne a v drátech visí jen

ustřelené dlaně s pahýly paží.

V okamžiku, kdy ustupujeme,
zvednou se vpředu se země tři
obličej. Pod jednou přílbou

černá bradka a dvě oči, které jsou na
mě pevně upřeny. Zdvihám ruku, ale
nemohu hodit mezi

tyto podivné oči, celý jeden bláznivý
okamžik běsní celá bitva jako cirkus
kolem mne a těch

dvou očí, které jsou jediné nehybné,
pak se ta hlava tam vztýčí, nějaká
ruka, nějaký pohyb a

můj ruční granát letí tam a do toho.

Běžíme zpět, strhujeme do zákopu
španělské jezdce a házíme za sebe
zapálené ruční

granáty, které nám zabezpečují
ohnivý ústup. Z nejbližší posice
střílejí

kulomety.

Stala se z nás nebezpečná zvířata.
Nebojujeme, bráníme se před
zničením. Neházíme

granáty proti lidem, - co o nich v
tomto okamžiku víme? - tam, hle!

žene se za námi s rukama a

přílbami smrt, můžeme se jí po prvé
za tři dny podívat do obličeje,
můžeme se jí po prvé za tři

dny bránit, máme šílený vztek,
neležíme už bezmocně a vyčkávavě
na popravišti, můžeme

ničit a zabíjet, abychom se
zachránili, abychom se zachránili a
pomstili.

Krčíme se za každým rohem, za
každým kolíkem ostnatého drátu a
házíme těm, co

přicházejí, snopy výbuchů pod nohy,
než frkneme dál. Praskot ručních
granátů vtéká mocně

do našich paží, do našich noh;
skrčení jako kočky běžíme,
zaplaveni vlnou, která nás nese,

která z nás dělá zuřivé zákeřníky,
vrahy, d'ábly, pro mne a za mne-
zaliti touto vlnou, která

zdvojnásobuje naši sílu v strachu,
vzteku a hladu po životě, hladu, jenž
hledá naši záchranu a

bojuje za ni. Kdyby s těmi tam šel
tvůj otec, neváhal bys a hodil bys mu
granát na prsa!

Vzdali jsme první zákopy. Jsou to
ještě zákopy? Jsou rozstříleny,
zničeny, jsou to jen

jednotlivé kusy zákopů, díry spojené
spojovacími chodbičkami, hnízda
trychtýřů a nic nad to.

Ale ztráty těch tam rostou.
Neočekávali takový odpor.

* * *

Poledne. Slunce pálí, pot nás kouše do očí, stíráme jej rukávem, mnohdy je na něm i krev.

Vynořuje se první, trochu líp zachovaný zákop. Je obsazen a připraven k protiútoku, přijme

nás. Naše artilerie mocně nasazuje a odřezává clonou kanonády jejich nápor od jejich rezerv.

Řady za námi váznou. Nemohou vpřed. Útok je rozsekán naší artilerií. Číháme. Oheň skočí

o sto metrů vpřed a my vyrazíme

zase kupředu. Vedle mne to urazilo
nějakému frajtrovi hlavu.

Běží ještě několik kroků, co mu krev
z krku stříká jako fontána.

Až k boji muže proti muži nedojde, ti
tam musí zpět. Dostaneme se opět do
kusů svého

zákopu a jdeme za něj dál.

Och, toho obracení! Dostali jsme se
do ochrany rezervních linií, chtěli
bychom do nich

zalézt, zmizet v nich; - a musíš se

obrátit a zase do té hrůzy.

Kdybychom nebyli automaty,

zůstali bychom ležet, vyčerpáni a bez
vůle. Ale jsme zase strženi vpřed,
bez vůle a přec šíleně

divocí a zuřiví, chceme zabíjet,
nebot' ti tam jsou teď našimi
úhlavními nepřáteli, jejich pušky

a granáty jsou namířeny proti nám,
nezničíme-li my je, zničí oni nás!

Hnědává půda, roztrhaná,
rozpraskaná hnědává půda, mastně
se blýskající pod slunečními

paprsky, tvoří pozadí pro neúnavně a
tupě pracující automaty, naše supění
je skřípěním per,

pysky jsou suché, hlava prázdnější
než po prochlastané noci - tak se
potácíme vpřed, a do

našich proděravělých, prodřených
duší se vrývá obraz hnědavé půdy s
mastným sluncem,

s mrtvými a škubajícími se vojáky,
kteří tu leží, jako by to tak musilo
být, kteří chytají nás za

nohy a křičí, zatím co je
přeskakujeme.

Ztratili jsme pro sebe navzájem
všechny city, sotva se poznáváme,
když do našich štvaných

očí padne obraz našeho kamaráda.
Jsme muži, kteří necítí a vlivem
nějakého triku, nějakého

nebezpečného kouzla ještě mohou
běhat a zabíjet.

Mladý Francouz zůstane zpět,
dostihneme ho, zdvihá ruce, v jedné
má ještě revolver -

nevíme, chce střílet nebo se vzdát -,
rána lopatou rozpoltí mu obličej.

Jiný to vidí a chce utéci, bajonet mu
sykne do zad. Vyskočí a s
roztaženými rukama, se

řvoucími, široko rozevřenými ústy se
potácí odtud, v jeho zádech houpá se
bajonet. Třetí

odhodí pušku, schoulí se, ruce na
očích. Zůstane zpět s několika jinými
zajatci, aby odnášel

raněné.

Najednou se dostaneme při
pronásledování až k nepřátelské
posici. Jsme tak těsně za

ustupujícím nepřítelem, že se nám
podaří skočit tam téměř zároveň s
ním. Proto máme tak

malé ztráty. Kulomet štěká, je
oddělán jedním ručním granátem.
Než těch několik vteřin přece

stačilo, aby pět z nás dostalo po ráně
do břicha. Kat rozbije jednomu
kulometčíku, který zůstal

neporaněn, pažbou hlavu na kaši.

Ostatní zapíchneme, než vytáhnou své ruční granáty. Pak

vypijeme žíznivě vodu z chladiče.

Všude cvakají nůžky na drát, přes překážky rachotí prkna, skáčeme úzkými přístupy do

zákopů. Haie vrazí obrovskému Francouzovi lopatu do krku a hodí první granát; krčíme se po

několik vteřin za nějakou předprsní, pak se rovný kus zákopu před námi uprázdí. Šikmo za

roh syčí nejbližší hod a uvolňuje
cestu; běžíce kolem krytů, házíme do
nich stočené náplně

ručních granátů, půda se sesouvá;
praská to, kouří a heká, klopýtáme
přes kluzké kusy masa,

přes měkká těla, padám do
roztrženého břicha, na němž leží
čistá, nová důstojnická čapka.

Boj vážne. Ztratili jsme styk s
nepřítelem. Poněvadž se tu
nemůžeme dlouho držet, jsme pod
ochranou artilerie staženi do své

posice. Jakmile se to dovídáme,
vrhneme se v největším

spěchu do nejbližších krytů,
abychom, dříve než zmizíme, urvali
z konserv ty, na které

padneme; především krabice s
corned-beef a s máslem.

Vrátíme se šťastně. Oni prozatím
neútočí. Ležíme déle než hodinu,
supíme a odpočíváme,

než padne první slovo. Jsme tak
naprosto vyčerpáni, že přes svůj

velký hlad ani na konzervy

nevzpomenem. Jen pomalu stáváme se zas tak trochu podobnými lidem.

Jejich corned-beef je proslulý po celé frontě. Bývá mnohdy hlavním důvodem náhlého

přepadu s naší strany, neboť naše strava je celkem vzato špatná; máme stále hlad.

Celkem jsme sekli pět krabic. Ti lidé tam jsou skvěle zásobováni v porovnání s hladem u

nás, s tou naší řepnou marmeládou;
maso tam stojí jen tak, jen ho sebrat.
Haie stopil kromě

toho tenký, měkký francouzský chléb
a zasunul jej za opasek jako lopatku.
Na jednom konci je

trochu krvavý, ale to lze odkrojit.

To je štěstí, že se můžeme dobře
najíst; budeme svých sil ještě
potřebovat. Do syta se najíst

má právě takovou cenu jako dobrý
kryt; proto taky po tom tak dychtíme,
neboť nám to muže

zachránit život.

Tjaden ukořistil ještě dvě čutory
koňaku. Podáváme si jej druh druhu.

* * *

Začíná se požehnaný večer. Noc
přichází, z jam stoupá mlha. Vypadá
to tak, jakoby každá

díra byla naplněna strašidelným
tajemstvím. Bílá pára se plazí
úzkostně kolem do kola, než se

odváží prosmýknout se přes okraj.

Pak táhnou dlouhé pásy od jámy k jámě.

Je chladno. Jsem na stráži a civím do tmy. Hlavu nemám docela v pořádku, jako vždy po

útoku, a je mi proto těžko být sám se svými myšlenkami; to mě navštěvují teď, v mé slabosti,

vzpomínky a vzbuzují ve mně podivnou náladu.

Světelné padáky stoupají - a já vidím jakýsi obraz, letní večer, a já jsem v ambitech dómu a

dívám se na vysoké, růžové keře,
kvetoucí mezi ambity uprostřed
zahrádky, kde jsou

pochováni páni kanovníci. Kolem do
kola stojí kamenné figury zastávek
Křížové cesty. Není

tu nikdo; - velké ticho objalo tento
kvetoucí čtyřúhelník, teplé slunce
leží na tlustých šedivých

kamenech, kladu na ně ruku a cítím
teplo. Nad pravým rohem břidličné
střechy ční do měkké,

mdlé modři večera zelená věž dómu.
Mezi lesklými sloupky ambitu je
chladné temno, jaké

bývá jen v kostelech, stojím tam a
myslím na to, že, až mi bude dvacet,
budu znát ony

omamující věci, které přicházejí od
žen.

Obraz je děsivě blízko, dojíká mne,
než se rozplyne v rozhořčení
nejbližší rakety.

Vezmu pušku a narovnáám ji. Hlaveň
je vlhká, položím na ni pevně ruku a

roztírám prsty její

vlhkost.

Za naším městem mezi lukami stojí
nad potokem řada starých topolů.

Vidět je lze už z

dálky, a ač stály jen po jedné straně,
říkalo se jim topolová alej. Měli jsme
ji rádi už jako děti,

jaksi nevysvětlitelně nás přitahovala,
trávili jsme tam celé dny a
poslouchali jejímu tichému

šumění. Sedávali jsme pod topoly na

břehu potoka a chladili nohy v
jasných, bystrých vlnách.

čistá vůně vody a melodie větru v
topolech zaplavovaly naši fantasii.
Měli jsme ji tuze rádi a

obraz oněch dnů ještě dnes zrychlí
tep mého srdce, než se zas rozplyne.

Je zvláštní, že všechny vzpomínky
mívají dvě vlastnosti. Bývají plny
ticha, to je na nich to

nejsilnější, a i když ve skutečnosti
tak tichými nebyly, působí tak. Jsou
to nehlasné zjevy,

mluvící ke mně pohledy a gesty,
mlčky a beze slov, - a právě jejich
mlčení mě rozechvívá tak,

že se musím chopit svého rukávu a
své pušky, abych odolal tomu vábení
a té touze po

rozplynutí, do něhož by mé tělo
chtělo vklouznout a tam se tichounce
rozplynout - až k oněm

tichým mocnostem kdesi za věcmi.

Jsou tak tiché a právě to je pro nás
tak nepochopitelné. Na frontě

neexistuje ticho a kletba

fronty sahá tak daleko, že nejsme
vlastně nikde mimo její říši. I v
nejzazších kvartýrech a

shromaždištích vězí nám stále v
uších bublání a temné dunění fronty.
Nejsme nikdy tak daleko,

abychom ho už neslyšeli. V těchto
dnech to bylo ale nesnesitelné. Ticho
způsobuje, že tyto

obrazy v nás nebudí ani tak touhu
jako smutek - nesmírný,
nezachytitelný stesk. Byly - ale

nevrátí se už nikdy. Uplynuly, jsou
zjevy z jiného, ztraceného světa. V
kasárnách vyvolávaly

divokou, vzpurnou žádostivost,
tenkrát byly ještě spojeny s námi,
patřili jsme jim a ony nám,

i když jsme byli rozloučeni.

Vyvstávaly ve vojenských
písničkách, jež jsme zpívali, když

jsem mašírovali mezi svítáním a
černými siluetami lesa na cvičišťě do
vřesovisek, byly tenkrát

mohutnou vzpomínkou, která byla v
nás a přicházela z nás.

Ale tady v zákopech se nám ztratila.
Už z nás netryská; jsme mrtvi a
vzpomínka stojí daleko

na obzoru, je zjevením, záhadným
reflexem, který nás navštěvuje, jehož
se bojíme a jejž

beznadějně milujeme. Je silná, a
silná je i naše žádost; - ale je
nedosažitelná a myto víme. Je

tak marná jako očekávání, že se
staneme generály.

A i kdyby nám ji vrátili, tu krajinu
našeho mládí, nevěděli bychom už,
co s ní. Něžné a

tajemné síly, které k nám z ní
vycházely, nemohou vstát z mrtvých.
Byli bychom v ní a chodili

bychom jí sem a tam; rozpomněli
bychom se na ni a milovali bychom
ji a byli bychom pohnuti

při pohledu na ni. Ale bylo by to
právě tak, jako kdybychom se
zamysleli nad podobiznou

mrtvého kamaráda; jsou to jeho rysy,
je to jeho obličej, a dni, jež jsme
spolu strávili, nabývají

v naší vzpomínce klamavého života;
ale není to on sám.

Nebyli bychom už s ní tak spjati, jak
jsme byli. Nepřivábilo nás poznání
její krásy a její

nálady, nýbrž to společné, toto
bratrské soucítění s věcmi a
příhodami našeho života, které nás

ohraničovalo a dělávalo nám svět
našich rodičů vždy trochu

nesrozumitelným; neboť my byli

vždy nějak jemňounce v ní ztraceni a
jí oddáni, a i to nejmenší ústívalo na
konec vždycky na

cestičku do nekonečna. Snad to byla
jen výsada našeho mládí; hranic jsme
ještě vůbec neviděli

a nepřipouštěli jsme, že by byl někde
konec; v naší krvi bylo čekání, které
nás sjednocovalo

s tokem našich dní.

Dnes bychom chodili tím krajem

jako cestovatelé. Jsme spáleni fakty,
známe jemné rozdíly

jako kramáři a nutnosti jako řezníci.
Nejsme už bezstarostní, jsme
příšerně lhostejní. Byli

bychom tam; ale žili bychom?

Jsme opuštěni jako děti a zkušení
jako starci, jsme suroví a smutní a
povrchní, myslím, že

jsme ztraceni.

Ruce mi chladnou a mé kůže se
dotýká studenými prsty hrůza; při

tom je teplá noc. Jenom

mlha je studená, ta neblahá mlha,
která se plazí po mrtvých před námi
a vysává z nich

poslední, zalezlý kousek života.
Ráno budou bílí a zelení a v jejich
žilách bude stát černá krev.

Stále ještě stoupají světelné padáky a
vrhají svou nemilosrdnou zář na
zkamenělou krajinu,

plnou kráterů a světelného chladu
jako krajina na měsíci. Krev pod
mou kůží vyvolává v mých

myšlenkách strach a neklid. Slábnou
a chvějí se, touží po teple a ilusi, jsou
zmateny nahým

obrazem zoufalství.

Slyším cinkání kotlů s jídlem a
dostávám náhle silnou chuť na teplé
jídlo, uklidní mě to a

pomůže. Jen s námahou se donutím
vyčkat, až budu vystřídán.

Pak jdu do krytu a nalézám miskou s
kroupami. Jsou mastné a chutnají;
jím pomalu. Ale jsem

i dále tichý, ač ostatní jsou V lepší náladě, poněvadž oheň usnul.

* * *

Dni míjejí a každá hodina je nepochopitelná a samozřejmá. Útoky se střídají s protiútoky, a

na poli plném jam, mezi zákopy, pomalu se hromadí mrtví. Raněné, kteří neleží příliš daleko,

můžeme ve většině případů odnést. Ale mnozí musí dlouho ležet a my je slyšíme umírat.

Jednoho hledáme marně celé dva dny. Leží asi na břiše a nemůže se obrátit. Jinak si nelze

vysvětlit, že ho nenalézáme; neboť jen když někdo křičí s ústy přitisknutými pevně k zemi, je

tak těžko stanovit směr. Bude mít asi zlou ránu, jednu z těch ošklivých ran, které nejsou tak

těžké, aby tělo rychle oslabily tak, že člověk poloوماamen usne, ani tak lehké, aby člověk mohl

snášet bolesti s nadějí, že se zas

uzdraví.

Kat má za to, že má buď roztržštěnou pánev nebo ránu v páteři. Plíce nejsou poraněné, neboť

by neměl sílu tak křičet. Při jiné ráně bychom ho taky viděli se pohybovat.

Pomalu ochraptěl. Hlas zní tak nešťastně, že všady pronikne. V první noci byli naši lidé

třikrát venku. Ale když už myslí, že mají správný směr, a lezou tam, je hlas, když jej přístě

poslouchají, zas někde zcela jinde.

Hledáme marně až do svítání. Ve dne pátráme v terénu polními kukátky; nemůžeme nic

objevit. Druhého dne muž tichne; je zřejmo, že má vyschlé rty a ústa.

Velitel naší roty slíbil tomu, kdo ho najde, přednostní právo na dovolenou a přídavek tří dnů.

Je to mocné dráždidlo, ale dělali bychom i bez toho všechno možné; neboť to volání je příšerné.

Kat a Kropp vylezou ještě jednou, dokonce odpoledne. Albertovi při tom ustřelí ušní lalůček.

Je to marné, taky ho nepřinesli.

Při tom je zřetelně rozumět, co volá. Nejdřív křičel stále jen o pomoc - druhou noc má asi

horečku, mluví se svou ženou a se svými dětmi, zaslechnem často jméno Elisa. Dnes už jenom

pláče. Večer hlas uhasíná v oddělených vzlycích. Sténá ale tiše ještě celou noc. Slyšíme to

proto tak přesně, poněvadž vítr vane
k našemu zákopu. Ráno, když jsme
myslili, že má už

dávno svůj klid, pronikne odtamtud
ještě kloktavý chrapot.

Dni jsou teplé a mrtví leží
nepohřbeni. Nemůžeme všechny
snést, nevíme kam s nimi. Jsou

pochováváni granáty. Mnohým se
nadmou břicha jako balony. Ksíkají,
krkají a hýbají se. To v

nich kručí plyn.

Obloha je modrá a bezoblačná.
Večer je dusno a ze země stoupá žár.
Když k nám zavane

vítr, přináší s sebou těžce a odporně
nasládlý pach krve, mrtvolné výpary
jam, směs to, jak se

zdá, chloroformu a tlení, vzbuzující
nevolnost a dávení.

* * *

Noci se uklidňují a rozvinuje se
honba na vodící prstence granátů a
hedvábné padáky

francouzských raket. Proč jsou
vodicí prstence tak hledány, nikdo
vlastně dobře neví. Sběratele

prostě tvrdí, že mají velkou cenu.
Někteří jich s sebou tahají tolik, že,
když se vracíme, jdou

pod jich tíhou jako hrbatí.

Haie udává aspoň nějaký důvod;
chce je poslat své nevěstě místo
podvazků. To ovšem

vyvolá u Frizů nevázanou veselost;
tlukou se do kolen, to je vtip, sakra!
Tenhle Haie, to je kluk

mazaná. Zvlášť Tjaden se nemůže upokojit; má v ruce největší z prstenců a prostrkává jím

každou chvíli nohu, aby ukázal, kolik místa ještě zbývá. „Haie, člověče, ta musí mít pedály,

pedály," - jeho myšlenky šplhají trochu výš, „a pani mandu musí mít k nim jako - jako slon."

Nemůže se uklidnit. „S tou bych si, sakra, chtěl jednou zašveholit."

Haie září, že jeho nevěsta dochází

takového uznání, a vyjadřuje se
samolibě a krátce:

„Štramanda, vo to není.

Hedvábných padáků lze použít
praktičtěji. Tři nebo čtyři dávají
jednu blůzu, podle šířky v

prsou. Kropp a já jich užíváme jako
kapesníků. Jiní je posílají domů.

Kdyby ženy viděly, za jakého
nebezpečí jsou sbírány tyto tenounké
hadry, ty by se pěkně

zjevily.

Kat překvapí Tjadena, jak se s největším klidem pokouší sklepat kroužky s nevybuchlého

granátu. Jinému by to explodovalo, ale Tjaden má jako vždycky kliku.

Jednou si hrají před naším zákopem celé dopoledne dva motýli. Jsou to žlutáskové, jejich

citrónová křídla mají červené tečky. Co je sem asi přivedlo? Daleko široko není květiny ani

rostliny. Odpočívají na zubech lebky. Právě tak bezstarostní jsou ptáci,

kterí už dávno válce

přivykli. Každého rána stoupají mezi frontami skřívani. Před rokem jsme mohli pozorovat

dokonce párek sedící na vejcích, ba vyvedli i mladé.

Od krys máme v zákopu pokoj. Jsou vpředu - víme proč. Tloustnou; jak nějakou spatříme,

tak ji odstřelíme. V noci slyšíme s druhé strany zase hrčení. Za dne máme jen normální oheň,

tak že můžeme spravovat zákopy.

Zábava je tu taky, o tu se starají letci. Četné boje mají denně své vděčné publikum. Bitevní

letci - to si dáme líbit, ale pozorovací letouny nenávidíme jako mor; nesou v zápětí

artileristický oheň. Několik minut po jejich objevení praží do nás granáty a šrapnely.

Jednoho dne ztratíme tak jedenáct lidí, z toho pět sanifáků. Dva jsou tak rozdrceni, že

Tjaden míní, že by bylo lze seškrabat
je lžícemi se stěny zákopu a
pochovat v miskách na
menáž.

Jinému to utrhne podbřišek i s
nohama. Opírá se, mrtev, hrudí o
zákop, jeho obličej je

citrónově žlutý, v plnovousu mu
dohořívá ještě cigareta. Dohořívá, až
dosyčí na rtech.

Skládáme mrtvé prozatím do velkého
trychtýře. Až dotud jsou tři vrstvy

nad sebou.

Najednou začnou zase bubnovat.
Hned zase sedíme v ztrnulém napětí
nečinného očekávání.

Útok, protiútok, výpad, protivýpad,
to jsou jen slova, ale co je v nich!
Ztrácíme mnoho lidí,

hlavně rekrutů. Do našeho úseku
vsunují mnoho náhradníků. Je to
jeden z nových regimentů,

vesměs docela mladí hoši posledních
odvodních ročníků. Jejich výcvik
nestojí za mnoho, než

odešli do pole, mohli se jen teoreticky něčemu naučit. Vědí sice, co je to ruční granát, ale o

krytí mají slabé ponětí nemají pro to především oko. Vlna terénu musí být půl metru vysoká,

než ji postřehnou.

Ač nutně už potřebujeme posílení, máme s rekruty téměř víc práce, než nám přinášejí

užitku. Neumějí si pomoci v těžkém útočném terénu a padají jako

mouchy. Dnešní posiční

válka vyžaduje znalosti a zkušenosti,
je nutno mít smysl pro terén, je nutno
mít v uchu střely,

jejich zvuky a účinky, člověk musí
předem určit, kam padnou, jaký mají
rozptyl a jak se

chránit.

Tito mladí náhradníci přirozeně
nevědí o tom všem ještě skorem nic.
Jsou zahlazováni,

poněvadž rozeznají sotva šrapnel od

granátu, jsou koseni, poněvadž
poslouchají úzkostně vytí

nenebezpečného, velkého kufru,
který dopadá daleko vzadu, a
přeslechnou pištivé, tiché syčení

těch malých potvor, které mají
ploché dráhy a široko se rozprsknou.
Tlačí se k sobě jako ovce,

místo aby se rozprchli, a i ranění
ještě jsou odstřelováni letci jako
zajíci.

Těch bledých, tuřínových obličejů,
bědně podrápaných rukou, žalostné

statečnosti těch

ubohých kulíšků, kteří přes to jdou
kupředu a útočí, těch ubohých
statečných chlapíků, kteří

jsou tak přestrašení, že se neopováží
ani nahlas křičet a s roztrženými
břichy a plícemi tiše vrní

po mamince a hnedky přestanou, jak
je někdo spatří!

Jejich mrtvé, ochmýřené, ostré
obličeje mají strašlivou bezvýraznost
mrtvých dětí.

Škrabe to V krku, vidět je
vyskakovat a běžet a padat. Člověk
by je zbil, že jsou tak hloupí,
a vzal by je do náručí a odnesl odtud,
kde nemají co dělat.

Nosí šedivé blůzy a kalhoty a boty,
ale většině je uniforma příliš veliká,
plandá se jim kolem

těla, ramena jsou příliš úzká, těla
příliš drobná, nebylo uniforem
připravených pro tyto dětské

míry.

Na jednoho starého vojáka padne pět až deset rekrutů. Mnohé zhltně překvapující plynový

útok. Nedospěli ještě tak daleko, aby tušili, co je čeká. Nacházíme kryt plný modrých hlav a

černých retů.

V jednom trychtýři sňali příliš brzy masky; nevěděli, že plyn zůstává nejdéle na dně; když

viděli ostatní bez masek, strhli je také a polkli toho ještě dost, aby si spálili plíce. Jejich stav je

beznadějný, zalknou se chrlením
krve a záchvaty dušení.

* * *

V jednom zákopovém úseku spatřím
najednou proti sobě Himmelstosse.
Křčíme se v témž

krytu. Všechno leží bez dechu
pohromadě a čeká na začátek
výpadu.

Ačkoli jsem hodně rozčilen, prolétne
mi přec při vyběhnutí hlavou
myšlenka: Kde je

Himmelstoss?

Skočím rychle zpět do krytu a najdu ho, jak leží v koutku s povrchní rankou a simuluje

raněného. Má svůj záchvat strachu, je tady také ještě nováčkem. A to mne rozzuří, že mladí

náhradníci jsou venku a on zde.

„Ven!“ zaječím.

Nehne se, rty se chvějí, knír se třese.

„Ven!“ opakuju.

Přitáhne nohy, přikrčí se ke stěně a
cení zuby jako pes. Chytnu ho za
ruku a chci ho

zvednout. Zavřeští. Tu mi selžou
nervy. Chytnu ho za krk, třesu jím
jako pytlem, až mu hlava

jen tak lítá sem a tam a křičím mu do
obličeje: „Půjdeš ven, ty lumpe, ty
pse, ty pacholku, ty se

tu budeš schovávat?"

Oči mu skelnatí, uhodím mu hlavou
o zed'. „Ty dobytku," kopám ho do
žeber, -, „ty svině

stará,"- strkám ho ven hlavou napřed.

Nová vlna našich jde právě kolem nás. Jde s ní ně-jaký lajtnant. Vidí nás a křičí: „Kupředu,

kupředu, připojit!" A co nezmohly mé rány, zmohlo toto slovo.

Himmelstoss slyší představeného, rozhlédne se kolem sebe, jako by se probouzel a připojí

se.

Následuji ho a vidím, jak jde

přískoky vpřed. Je to opět řízný
Himmelstoss z kasárenského

dvora, dohonil dokonce lajtnanta a je
daleko vpředu.

* * *

Bubnová palba, palební přehrada,
palební clona, miny, plyn, tanky,
kulomety, ruční granáty

- slova, slova, slova, ale je v nich
hrůza světa.

Naše obličeje jsou okoralé, naše
myšlení zpustošeno, jsme na smrt

unaveni; když přijde

útok, je nutno mnohé bít pěstmi, aby
procitli a šli s námi; oči jsou
zapáleny, ruce rozdrápány,

kolena krvácejí, lokty jsou rozbity.

Míjejí týdne, měsíce, léta? Jsou to
jen dni. Vidíme čas mizet kolem
sebe v bezbarvých

obličejích umírajících, cpeme do
sebe jídlo, běháme, házíme, střílíme,
zabíjíme, poléháváme,

jsme slabí a otupělí, a drží nás ještě

jen to, že jsou tu ještě slabší, ještě
otupělejší, kteří se na

nás dívají s vyvalenýma očima jako
na bohy, kteří někdy mohou uniknout
smrti.

V těch málo hodinách klidu je
poučujeme. „Vidíš ten hrnec, co si to
sem šněruje?" To je

mina, která jde sem! Zůstaň ležet.
Jde tamhle přes nás. Když jde ale
takhle, tak se zdejchni! To

ještě můžeš utéct".

Ostříme jejich sluch pro potměšilé
syčení malých potvor, které je sotva
slyšet, musí se

rozpoznat v kraválu jako bzučení
komára; vtlukáme do nich, že jsou
nebezpečnější, než ty

veliké, které člověk slyší předem a
zdaleka. Ukazujeme jim, jak se lze
schovat před letcem, jak

lze napodobovat mrtvého, převálí-li
se přes nás útok, jak manipulovat s
rozbuškou ručního

granátu, aby explodoval půl vteřiny

před dopadem; učíme je padat
bleskurychle do jámy před

granáty, explodujícími při dopadu,
ukazujeme jim, jak se vyčišťuje
zákop svazkem ručních

granátů, vysvětlujeme jim, jaký
časový rozdíl je mezi nepřátelskými
a našimi ručními granáty

od zapálení šňůry do exploze,
upozorňujeme je na tón plynových
granátů a ukazujeme jim

kličky, které je mohou zachránit před

smrtí.

Poslouchají, jsou ochotní, ale když jde do tuha, dělají to v rozčilení obyčejně zas falešně.

Haie Westhuse odtáhli s utrženým hřbetem; při každém vydechnutí a vdechnutí bijí skrze

ránu plíce. Mohu mu ještě stisknout ruku; „konec, Pavle," sténá a zakousne se bolestí do paže.

Vidíme žít lidi, kterým schází hlava; vidíme běhat vojáky, kteří mají uražené obě nohy;

vlekou se na třepících se pahýlech až
do nejbližší díry; jeden frajtr leze dva
kilometry po rukou

a vleče za sebou roztráštěná kolena;
jiný jde k obvazišti a přes jeho ruce
přitisklé k břichu

přetékají střeva; vidíme lidi bez
huby, bez dolní čelisti, bez obličeje;
nalézáme muže, který

svírá zuby po dvě hodiny tepnu své
paže, aby nevykrvácel, slunce
vychází, slunce zapadá,

granáty hvízdají, život je u konce.

Ale přece byl proti přesile udržen ten kousek rozryté země, na kterém ležíme, ztratili jsme

jen několik set metrů. Ale na každý metr připadá jeden mrtvý.

* * *

Jsme vystřídáni. Kola pod námi rachotí, stojíme bezhlasně a když zazní volání: „Pozor -

drát!" spouštíme se do dřepu. Bylo léto, kdy jsme tudy jeli, stromy byly

ještě zelené, teď už

vypadají podzimně a noc je šedá a
vlhká. Vozy zastavují, slezeme,
rozházená tlupa, zbvrek

mnoha jmen. Po stranách ve tmě stojí
lidé a vyvolávají jména regimentů,
rot. A na každé

zvolání se vydělí houfeček, sporý,
malinký houfeček špinavých,
bleděžlutých vojáků, strašně

malinký houfek a strašně malinký
zbyteček.

Nyní vyvolává někdo číslo naší roty,
je to podle hlasu velitel roty, vyvázl
tedy, jeho ruka je

v pásce. Přistoupíme k němu a já
poznávám Kata a Alberta, postavíme
se dohromady, opřeme

se druh o druha a díváme se na sebe.

A ještě jednou a ještě jednou slyšíme
volat své číslo. Může dlouho volat, v
lazaretech a

jamách ho neuslyší.

Mlčí a trochu chraptí, když se zeptá:

„To jsou všichni?" a poroučí:
..Oduočítat!"

Ráno šedé. bylo ještě léto. když jsme
vyrazili a bylo nás stopadesát mužů.
Ted mrzneme, je

podzim, listí chrastí, hlasy unaveně
přeskakují: „ Jeden, dva, tři, čtyři" a
při dvaatřiceti

umlknou. A dlouho je ticho, než se
hlas zeptá: ..Ještě někdo?" a čeká a
pak řekne tiše: „Po

četách" a přec se zlomí a může
jenom dokončit: „Druhá roto."

namáhavě: „Druhá roto, bez
kroku v chod '."

Rada, krátká řada tápe do rána.
Dvaatřicet mužů.

VII

Stáhnou nás dále než obyčejně, do
shromaždiště rekrutů, aby nás nově
zformovali. Naše rota

potřebuje přes sto náhradníků.

Do té doby, nemáme-li zrovna
službu, se jen tak flákáme. Po dvou

dnech k nám přijde

Himmelstoss. Ztratil svou kušnu, od
té doby, co byl v zákopech.

Navrhuje, abychom se smířili.

Jsem hotov, neboť jsem viděl, jak
odnesl Haie Westhuse, kterému to
utrhllo hřbet. Poněvadž

kromě toho mluví opravdu rozumně,
nemáme nic proti tomu, když nás
pozve do kantiny. Jen

Tjaden je nedůvěřivý a rezervovaný.

Ale i ten je získán, když

Himmelstoss vypravuje, že má zastupovat špekouna, který jede na dovolenou. Na důkaz toho se vytasí hnedky s dvěma librami cukru pro nás a s půlliberkou

másla zvlášt' pro Tjadena. Stará se dokonce, abychom na tři příští dny byli komandováni do

kuchyně ke škrabání brambor a řípy. Jídlo, které nám předkládá, je bezvadná důstojnická

menáž.

Tak máme zase okamžitě obojí, co potřebuje voják ke štěstí: dobré jídlo a pokoj.

To je málo, když si to člověk rozmyslí. Ještě před několika lety bychom tím strašně

opovrhovali. Ted' jsme spokojeni. Všecko je zvyk, i zákopy.

Tento zvyk způsobuje, že zapomínáme zdánlivě tak rychle. Ještě předevčírem jsme byli v

ohni, dnes děláme volovinky a potloukáme se krajem, zejtra jdeme

zase do zákopů. Ve

skutečnosti nezapomínáme na nic.

Pokud jsme nuceni být v poli, klesají
dni, ztrávené ve

frontě, když minou, do nás jako
kameny, poněvadž jsou příliš těžké,
abychom o nich mohli

hned přemýšlet. Kdybychom to
zkusili, zabily by nás dodatečně; to
jsem už vypočetl.

Hrůzu lze snášet, pokud se člověk
prostě krčí; ale zabije, když člověk o

ní dodatečně

přemýšlí. Právě tak jako se z nás stane zvíř, když jdeme tam dopředu, poněvadž to je jediný

prostředek, jak to vydržet, tak se staneme povrchními vtipkaři a ospalci, jsme-li v klidu.

Nemůžeme vůbec být jinými; jsme k tomu formálně puzeni. Chceme žít za každou cenu; a tu

se nemůžeme zatěžovati činy, které sice mohou v míru působit dekorativně, ale tady jsou

falešné.

Kemmerich je mrtev, Haie Westhus
umírá, tělo Hanuše Kramera bude v
den Posledního

soudu těžko z plné trefy sesbírat,
Martens je beznohý, Meyer je mrtev,
Marx je mrtev, Beyer je

mrtev, Hammerling je mrtev,
stodvacet mužů leží někde s ranami,
je to sakramencký, ale co je

nám po tom, my žijem. Kdybychom
je mohli zachránit, to byste se

podívali, dali bychom se do

toho, a bylo by nám jedno, i
kdybychom sami zhebli; neboť když
chceme, tak se umíme

zatraceně vytáhnout; nemáme zrovna
tak moc strachu, úzkost před smrtí
ano, to je něco jiného,

to je fyzické. Ale naši kamarádi jsou
mrtví, nemůžeme jim pomoci, mají
pokoj, kdo ví, co nás

ještě čeká; chceme sebou někam
seknout a spát a žrát, co se do nás
vejde, a chlastat a kouřit,

aby hodiny nebyly tak pusté. Život je krátký.

* * *

Hrůza fronty klesá; jsme-li k ní zády,
děláme si z ní sprostě a vztekle
šoufky; když někdo

umře, řekne se, že prdí do hlíny a tak
mluvíme o všem, to nás zachraňuje
před zblázněním,

pokud na to takhle jdeme, klademe
odpor.

Ale my nezapomínáme! Co stojí ve
válečných časopisech o zlatém
humoru vojsk, která

aranžují taneční dýchánky hned, jak
přijdou z bubnové palby, je velký
kec. Neděláme to,

poněvadž máme humor, ale máme
humor, poněvadž bychom jinak
zcepeněli. Příliš dlouho ten

krám už stejně nevydrží, humor je co
měsíc trpčí.

A já vím: to všechno, co teď, pokud
jsme ve válce, do nás napadá jako

kámen, probudí se

opět po válce a pak začne zúčtování
na život a na smrt.

Dni, týdny, léta, ztrávená tady
vpředu, přijdou ještě jednou, a naši
mrtví kamarádi pak

vstanou a pomašírujou s námi, naše
hlavy budou jasné, budeme mít jeden
cíl, a tak

pomašírujem, vedle sebe své mrtvé
kamarády, za sebou léta fronty: tak
pomašírujem proti

komu, proti komu?

* * *

Tady v tom kraji bylo před časem
frontové divadlo. Na prkenné stěně
visí ještě pestré

plakáty představem. S vyvalenýma
očima stojíme před nimi, Kropp a já.
Nemůžeme pochopit,

že takového něco ještě existuje. Je
tam namalováno děvče v světlých,
letních šatech, s

červeným lakovaným pásem kolem

boků. Opírá se jednou rukou o
zábradlí, druhou si drží

slaměný klobouk. Má bílé punčochy
a bílé střevíce, ozdobné střevíčky se
sponkami a

vysokými podpatky. Za ní svítí
modré moře, několik chocholek vln,
nějaký záliv se zařezává

do něho se strany. Je to skvělé děvče,
s úzkým nosem, rudými rty, a
dlouhýma nohama, nad

pomyšlení čistá a pěstěná, koupá se
jistě dvakrát denně a nemá nikdy

špínu za nehty. Nanejvýš

snad trochu písku z pláže.

Vedle ní stojí muž v bílých kalhotách, modré blůze a námořnické čapce, ale ten nás už tak nezajímá.

Děvče na dřevěné stěně je pro nás zjevením. Zapomněli jsme docela, že takového něco

existuje, a ani teď ještě nevěříme zcela svým očím. Ovšem neviděli jsme po léta nic takového,

nic ani vzdáleně takového co do
radostnosti, krásy a štěstí. To je mír,
takový asi je, cítíme
vzrušeně.

„Podívej se jen na ty lehounké
botičky, v těch by neušla ani
kilometr," povídám a napadne

mi okamžitě pošetilost mého výroku,
nebot' je pitomost myslit při takovém
obrazu na marše.

„Kolik je jí asi let?" ptá se Kropp.

Hádám: „Nanejvýš dvaadvacet,

Alberte."

„To by byla starší než my. Není jí ani sedmnáct, říkám ti!" Naskočila nám husí kůže.

„Alberte, to by bylo něco, co říkáš?" Kývá! „Doma mám taky bílé kalhoty."

„Copak bílé kalhoty", povídám, „ale takové děvče-"

Prohlížíme si druh druhá. Není na nás moc vidět, na obou vybledlá, záplatovaná, špinavá

uniforma. Každé srovnávání je
beznadějné.

Proto seškrabeme nejprve mladíka s
bílými kalhotami s prken, opatrně,
abychom

nepoškodili děvče.

Tím už jsme dosáhli aspoň něčeho.
Pak navrhone Kropp: „Mohli bychom
se dát odvšivit.“

Nejsem s tím docela srozuměn,
neboť věci tím trpí, a za dvě hodiny
máš vši zas. Ale když

jsme se zase zakoukali na obrázek, prohlásím, že jsem pro to. Ano, jdu ještě dál. „Mohli

bychom se podívat, jestli bychom nevyfasovali čistou košili." Albert z jakéhosi důvodu myslí,

že by onuce byly ještě lepší. „Snad i onuce. Podíváme se, jak na to."

Ale v tom už se k nám přicourá Leer a Tjaden; dívají se na plakát a rozmluva začne být

okamžitě hodně sviňácká. Leer byl první, který měl v naší třídě poměr, a

vypravoval o něm

rozčilující podrobnosti. Je obrazem
na svůj způsob nadšen a Tjaden mu
mocně přizvukuje.

Nám se to právě nehnuší. Kdo
neprasečí, není voják; jenom že se
nám to v tomto okamžiku

nehodí docela do krámu, proto
odbočíme a namíříme si k
odvšivovacímu ústavu s pocitem,

jako by to byla nějaká módní pánská
konfekce.

* * *

Kvartýry máme po domech blízko kanálu. Za kanálem jsou rybníky, vroubené topolovými

lesy; - za kanálem jsou také ženy.

Domy na našem břehu byly vyklizeny. Ale na druhé straně vidíme tu a tam obyvatele.

Večer se koupáme. V ten čas jdou podél břehu tři ženy. Jdou pomalu a neodvracejí se, ač

nemáme plavky.

Leer na ně pokřikuje. Smějí se a
zastavují, aby se na nás podívaly.
Voláme na ně lámanou

francouzštinou věty, které nám právě
napadají, spěšně, aby nám neodešly.
Nejsou to právě

jemné věci, ale kde je máme tady
nabrat.

Je mezi nimi štíhlá bruneta. Její zuby
blýskají, když se směje. Má rychlé
pohyby, sukně bije

měkce do jejích nohou. Ačkoli je
voda studená, jsme hodně rozčileni a

snažíme se je zaujat,

aby neodešly. Pokoušíme se
vtipkovat a ženy odpovídají, aniž jim
rozumíme; smějeme se a

kýváme. Tjaden je rozumnější. Běží
do domu, přinese komisařek a
ukazuje jej. To působí.

Kývají a ukazují, že máme plavat na
druhou stranu. Ale nesmíme. Je
zakázáno vstoupit na

druhý břeh. Na mostech stojí všude
stráž. Bez pasírky se nedá nic dělat.

Vykládáme jim tedy,

aby přišly k nám; vrtí však hlavami a ukazují na mosty. Ani je nepustí.

Obracejí se, jdou pomalu podle kanálu proti proudustále po břehu. Plaveme zároveň s nimi.

Po několika stech metrů odbočují a ukazují na dům, vykukující ze stromů a keřů. Leer se ptá,

jestli tam bydlí.

Smějí se - ano, to je jejich dům.

Voláme na ně, že přijdem, až nás
strážé nebudou vidět. V noci. Dnes v
noci.

Zvedají ruce, skládají je na plocho,
kladou na ně obličejé a zavírají oči.
Porozuměly. Štíhlá

bruneta jde tanečním krokem.
Blondýna cvrliká se smíchem:

„Chleba - dobrá.“

Ujišťujeme horlivě, že jej přineseme.
Ještě taky jiné pěkné věci, kroutíme
očima a

označujeme je rukama. Leer se mohl téměř utopit, chtěje naznačit „kus salámu." Kdyby to

bylo nutné, slíbili bychom jim celou provianturu.

Odcházejí, ještě často se obracejíce. Vylezeme na náš břeh a dáváme pozor, jsou-li vskutku

z onoho domu, neboť je možné, že si z nás střílejí. Pak plaveme nazpět.

Bez pasírky nesmí přes most nikdo, proto jednoduše v noci přeplaveme. Zmocní se nás

rozčilení a nemůžeme se ho zbavit.

Nemáme nikde stání a jdeme proto do kantiny. Mají tam právě pivo a jakýsi punč.

Pijeme punč a nalháváme si fantastické zážitky. Každý rád věří druhému a čeká netrpělivě,

aby ho mohl přetrumfnout. Naše ruce jsou plny neklidu, vybafáme nesčíslné množství cigaret,

až Kropp řekne:

„Mohli bychom jim vlastně přinést taky pár cigaret." Vkládáme je tedy do čepic a

schováváme.

Nebe zezelená jako nezralé jablko. Jsme čtyři, ale jít mohou jenom tři; proto se musíme

zbavit Tjadena a častujeme ho rumem a punčem, až se potácí. Když se setmí, jdeme k svým

domům s Tjadenem uprostřed. Jsme rozpálení a naplnění touhou po dobrodružstvích. Pro mě

bude ta štíhlá bruneta, tak jsme to
rozdělili a vyjednali.

Tjaden padne na svůj slamník a
chrápe. Najednou se probudí a šklebí
se na nás tak

potměšile, že dostáváme už strach, a
myslíme, že nás podvedl, a že jsme
ho napájeli punčem

nadarmo. Ale zvrátí se zas a spí dál.

Každý z nás tří připraví si celý
komisárek a zabalí jej do novin.
Přibalíme cigarety a k tomu

ještě tři pěkné porce játrového
salámu, který jsme vyfasovali dnes
večer. To už je slušný dárek.

Prozatím dáme věci do bot; neboť
boty si musíme vzít s sebou,
abychom na druhém břehu

nešlápli na drát nebo střepy.

Poněvadž musíme nejprve plavat,
nemůžeme si vzít šaty. Ostatně

je tma a není to daleko.

Vyrazíme s botama v rukou.

Sklouzneme rychle do vody,
položíme se naznak, plaveme a

držíme boty s jejich obsahem nad hlavami. Na druhém břehu opatrně vylezeme, vyndáme

balíčky a obujeme boty. Balíčky zastrčíme pod paždí. Mokří a nazí, jenom v botách, dáme se

do klusu. Dům najdeme bez obtíží. Leží ve tmě a v listí. Leer zakopne přes kořen a natluče si

loket. „To nic," povídá vesele.

Okna jsou opatřena okenicemi. Plížíme se kolem domu a pokoušíme se nahlédnout

štěrbínami. Pak se nás zmocní
netrpělivost. Kropp najednou váhá.
„Co jestli tam u nich bude
nějaký major?“

„Tak zmiznem," šklebí se Leer, „ať
si přečte číslo našeho pluku tadyhle,"
a plácá se do
zadnice.

Domovní dveře jsou otevřeny. Naše
boty dělají pěkný rámus. Otevrou se
dveře, vyrazí z

nich světlo a jakási žena polekaně vykřikne. Šeptáme: „Psí, psí - comrades - bon ami" - a zvedáme jako zaklinadlo své balíčky. I druhé dvě se ukázaly, dveře se

otevrou dokořán a světlo nás ozařuje. Poznají nás a všechny tři se nevázaně smějí našemu

úboru. Smějí se ve dveřním rámu, až se ohýbají. Jak plavné jsou jejich pohyby.

„Un moment -" Zmizejí a házejí nám kusy šatů, které kolem sebe jen tak

otáčíme. Pak

smíme dovnitř.

Ve světnici svítí malá lampička, je tam teplo a voní nějaký parfum.

Rozbalujeme balíčky a

rozdáváme je. Oči se jim lesknou, je vidět, že mají hlad.

Pak padne na všechny jakási rozpačitost. Leer naznačuje gesty jídlo. Tu do nich vjede opět

život, přinesou talíře a nože a vrhnou se na jídlo. Každý plátek salámu

zdvihají, prve než jej

snědí, s obdivem do výše, a my k tomu pyšně přihlížíme.

Zahrnují nás řečmi - mnoho tomu nerozumíme, ale slyšíme, že to jsou laskavá slova. Snad

taky vypadáme příliš mladě. Štíhlá bruneta mi hladí vlasy a říká, co říkají všechny francouzské

ženy: „La guerre - grand malheur - pauvres garçons.”

Tisknu pevně její paži a kladu ústa

do její dlaně. Její prsty obepínají můj
obličej. Těsně nade

mnou jsou její rozčilující oči, něžná
hněd' pleti a rudé rty. Ústa vyslovují
slova, kterým

nerozumím. Nerozumím zcela ani
očím, říkají víc, než jsme očekávali,
když jsme sem přišli.

Vedle jsou světnice. Cestou vidím
Leera, tiskne se pevně k blondýnce a
hlučně hovoří.

Vyzná se v tom přec. Ale já - já jsem
ztracen v nějaké tiché, vířné dálce a

oddávám se jí. To,

co chci, je podivuhodně smíšeno ze
žádosti a z unikání. Dostávám
závrat', není tu nic, oč se

zachytit. Boty jsme nechali přede
dveřmi, dali nám místo nich pantofle,
a tak tu není nic, co by

mi vrátilo vojenskou jistotu a drzost:
ani puška, ani opasek, ani blůza, ani
čapka. Nořím se do

neznáma, at' se stane, co stane -
nebot' mám přece jen trochu strachu,

přeše všechno.

Štíhlá bruneta pohybuje obočím,
když přemýšlí; ale když mluví, stojí
obočí bez pohnutí.

Mnohdy zvuk neuzraje zcela v slovo
a zaniká nebo se ztratí nehotový nade
mnou; oblouk,

dráha, kometa. Co jsem o tom věděl -
co o tom vím? - Slova této cizí řeči, z
níž rozumím jen

málo, mě uspávají v ticho, v němž
splývá poloozářená hněd' světnice a
žije a září jen obličej

nade mnou.

Jak mnohotvárnou je taková tvář,
byla-li vám před hodinou ještě cizí a
ted' se nad vámi

sklání hotova k něžnosti, která
nepřichází z té tváře, ale z noci, ze
světa a krve, jejichž paprsky

se v ní, jak se zdá, sbíhají. Věci ve
světnici jsou tím poznamenány a
proměněny, jsou jaksi

zvláštní a zmocňuje se mne téměř
úč:a k mé bílé pleti, na níž leží svit

lampy a kterou hledí

chladná, hnědá ruka.

Jak je to všechno jiné než v bordelech
pro mužstvo, kam máme dovolen
přístup a před nimiž

stáváme ve frontách. Nechci na ně
myslit; ale přicházejí mi bezděky na
mysl a děsím se, neboť

snad se toho člověk už nikdy
nezbaví. Pak ale cítím rty štíhlé
brunety a tisknu se k nim,

zavírám oči a chtěl bych, aby s nimi

všechno zhaslo, válka a hrůza a
sprostota, abych se

probudil mlád a šťasten; myslím na
obraz děvčete na plakátu a na
okamžik si myslím, že můj

život závisí na tom, získám-li je. —
A tím pevněji se tisknu do rukou, jež
mne objímají, snad

se stane zázrak — — — — —

Jakýmsi neobyčejným způsobem se
pak všichni zas sejdeme. Leer je
neobyčejně rozjařen.

Srdečně se rozloučíme a vklouzneme
do bot. Noční vzduch chladí naše
horká těla. Topoly trčí

vysoko do tmy a šumějí. Na obloze a
na vodě kanálu stojí měsíc.

Neběžíme, jdeme podle sebe

dlouhými kroky.

Leer řekne: „Tohle stálo za
komisárek!”

Ale mně se nechce mluvit, není mně
ani veselo. Tu zaslechneme kroky a
přikrčíme se za

keř.

Kroky se blíží, jdou těsně kolem nás.
Vidíme nahého vojáka, v botách,
právě takového jako

jsme my, má pod paždím balíček a
žene se kolem nás. Je to Tjaden
plném trapu. Už zmizel.

Smějeme se. Ráno bude nadávat.
Dostaneme se na slamníky, aniž nás
kdo vidí.

* * *

Volají mě do kanceláře. Velitel roty

mi dá dovolenku a poukázku na
bezplatnou jízdu a

přeje mi šťastnou cestu. Podívám se,
jak dlouho mám dovolenou.

Sedmnáct dní — čtrnáct

dní dovolené, tři dny na cestu. **Je** to
příliš málo a ptám se, nemohl-li bych
dostat na cestu

pět dní. Bertinck ukáže mi na
dovolenku. Tu teprve vidím, že se
nevrátím hnedky na

frontu. Po dovolené se mám hlásit
ještě v táboře na Vřesovišti do kursu.

Ostatní ni závidí. Kat mi dává dobré rady, jak bych měl zkusit se ulejt.

„Když budeš

mazanej, tak tam zůstaneš.”

Bylo by mi vlastně milejší, kdybych mohl odjet až za týden; neboť tak dlouho budeme ještě

tady a tady je to docela pěkné. —

Přirozeně, že musím dát v kantině něco k lepšímu. Všichni jsme trochu podroušení. Zmocní

se mne smutek; budu šest neděl pryč,
to je ovšem veliké štěstí, ale jak to tu
bude vypadat, až se

vrátím? Shledám se tu ještě se
všemi? Haie a Kemmerich už tu
nejsou - kdo přijde teď na

řadu?

Pijeme a dívám se na ně po řadě.
Albert sedí vedle mne a kouří, je v
dobré náladě, bývali

jsme vždycky spolu; naproti dřepí
Kat se svými skleslými rameny,
širokým palcem a klidným

hlasem; Müller s vyčnívajícími zuby
a štěkavým smíchem; - Tjaden s
myšíma očkama; Leer,

který si dává narůstat plnovous a
vypadá na čtyřicet.

Nad našimi hlavami se vznáší hustý
čoud; Co pak je do vojáka bez
tabáku? Kantina je

asylem, pivo je něčím víc než
nápojem, je to znak, že člověk se
může bez nebezpečí natáhnout

a narovnat. Taký toho pořádně

využíváme, nohy máme daleko
nataženy a pliváme v míru a

pokoji kolem sebe, jedna radost. Jak
mi to všechno divně připadá, když
zítra odjíždím!

V noci jdem ještě jednou za kanál.
Bojím se téměř říci té štíhlé brunetce,
že odcházím a že,

až se vrátím, budeme jistě někde dál;
že se tedy už neuvidíme. Ale ona jen
přikyvuje a nedá na

sobě nic znát. Zprvu tomu nemohu
rozumět, ale pak pochopím. Leer má

pravdu: kdybych šel

na frontu, byl bych zase „pauvre
garçon”;

ale dovolenec — to není tak
zajímavé, o tom nechtějí moc slyšet.
Ať si jde ke všem kozlům

se svým bzukotem a svými řečmi.
Člověk věří na zázrak, a nakonec z
toho vyleze komisárek.

Druhý den ráno, pořádně odvšiven,
hasím si to k polní dráze. Albert a
Kat mě doprovázejí.

Na zastávce nám říkají, že to bude ještě pár hodin trvat, než vlak pojedě.

Oba musí do služby. Loučíme se.
„Měj se dobře. Kate; měj se dobře,
Alberte.”

Jdou a kynou mi ještě párkrát. Jejich postavy se zmenšují. Každý jejich krok, každý pohyb

je mi důvěrně znám, poznal bych je podle toho už zdálky. Potom zmizejí.

Posadím se na tornu a čekám.

Náhle jsem zalit zběsilou

netrpělivostí dostat se odtud.

* * *

Líhám na mnoha nádražích; stojím
před mnoha kotli s menáží; dřepím
na mnoha lavicích; -

pak ale začíná kraj venku na mne
působit svíravým dojmem, je tak
podivně známý. Sune se

kolem večerních oken se svými
vesnicemi, jejichž vápnem obílené
mazánky mají deskové

střechy naraženy hluboko jako

čepice; se svými žitišti, zářícími pod
šikmým světlem jako

perlet', se svými ovocnými
zahradami a stodolami a starými
lipami.

Z jmen stanic se stávají pojmy, při
nichž se srdce chvěje. Vlak duní a
duní, stojím u okna a

držím se rámu. Tato jména rámcují
mé mládí.

Plochá luka, pole, dvory; - nějaký
potah jede na pozadí oblohy zvolna
po cestě běžící

rovnoběžně s obzorem. Nějaký
šraňk, před nímž čekají sedláci,
kynoucí děvčata, děti hrající si
na železničním náspu, cesty vedoucí
do kraje, hladké cesty, bez artilerie.

Je večer, a kdyby neduněl vlak,
musil bych křičet. Rovina se
rozvinuje, v slabé modři počíná
v dálce vyvstávat silueta horských
lemů. Poznávám charakteristické
linie Dolbenbergu, onen

zoubkovatý hřeben, který srážně

spadá tam, kde přestává vrcholek
lesa. Za ním musí už přijít
město.

Ale teď se roztěká záplava
zlatorudého světla po světě, vlak
rachotí ohybem a ještě jedním
ohybem; -a neskutečně, zaváty tmou
stojí tam daleko topoly, v dlouhé
řadě za sebou, stvořeny
ze stínu, světla a touhy.

Pole, na kterém stojí, točí se zvolna
kolem nás; objíždíme je, vzdálenosti

mezi nimi se krátí,

stávají se jedinou masou, jednu chvíli vidím jen jeden; pak se vysunou za tím nejpřednějším

opět ostatní a stojí ještě dlouho samy na obloze, až jsou zakryty prvními domy.

Přechod přes koleje. Stojím u okna, nemohu se odtrhnout. Ostatní skládají své věci a

chystají se vystoupit. Říkám si pro sebe jméno ulice, kterou křížíme - Brémská-Brémská -.

Cyklisté, vozy, lidé jsou tady dole, je
tu šedivá ulice, a šedivý podjezd; -
popadne mě, jako

kdyby to byla má matka.

Pak vlak zastaví a je tu nádraží s
křikem, voláním a reklamními štíty.
Seberu tornu a zapnu

háčky, vezmu pušku do ruky a
klopýtám dolů po schůdkách.

Na peróně se ohlížím; neznám
nikoho z těch, kdo tu spěchají kolem
mne. Sestra Červeného

kříže mi nabízí nějaký nápoj.
Odvracím se, usmívá se na mne
příliš hloupě, jsouc proniknuta
svou vlastní důležitostí:

Koukejte, já dávám vojákově kafe. —
Říká mi „kamaráde“, to mi tak ještě
scházelo.

Ale venku před nádražím šumí řeka
podle silnice, zpěněná voda syčí ze
splavu pod

Mlýnským mostem. čtyřhranná stará
hláska stojí u ní, a před ní velká,
pestrá lípa, a za ní večer.

Tady jsme často sedávali - jak je
tomu dávno; - po tomto mostě jsme
chodívávali a

vdechovali chladný, zahnilý pach
hrazené vody; nakláněli jsme se nad
klidným proudem na

této straně splavu, v němž visívaly
na mostních pilířích řasy a úponky
rostlin; - a za parných

dnů jsme na druhé straně splavu
mívávali radost ze stříkající pěny a
pomlouvávali jsme své

učitele.

Jdu přes most, dívám se napravo i
nalevo; voda je stále ještě plná řas a
spadá stále ještě

světłym obloukem; ve věžní budově
stojí jako tenkrát žehličky s nahýma
rukama před bílým

prádlem a žár žehliček proudí z
otevřených oken. Psi se toulají úzkou
ulicí, před domovními

vraty stojí lidé a dívají se za mnou,
jak tak jdu kolem nich špinavý a
napakovaný. V téhle

cukrárně jsme jídávali zmrzlinu a
zvykali cigaretovému kouři. V této
ulici, která běží kolem

mne, znám každý dům, koloniální
obchod, drogerii, pekařství. A pak
stojím před hnědými

vraty s ohmatanou klikou a ruka má
je těžká. Otvírám je; proti mně vyrazí
podivný chlad a

bere jistotu mým očím.

Schody zaskřípnou pod mými kroky.
Nahoře cvaknou dveře, někdo se

dívá přes zábradlí. To

se otevřely dveře z kuchyně, pekou
tam právě bramborové hubičky, celý
dům jimi voní, vždyť

je dnes sobota, a to je asi má sestra,
co se naklání.

Stydím se na okamžik a skláním
hlavu, pak sejmu přílbu a dívám se
nahoru. Ano, je to má

nejstarší sestra.

„Pavel," volá, „Pavel!"

Kývám, má torna naráží na zábradlí,
má puška je tolik těžká.

Vytrhne dveře a volá: „Mami, mami,
Pavel přijel!“

Nemohu už dál. Mami, mami, Pavel
přijel.

Opírám se o zed' a pevně svírám
svou přílbu a svou pušku. Držím je
tak pevně, jak to jde,

ale nemohu udělat ani krok už,
schody mizejí před mýma očima,
tluku pažbou do nohou a

zatínám zlostně zuby, ale nezmohu
nic proti tomu jedinému slovu, jež
sestra zavolala,

nezmohu nic proti němu, mučivě a
násilím se nutím hovořit a smát se,
ale nezmohu se na

jediné slůvko, a tak stojím na
schodech, nešťastný, bezmocný,
sevřený strašlivou křečí, a

nechci, ale slzy se mi jen jen koulejí
po tvářích.

Sestra se vrátí a ptá se: „Co je ti?“

Tu se seberu a klopýtám do předsíně.
Pušku opřu do kouta, tornu postavím
ke zdi, a přilbu

nasadím na ni. I opasek s věcmi,
které jsou na něm, musí pryč. Pak
řeknu zuřivě: „Tak mi dej

konečně nějaký kapesník!"

Vyndá mi jej ze skříně a otřu si
obličej. Nade mnou na stěně visí
skleněná skřínka s pestrými

motýli, které jsem dříve sbírával.
Teď slyším hlas matčin. Přichází z
ložnice.

„Copak leží?" ptám se sestry.

„Je nemocná," odpovídá.

Jdu k ní, podám jí ruku a řeknu tak klidně, jak jen umím: „Tady jsem, mami."

Leží v polotmě. Pak se úzkostně zeptá a já cítím, jak mne její pohled ohmatává: „Jsi raněn?"

„Ne, mám dovolenou."

Matka je velmi bledá. Bojím se udělat světlo. „Tak tady ležím a

pláču, místo abych měla
radost."

„Jsi nemocná, mami?" ptám se.

„Dneska trochu vstanu," povídá a
obrací se k sestře, která musí každou
chvíli odskočit do

kuchyně, aby se jí nepřipálilo jídlo: „
Otevři taky ten hrnec se zavařenými
brusinkami, ty je

přece rád?" ptá se mne.

„Ba, mami, ty jsem už dávno neměl."

„Jako bychom věděly, že přijdeš,"
směje se sestra, „vaříme právě tvé
zamilované jídlo,

bramborové hubičky a ted'ka
dokonce s brusinkami."

„Vždyt' je taky sobota," povídám.

„Posad' se ke mně," řekne matka.
Dívá se na mne. Její ruce jsou bílé a
nemocné a hubené

proti mým. Mluvíme jen pár slov, a
jsem jí vděčen, že se na nic neptá.
Co jí taky mám říct:

stalo se vše, co bylo možné. Vyvázl
jsem zdrav a sedím vedle ní. A v
kuchyni stojí sestra a

dělá večeři a zpívá si k tomu.

„Hochu milá," povídá tiše matka.

V rodině jsme nebývali nikdy příliš
něžní, to nebývá zvykem u chudých
lidí, kteří musí

mnoho pracovat a mají starosti.

Nerozumějí tomu taky tak, a neradi
ujišťují častěji o něčem, co

bez toho vědí. Když mi matka řekne
„hochu milá", je to tak, jako by jiná

matka udělala bůhví

co. Vím bezpečně, že hrnec s
brusinkami je jediný, který má už
celé měsíce a že jej pro mne

schovala, právě tak jako trochu staré
keksy, které mi teď dává. Dostala
jich jistě několik při

nějaké příležitosti a uschovala je
hned pro mne.

Sedím na její posteli a oknem
blýskají do pokoje v hnědi a zlatě
kaštany protilehlé hostinské

zahrady. Pomalu vydechují a
vdechují a říkám si: „Jsi doma, jsi
doma“. Ale jakási zaraženost

mne neopouští a nemohu se ještě do
všeho vpravit. Tady je matka, tady je
sestra, tady je má

skříňka s motýly, a tady je
mahagonový klavír, ale nejsem tu
ještě docela já. Mezi námi je

závoj a vzdálenost, snad jen jednoho
roku.

Proto jdu, přinesu tornu a vybaluji,
co jsem přinesl : celý eidamský sýr,

který mi obstaral

Kat, dva komisárky. třičtvrtěliberku
másla, dvě krabičky játrové paštiky,
libru sádla a pytlíček

ryže.

To budete jistě potřebovat."

Kývají. ..Tady je asi o to zle?"
Vypřádám se.

„Tady toho moc není. Vy tam venku
máte dost?"

Usmívám se a ukazuji na přinesené

věci. „Tolik vždycky ne, ale ujde to.“

Ema odnáší potraviny. Matka mne vezme náhle prudce za ruku a ptá se zajíká se.

„Bylo to moc ošklivé tam venku, Pavle?“

Mami, co ti mám na to říci? Nebudeš tomu rozumět a nikdy to nepochopíš. Taký to nemáš

nikdy pochopit. Ptáš se, jestli to bylo ošklivé. Ty, matka. Potřásám hlavou a povídám: „Ne,

mami, ani tak moc ne. Je nás pořád moc pohromadě a pak to není tak zlé."

..Ano. ale nedávno tu byl Jindřich Bredermeyer a ten vypravoval, že to je venku strašlivé s

těmi plyny a s tím vším."

To je má matka, která to říká.

Povídá: s tím plynem a s tím vším.

Neví, co povídá, má jenom

strach o mne. Mám jí vypravovat, že jsme jednou našli tři nepřátelské zákopy, které byly

ztrnulé ve svých posicích a jakoby
mrtvicí trefené? U předprsně zákopu,
v krytech, kde právě

byli, stáli a leželi lidé s modrými
obličejí, mrtví.

„Ale, mami, co pak se toho málo
napovídá," odpovídám,
„Bredermeyer jen tak kecá. Vždyť
vidíš já jsem zdravý a tlustý."

Chvějící se starost mé matky mi zas
dodává klidu. Ted' už zas mohu
chodit po pokoji a

mluvit- a odpovídat, beze strachu, že
budu nucen náhle se opřít o zed',
poněvadž svět změkkl

jako guma a tepny změkly jako
troud.

Matka chce vstát; jdu zatím do
kuchyně k sestře...Co je jí?" ptám se.

Krčí rameny: ..Leží už několik
měsíců, ale nesměli jsme ti to psát.
Měla už několik doktorů.

Jeden povídal, že by to mohla být
zase rakovina."

* * *

Jdu se hlásit na okresní velitelství.
Pomalu kráčím ulicemi. Tu a tam
mne někdo osloví.

Nezdržuji se dlouho, neboť nechci
tolik mluvit.

Když se vracím z kasáren, zavolá
mne zvukný hlas. Otočím se,
pohroužen v myšlenkách, a

stojím proti jakémusi majorovi.
Vyjede si na mne: „Neumíte
salutovat?”

Odpovím zmateně: „Odpust’te, pane majore, já jsem vás neviděl.”

Křičí ještě víc: „Neumíte se vyjádřit, jak se sluší a patří?”

Chtělo se mi praštit ho do obličeje, ale ovládnou se, poněvadž by jinak bylo po dovolené,

srazím podpatky a povídám: „Neviděl jsem pana majora.”

„Tak se laskavě koukejte před sebe!” osopí se. „Jak se jmenujete, he?”

Hlásím.

Jeho rudý, tučný obličej je stále ještě rozezlen. „Od kterého pluku?”

Hlásím podle předpisu. Není stále ještě uspokojen.

„Garnisona?”

Ale teď toho mám dost a povídám:
„Mezi Lange-markem a
Bixschootem.”

„Jak to?” ptá se trochu zaražen.

Vysvětluji mu, že jsem před hodinou přišel na dovolenou, a myslím si, že teď odrazí. Mýlím

se ale. Je dokonce ještě divočejší:
„To by tak hrálo zavádět sem zvyky
z fronty, co? Tady ale,

zaplat' Pánbůh, je pořádek."

Komanduje: „Dvacet kroků zpátky,
poklusem v chod!"

Ve mně vře tupý vztek. Ale nemohu
nic dělat, dá mě hned, jak se mu
zachce, zatknout.

Skočím tedy zpět, vrátím se a hodím
mu to na šest kroků ostře podle
předpisů, a přestanu

salutovat, až šest kroků za ním.

Zavolá mě zase a sděluje mi
blahosklonně, že ještě jedenkrát dá
přednost milosti před
právem. Projevím ostře po vojensku
svou vděčnost. „Můžete jít.“

Udělám s klapnutím podpatků čelem
vzad a odprásknu.

Mám tím zkažený večer. Koukám,
abych se dostal domů, a hodím
uniformu do kouta, jak

jsem si beztak umínil. Potom si
přinesu ze skříně své civilní šaty a

obléknu je.

Je mi v nich docela nezvykle. Jsou mi hodně těsné a krátké, na vojně jsem vyrostl. Límec a

kravata mi dělá obtíže. Konečně mi uváže sestra uzel. Jak jsou takové šaty lehké, člověku se

zdá, že je jen v spodních kalhotách a košili.

Pozoruji se v zrcadle. Je to podivuhodný pohled. Sluncem osmahlý, trochu příliš povyrostlý

konfirmand se na mě udiveně kouká.

Matka je ráda, že nosím civilní šaty;
jsem jí tak bližší. Ale otec by měl
raději, kdybych nosil

uniformu, chtěl by tak se mnou jít ke
svým známým.

Ale já odmítám.

* * *

Jak je to pěkné někde tiše sedět, na
příklad v protější hostinské zahradě,
pod kaštany, blízko

kuželníku. Listy padají na stůl a na
zem, ale jen trochu, těch prvních.
Přede mnou stojí sklenice

piva, pít nás na vojně naučili.
Sklenice je poloprázdná, mám před
sebou tedy ještě několik

dobrých, chladivých loků, a mimo to,
když budu chtít, mohu si objednat
druhou a třetí.

Neexistuje raport ani bubnová palba,
děti hostinského si hrají na kuželníku
a pes mi položil

hlavu na klín. Nebe je modré, mezi

listím kaštanů tyčí se zelená věž
kostela svaté Markéty.

To je dobré, a mám to rád. Ale s
lidmi se nemohu srovnat. Jediný, kdo
se neptá, je má

matka. Ale už s otcem je to jinak.
Chtěl by, abych vypravoval něco z
venku, má přání, která se

mi zdají být dojemná a hloupá, k
němu už nemám toho pravého
poměru.

Nejraději bych chtěl pořád něco

poslouchat. Chápu, že neví, že o něčem takovém se nemůže

vypravovat, a taky bych mu rád vyhověl; ale pro mne je v tom nebezpečí, když vyjádřím ty

věci slovy, bojím se, že pak vyrostou do nesmírna a nedají se už zvládnout.

Kampak bychom přišli, kdyby nám bylo všechno, co se venku děje, docela jasné.

Tak se omezují na to, že mu vypravují několik veselých historek.

Táže se mne, byl-li jsem v

boji muže proti muži. Řeknu ne, a
vstanu, abych odešel.

Ale tím si mnoho nepomohu. Když
jsem se na ulici párkrát vyděsil,
poněvadž skřípám

tramvaje mi připadlo jako granát,
který s vytím přilétá, zaklepá mi
někdo na rameno.

Je to náš němčinář, který mě
přepadne obvyklými otázkami. „No,
tak, jak to vypadá venku.

Strašné, strašné, co? Jo, je to děsné,
ale musíme právě vydržet. A
konečně tam venku máte

alespoň dobrou stravu, jak jsem
slyšel, vypadáte docela dobře, Pavle,
jadrně. Tady je přirozeně

hůř, docela přirozeně, je to taky
samozřejmé, to nejlepší vždycky pro
naše vojáky." Vleče mě

do své stolní společnosti. Jsem
velkolepě přivítán, nějaký ředitel mi
podává ruku a povídá:

„Tak, tak jdete z fronty? Jaký je tam

duch? Skvělý, skvělý, co?"

Vykládám, že by každý chtěl rád domů.

Směje se dunivě: „To věřím! Ale nejdřív musíte nasekat Francouzům! Kouříte? Tady máte, zapalte si! Pane vrchní, přineste našemu vojáčkovi taky jedno pivo."

Bohužel jsem cigáro vzal, proto musím zůstat. Všichni blahovůlí jen překypují, proti tomu

nelze nic namítat. Ale přece jsem

podrážděn a dýmám, seč mi dech
stačí. Abych aspoň něco

dělal, převrátím do sebe jedním
tahem sklenici. Hned mi objednájí
druhou; ti lidé vědí, co

dlužím vojákovi. Debatují o tom, co
budeme anektovat. Ten ředitel se
zlatým, řetízkem u

hodinek, chce toho mít nejvíc: celou
Belgii, uhelné revíry francouzské a
velké kusy Ruska.

Udává přesné důvody, proč to
musíme mít. Pak začíná vysvětlovat,

kde ve Francii se musí

udělat průlom, a obrací se mezitím ke mně: „Tak se tam venku konečně trošku hejbejte s tou

vaší věčnou posiční válkou. Vyhod'te ty chlapy, a bude mír hned."

Odpovídám, že podle našeho názoru není průlom možný. Ti tam mají příliš mnoho rezerv.

Kromě toho že válka je přece jen něco jiného, než si tak člověk myslí.

Z vysoká odmítá a dokazuje mi, že

ničemu nerozumím. „Jednotlivec jistě," řekne, „ale

záleží na celku. A to nemůžete takhle posuzovat. Vy vidíte jen svůj malý úsek a proto nemáte

přehled. Děláte svou povinnost, nasazujete svůj život, to je hodno nejvyšších poct, každý z vás

by měl dostat Železný kříž, ale především musí být nepřátelská fronta ve Flandrech prolomena

a pak shora dolů svinuta."

Funí a otírá si vousy. „Docela svinuta musí být shořejška až dolů. A pak na Paříž.”

Rád bych věděl, jak si to představuje a leju do sebe třetí sklenici. Hned dá přinést novou.

Zvedám se. Vstrčí mi ještě několik cigár do kapsy a propustí mne s přátelským poklepáním:

„Mnoho štěstí! Doufám, že teď brzy od vás něco pořádného uslyšíme.”

* * *

Představoval jsem si tu dovolenou jinak. Před rokem taky byla jiná. Jsem to asi já, kdo se

změnil. Mezi dneškem a tehdejkem leží propast. Tenkrát jsem ještě válku neznal. Byli jsme v

klidnějších úsecích. Dnes pozoruji, že, sám o tom nevěda, stal jsem se nedůtklivějším. Nejsem

tu už doma, je to pro mne cizí svět. Ti se ptají, ti se neptají, a člověk jim vidí na nose, jak jsou

na to pyšní; často to dokonce řeknou

a k tomu ještě s výrazem, že jako vědí, že se o tom

nemůže mluvit. Zakládají si na tom docela.

Nejradši jsem sám, to mne nikdo neruší. Neboť všichni se vracejí stále k témuž tématu, jak

se jim vede špatně a jak se jim vede dobře, tomu se to líbí, onomu se to nelíbí, a brzy zas jsou u

věcí, které tvoří jejich život. Dříve jsem jistě právě tak žil, ale teď

nenacházím v sobě nic

společného s těmito věcmi.

Příliš mnoho mi mluví. Mají starosti, cíle, přání, která nemohu chápat, tak jako oni. Mnohdy

sedím s některým z nich v hospodské zahrádce a pokouším se jim vysvětlit, že v tom je už

vlastně všechno: moci tak tiše sedět. Přirozeně, že tomu rozumějí, přiznávají to, shledávají to

taky, ale jen slovy, jen slovy, to je to,

cítí to, ale stále jenom napolo. Jiný
jejich život lpí na

jiných věcech, jsou tak rozděleni,
nikdo to ne cítí celým svým životem;
ani já sám neumím

dobře říci, co myslím.

Když je tak vidím v těch jejich
pokojích, kancelářích, povoláních, tu
mě to neodolatelně

přitahuje, chtěl bych být taky v tom a
zapomenout na válku; ale zároveň
mne to též odpuzuje,

je to příliš úzké, jak to může
vyplňovat celý život, mělo by se to
rozflákat, jak to všechno může

tak být, zatím co venku sviští nad
jamami střepiny a rakety vyletují,
ranění v celtách jsou

odvlékáni a kamarádi se krčí po
zákopecch!

Tady jsou jiní lidé, lidé, které dobře
nechápu, jimž závidím a kterými
opovrhuji. Musím

myslet na Kata a Alberta a Müllera a
Tjadena, co asi dělají?

Snad sedí v kantině nebo plavou,
brzy budou zase musit dopředu.

V mém pokoji stojí za stolem hnědé
kožené sofa. Posadím se do něho.

Po zdech je připevněno připínadly
mnoho obrazů, které jsem si kdysi
vystříhl z časopisů.

Mezi tím pohlednice a kresby, které
se mi líbily. V koutě stojí malá,
železná kamna. Na

protější stěně police s mými knihami.
V tomto pokoji jsem žil, než se ze

mne stal voják. Ty

knihy jsem si postupně kupoval z peněz, které jsem vydělával za hodiny. Mnoho z nich bylo

antikvárních, tak na příklad všichni klasici, svazek v tuhých modrých deskách stál marku

dvacet feniků. Koupil jsem je v úplných vydáních, neboť jsem byl důkladný, při „vybraných“

spisech nedůvěřoval jsem vydavatelům, že vybrali právě to nejlepší. Proto jsem si kupoval

jenom „sebrané“ spisy, četl jsem je poctivě a pilně, ale většina mi toho mnoho neřekla. Tím

více jsem čekal od jiných knih, modernějších, které byly ovšem také mnohem dražší. Některé

jsem získal ne zcela poctivě, vypůjčil jsem si je a nevrátil, poněvadž jsem se s nimi nemohl

rozloučit.

Jedna přihrádka police je plná školních knížek. Šetřil jsem jich

málo a jsou hodně potrhány,

stránky jsou vytrhány, víme proč. A
dole jsou nacpány sešity, papír a
dopisy, kresby a pokusy.

Chci se vmyslit do té doby tenkrát.
Vždyť je ještě v pokoji, cítím to
hned, stěny ji uchovaly.

Mé ruce leží na opěradlech sofa;
uvelebím se pohodlněji, i nohy dám
nahoru, tak sedím

pohodlně v náruči sofa. Malé okno je
otevřeno, ukazuje známý pohled na
ulici s kostelní věží,

tyčící se na konci. Na stole stojí pár
květin, držátko na pera, tužky, mušle
jako těžítko,

kalamář, tady se nezměnilo nic.

A tak to taky bude, budu-li mít štěstí,
až bude po válce a já se vrátím
navždycky. Budu

právě tak tady sedět, koukat po
pokoji a čekat.

Jsem rozčilen; ale nechtěl bych být,
neboť to není správné. Chtěl bych
opět pocítit to tiché

vytržení, pocit silného,
nepojmenovatelného puzení, jaké
jsem cítil dříve, když jsem se
postavil před své knihy. Kéž by mě
zase ovál onen vítr tužeb, který
stoupá z hřbetů knih, kéž
by roztavil ten těžký, mrtvý olověný
balvan, který někde ve mně leží a
probudil opět
netrpělivost po budoucnosti,
rozechvěnou radost ze světa
myšlenek; kéž by mi vrátil střehový
postoj mého mládí, který jsem ztratil.

Sedím a čekám. Napadá mě, že musím jít ke Kemmerichově mamince; mohl bych taky

navštívit Mittelstaedta, je asi v kasárnech. Dívám se z okna; za oslněným obrazem ulice se

vynořuje jemně a vybledle hřeben pahorků, mění se v světlý, podzimní den, v němž sedím u

ohně a jím s Katem a Albertem z misky pečené brambory.

Ale nechci na to myslet a smažu

obraz. Ať mluví pokoj, ať mne zajme
a strhne, chci cítit, že

sem patřím, a poslouchat, abych
věděl, až zase půjdu na frontu: Válka
zapadne a utone, až

přijde vlna návratu, je po válce,
nerozzírá nás, nemá nad námi jiné
moci kromě vnější!

Hřbety knih stojí řadou vedle sebe.
Znám je ještě a vzpomínám si, jak
jsem je rovnal.

Prosím je očima: Mluvte ke mně,
vem si mě, živote z dřívějška, ty

bezstarostný, krásný živote,

vem si mě zase! Čekám, čekám.

Obrazy táhnou kolem mne, nezachytí
se, jsou to jen stíny a vzpomínky.

Nic, nic.

Můj neklid vzrůstá. Strašlivý pocit
cizoty ve mně náhle vyvstává.

Nemohu najít zpáteční

cestu, jsem vyvržen; ať prosím a
prosím sebe víc, nic se nepohne,
sedím smutně a neúčastně

jako odsouzenec a minulost se ode

mne odvrací. Zároveň ale mám
strach přespříliš ji zaklínat,

neboť nevím, co by se pak mohlo
stát. Jsem voják a to nesmím pustit
se zřetele.

Unaveně vstávám a dívám se z okna.
Pak si vezmu jednu z knih a listuju v
ní, chtěje trochu

číst. Ale zasunu ji a vezmu jinou.
Jsou tam zatržená místa. Hledám,
listuju, беру nové knihy.

Leží jich už vedle mne halda.
Přibývají jiné, spěšněji - listy, sešity,

dopisy.

Němě stojím před nimi. Jako před soudem. Bez odvahy.

Slova, slova, slova - nedolétají až ke mně.

Pomalu stavím knihy opět na jejich místa.

Po všem.

Vycházím tiše z pokoje.

* * *

Ještě se nevzdávám. Do svého pokoje se sice už nevracím, ale těším se; několik dní, to není

ještě nezbytně konec všeho. Mám na to pak - později - léta času. Prozatím jdu do kasáren k

Mittelstaediovi a sedíme v jeho světničce, tady je vzduch, který sice nemám rád, ale na který

jsem zvykl.

Mittelstaedt má pro mne novinku, která mě elektrisuje. Vykládá mi, že Kanrorek narukoval

jako landšturmák. „Představ si,"
povídá, a vyndává pár dobrých
cigaret, „přijdu sem z lazaretu
a hned na něho padnu.

Podává mi pracku a skřehotá:
„Heleme, Mittelstaedt, jak se vede?"

Podívám se na něho zвыsoka a
povídám: „Landšturmáku Kantorku,
válka je válka a služba

je služba, to byste moh taky už
vědět. Postavte se přec pořádně,
když mluvíte s představeným."

Tos měl vidět jeho obličej! Směs
kyselé okurky a nevybuchlého
granátu. Váhavě se pokusil

udeřit ještě jednou na bodřejší tón.
Vyjel jsem si na něho trochu ostřeji.
Tu na mě vyrazil s

nejsilnějším kanónem a ptá se
důvěrně: „Neměl bych vám
zprostředkovat, abyste moh dělat

válečnou maturitu?" Chtěl mi
připomenout, víš! Tu jsem dostal
vzteky a připomněl jsem mu

taky. „Landšturmáku Kantorku, před

dvěma lety jste nám držel kázání,
abychom šli na okresní

velitelství; mezi jinými i Josefu
Behmovi, kterému se vlastně
nechtělo. Padl tři měsíce před

tím, než by byl býval odveden. Bez
vás by až do té doby čekal. A teď:
odstoupit. Ještě si spolu

promluvíme!"

Bylo mi lehké dostat se k jeho rotě.
Jako první věc jsem si ho vzal do
skladiště a postaral

jsem se, aby dostal hezký mundúr.
Hnedka ho uvidíš."

Jdeme na dvůr. Rota nastoupila do
šiku. Mittelstaedt komanduje
„pohov" a má prohlídku.

Tu spatřím Kantorka a musím se
kousat do pysků, abych se
nerozesmál. Má na sobě něco

jako šosák z vybledlé, modré látky.
Na zádech a na rukávech jsou velké,
tmavé záplaty. Blůza

patřila, jak se zdá, nějakému obru. O
to jsou zase kratší ošoupané, černé

kalhoty; sahají mu do

půlky lýtek. Za to má zase prostorné
boty, prastará jako kámen tvrdá
bagančata, se špičkami

nahoru ohnutými, šněrovaná ještě se
strany. K vyrovnaní toho je zase
čepice příliš malá, děsně

špinavý, ubohý lívaneček. Celkem
by člověk nad ním plakal.

Mittelstaedt se před ním zastaví:
„Landšturmáku Kantorku, jak to
máte vypucovaný

knoflíky? Zdá se, že se to nikdy
nenaučíte. Nedostatečně, Kantorku,
nedostatečně!"

Řvu v duchu Vnitřním potěšením.
Právě tak kárával Kantorek ve škole
Mittelstaedta, touž

intonací: „Nedostatečně,
Mittelstaedte, nedostatečně!"

Mittelstaedt kárá dále: „Podívejte se
na Böttchera, to je voják, z toho
byste si mohl vzít

příklad."

Nevěřím svým očím, Böttcher je tu
taky, Böttcher, náš školník. A z toho
si má vzít příklad!

Kantorek po mně mrskne pohledem,
jako by mě chtěl sežrat. Ale já se mu
šklebím nevinně do

obličeje, jako bych ho vůbec neznal.

Jak pitomě vypadá se svým
lívanečkem a v téhle uniformě! A
před takovýmhle něčím jsme

měli smrtelný strach, když to trůnilo
za katedrou a napichovalo tužkou
francouzská

nepravidelná slovesa, s kterými jsme
pak ve Francii nevěděli co počít.
Nejsou to ještě ani dvě

léta; a teď tu stojí landšturmák
Kantorek, nenadále kouzla zbavený,
s křivými koleny a pažemi

jako ucha od hrnce, se špatně
vypucovanými knoflíky a v směšné
póze, nemožný voják.

Nemohu ho za žádnou cenu spojit s
hrozivým obrazem za katedrou a
věděl bych opravdu rád,

co bych dělal, kdyby se mne, starého vojáka, směla ta hromádka neštěstí někdy zase zeptat:

„Bäumre, řekněte mi imparfait všech
- .“

Prozatím nacvičuje Mittelstaedt ještě trochu rojnice. Kantorek je blahosklonně naznačen

velitelem čety.

Ta věc má maličký háček. Velitel čety musí totiž při rozběhnutí v rojnice být vždy dvacet

kroků před svou četou; když se
komanduje: čelem vzad - v chod!
udělá rojnice jenom čelem

vzad, ale velitel čety, který je náhle
dvacet kroků za linií, musí úprkem
pádit, aby se dostal

zase na svých dvacet kroků před
četu. To je dohromady čtyřicet kroků
galopu. Jakmile se tam

ale dostane, komanduje se jednoduše
čelem vzad! v chod! a musí si to
hasit zase čtyřicet kroků

na druhou stranu. Tak dělá četa v

bázni boží pohodlně vždy jen svůj
obrat a pár kroků, zatím

co velitel čety lítá jako hadr na holi.
To celé je jeden z vyzkoušených
receptů

Himmelstossových.

Kantorek nemůže od Mittelstaedta
nic jiného čekat, poněvadž ho jednou
nechal rupnout a

Mittelstaedt by byl trouba, aby
nevyužil této skvělé příležitosti, než
půjde zase do pole. Snad

se to člověku trochu líp umírá, když
mu vojančina jednou taky dá takovou
čáku.

Prozatím skáče Kantorek sem a tam
jako vyplašený kanec. Po čase s tím
Mittelstaedt

přestane a začne velmi důležitý cvik
lezení. Na kolenou a na loktech, drže
břízu podle

předpisu, sune Kantorek své atletické
tělo pískem, těsně kolem nás. Supí a
jeho supění je nám

hudbou.

Mittelstaedt ho povzbuzuje, užívaje
k útěše landšturmáka Kantorka citátů
pana profesora

Kantorka.

„Landšturmáku Kantorku, je nám
dopřáno štěstí žít ve veliké době, tu
se musíme všichni

srazit v jeden šik a všelicos
spolknout.”

Kantorek vyplivne špinavý kousek
dřeva, který se mu dostal mezi zuby
a potí se.

Mittelstaedt se nakloní nad ním a
důtklivě ho zapřísahá: „A pro
maličkosti nesmíme nikdy

zapomenout velikého zážitku,
landšturmáku Kantorku!"

Divím se, že Kantorek nepraskne,
zvláště když náseduje tělocvičná
hodina, v níž ho

Mittelstaedt velkolepě kopíruje,
vyzdvihuje ho za zadek kalhot při
lezení přes příčné břevno,

aby mohl štramácky vystrčit bradu
přes tyč, a při tom jen oplývá

moudrými řeči. Právě tak to

dělal dřív Kantorek jemu. Pak se
rozděluje služba. „Kantorek a
Böttcher půjdou pro chleba!

Vezměte si s sebou ruční vozejček."

Za několik minut párek vyrazí.

Kantorek má hlavu vztekle svěšenou.
Školník je pyšný,

poněvadž má lehkou službu.

Továrna na chléb je na druhém konci
města. Oba tedy musí sem i tam skrz
celé město.

...To taky dělají už pár dní," šklebí se Mittelstaedt. „Existují už nadšenci, kteří na ně čekají,

aby si je mohli prohlédnout."

„Velkolepé," povídám, „ale nestěžoval si ještě?"

„; Zkusil to! Náš velitel se strašně smál, když tu historku slyšel. Nemůže kantory vystát.

Mimo to chodím za jeho dcerou."

„, Zasolí ti při zkouškách."

„Na to nakašlu," míní Mittelstaedt
klidně. „Jeho stížnost byla ostatně
bezvýsledná,

poněvadž jsem mohl dokázat, že
koná většinou lehkou službu."

...Nemoh bys mu někdy udělat
opravdu pořádný nohy?" ptám se.

„Za to mi nestojí," odpovídá
Mittelstaedt vznešeně a velkoryse.

* * *

Co je to dovolená? - Doba
rozkolísání, po níž je potom všechno

jen ještě těžší. Už nyní se do

toho mísí loučení. - Matka se na mne mlčky dívá; - počítá dny, vím to; - každé ráno je smutná.

Zase je o den míň. Tornu mi odklidila; nechce, aby jí stále něco připomínala.

Hodiny ubíhají rychle, když člověk přemýšlí. Vzchopím se a provázím sestru. Jde na jatka

pro pár liber kostí. To je velká výhoda a lidé se staví už od rána do fronty. Mnoho jich

omdlévá.

Nemáme štěstí. Když jsme čekali
střídavě tři hodiny, fronta se
rozchází. Kosti už nejsou.

Je dobře, že svou stravu dostávám.
Přinesu z ní něco matce a tak máme
všichni trochu
vydatnější jídlo.

Dnové jsou stále těžší, matčiny oči
stále .smutnější. Ještě čtyři dni.
Musím jít ke

Kemmerichově matce.

* * *

To se nedá popsat. Tato chvějící se, vzlykající žena, která mnou lomcuje a na mne křičí:

„Proč pak ty žiješ, když on je mrtev!“, která mne zalévá slzami a volá: ..Proč jste tam vůbec,

takové děti“ – která klesá do židle a pláče: „Viděls ho. Viděls ho ještě? Jak umíral?“

Říkám jí, že dostal ránu do srdce a

byl ihned mrtev. Dívá se na mě,
pochybuje: „Lžeš. Já to

vím lip. Cítla jsem. jak těžce umíral.
Slyšela jsem jeho hlas, cítla jsem v
noci jeho úzkost, -

řekni pravdu, chci to vědět, musím to
vědět."

„Ne," povídám, „byl jsem vedle
něho. Byl ihned mrtev."

Prosí mě tiše: „Řekni mi to. Musíš.
Vím, chceš mě tím těšit, ale copak
nevidíš, že mě mučíš

víc, než kdybys mi řekl pravdu?
Nemohu snést tu nejistotu, řekni mi,
jak to bylo, i kdyby to

bylo sebe strašnější. Je to vždycky
ještě lepší, než co si takhle musím
myslet."

Neřeknu to nikdy, ani kdyby mě
rozkrájela. Lituju jí, ale připadá mi,
že je taky trochu

hloupá. Má se tím spokojit,
Kemmerich zůstane mrtev, ať to ví či
neví. Když člověk viděl

tolika mrtvých, nemůže už pochopit

tolik bolesti pro jediného. Pravím
tedy trochu netrpělivě:

„Byl ihned mrtev. Vůbec toho
necítil. Jeho obličej byl docela
klidný.”

Mlčí. Pak se pomalu ptá: „Můžeš to
odpřisáhnout?”

„Ano.”

„Při všem, co je ti svaté?”

Panebože, co je mi tak svaté; -
takového něco se přece u nás rychle
střídá.

„Ano, byl ihned mrtev.“

„Chceš se sám nevrátit, když nebyl
hned mrtev?" Vzal bych na sebe
ještě bůhví co. Ale jak

se zdá, tak mi věří. Dlouho vzdychá
a pláče. Mám jí vypravovat, jak to
bylo, a vymýšlím si

historku, v kterou teď věřím skoro
sám.

Když odcházím, líbá mne a dává mi
jeho obraz. Je tam ve své rekrutské
uniformě, opřen o

stůl, jehož nohy jsou z neoloupaných
březových větví. Za ním je jako
kulisa namalovaný les.

Na stole stojí žejdlík piva.

* * *

Je poslední večer doma. Všichni jsou
zamlklí. Jdu brzy do postele, chytnu
podušku,

přitisknu ji k sobě a vložím do ní
hlavu. Kdo ví, jestli budu zas někdy
ležet v takové posteli s

peřinami.

Matka přijde ještě pozdě do mého pokoje. Myslí, že spím, a já se taky tak tvářím. Mluvit,

být spolu a bdít, je příliš těžké.

Sedí až skoro do rána, ačkoli má bolesti a občas se zkříví. Konečně to už nemohu vydržet,

tvářím se, jako bych se probouzel.

„Jdi spát, mami, tady se nasydneš.“

Povídá: „Později se ještě dost naspím.“

Zvednu se: „Vždyt’ já nejdu rovnou do pole, mami. Musím přec dřív na čtyři neděle do

barákového tábora. Odtamtud si snad některou neděli zaskočím ještě domů.”

Mlčí. Pak se tiše ptá: „Hodně se bojíš?”

„Ne, mami.”

„Chtěla jsem ti ještě něco říci: Měj se na pozoru před ženskými ve Francii. Jsou tam ošklivé

ženské."

Ach mami, mami! Pro tebe jsem děckem, - proč nemohu dát hlavu do tvého klína a plakat?

Proč musím být stále tím silnějším a kurážnějším, chtěl bych také jednou plakat a být těšen,

vždyt' nejsem skutečně o mnoho víc, než dítě, ve skříní visí ještě mé krátké kalhoty, -

neuplynulo od té doby přec tolik času, pročpak je to pryč?

Povídám tak klidně, jak jen umím:
„Tam, kde jsme, tam nejsou žádné
ženské, mami.“

„A bud na sebe v poli hodně opatrný,
Pavle.“

Ach, mami, mami! Proč tě nevezmu
do svého obětí a proč neumřeme.
Jací jsme to ubožáci!

„Budu, maminko, budu,“

„Budu se za tebe každý den modlit,
Pavle.“

Ach mami, mami! Vstaňme a vraťme

se skrze roky a roky, až tam, kde na
nás nebude ležet

celá tahle bída, vraťme se k tobě a ke
mně, k nám samotným, mami!

„Snad bys mohl dostat nějaké místo,
kde není takové nebezpečí.“

„Ano, mami, snad přijdu do
kuchyně, to by se mohlo stát.“

„Vem to, a nech ty druhé mluvit.“

„O to se nestarám, mami.“

Vzdychá. Její obličej je bílou

skvrnou ve tmě.

„Ale teď musíš jít spát, mami.”

Neodpovídá. Vstanu a dám jí deku přes ramena. Drží se mé ruky, má bolesti. Tak ji přenesu.

Zůstanu ještě chvíli u ní. „Ty se musíš taky uzdravit, mami, až se vrátím.”

„Ba, ba, dítě.”

„Nesmíte mi posílat své věci do pole, mami. Máme venku jídla dost. Vy to tu budete víc

potřebovat."

Jak ubohoučce leží ve své posteli, ta,
která mě miluje víc než všechno.

Když už chci jít,

řekne spěšně: „Obstarala jsem ti
ještě dvoje podvlékačky. Jsou z
dobré vlny. V těch ti bude

teplo. Nesmíš zapomenout, dát si je
mezi své věci."

Ach mami, vím co ses k vůli těm
dvojím podvlékačkám nastala,
nabědovala a nažebkala!

Ach, mami, mami, jak pochopit, že musím od tebe, kdo má na mne větší právo než ty? Ještě

sedím tady a ty ležíš tam, máme si toho ještě tolik co říci, ale nebudeme nikdy moci.

„Dobrou noc, mami.“

„Dobrou noc, dítě.“

Pokoj je tmavý. Dech matčin stoupá a klesá. Do toho tikají hodiny. Venku před okny je vítr.

Kaštany šelestí.

V předsíni klopýtnu přes tornu, která
tam leží připravena a napakovaná,
poněvadž musím

zítra časně ráno pryč.

Hryžu své podušky, svírám křečovitě
železné tyče své postele. Neměl jsem
sem nikdy

chodit. Venku jsem byl lhostejný a
často bez naděje; - takovým nebudu
moci být už nikdy. Byl

jsem voják a teď nejsem ničím, jen
bolestí nad sebou, nad matkou, nad
vším, co je tak

bezútěšné a nekonečné.

Neměl jsem vůbec nikdy jet na dovolenou.

VIII

Baráky tábora na Vřesovišti ještě znám. Tady vychoval Himmelstoss Tjadena. Ale jinak tu

znám málo koho; všechno je vyměněno, jako vždy. Jenom některé z těch lidí jsem dříve letmo

zhlédl.

Službu kroutím mechanicky. Večer
jsem skoro stále ve vojenském zátiší,
tam jsou vyloženy

časopisy, ale já jich nečtu; za to je
tam klavír, na který rád hrávám.

Obsluhují dvě děvčata; jedna z nich
je mladá. Tábor je obklíčen vysokým
drátěným plotem.

Když se vracíme pozdě ze zátiší,
musíme mít pasírky. Kdo si to umí
zařídít se stráží,

proklouzne přirozeně i tak.

Mezi jalovcovými keři a březinami
na vřesovišti cvičíme každý den v
rotách. Lze to snést,

nežádá-li se víc. Běháme kupředu,
vrháme se na zem, a náš dech ohýbá
stébla a kvítka vřesu.

Písek, díváme-li se naň tak těsně u
země, je čistý jako písek v
laboratoriu a je složen z mnoha
velmi malých křemínků. Podivně to
láká zahrabat do něho ruku.

Ale to nejkrásnější jsou lesy
lemované břízami. Mění každou

chvíli barvu. Ted' svítí kmeny

nejjasnější bělí, a hedvábně a
vzdušně vznáší se mezi nimi
pastelová zeleň listů; - v nejbližším

okamžiku se mění všechno v
opálovou modř, která stříbřitě přilétá
od okraje lesíka a těrkuje

zeleň;- ale hned na jednom místě se
prohlubuje skoro až do černi, jde-li
přes slunce oblak. A

tento stín běží jako přízrak po
kmenech, ted' bleďo-žlutých, dál přes

vřesovisko až k obzoru, -

mezitím však už stojí břízy jako
slavnostní prapory s bílými žerd'mi
před zlatorudým plápolem

jejich zbarveného listí.

Mnohdy se tak ponořím do této hry
nejjemnějších světél a průsvitných
stínů, že přeslechnu

téměř komando; - když je člověk
sám, začíná pozorovat a milovat
přírodu. A nemám tu mnoho

styku s lidmi, nepřeju si ho taky nad

normální míru. Známe se příliš málo,
než abychom dělali

víc, než trochu žvanili, a večer hráli
jedenadvacet nebo ramšia.

Vedle našich baráků je velký tábor
Rusů. Je sic od nás oddělen
drátěným plotem, ale

zajatcům se občas přec podaří k nám
přijít. Jsou plaší a úzkostní, mají při
tom ponejvíce

plnovousy a jsou velcí; následkem
toho vypadají jako zpráskaní,
pokorní bernardýni.

Plíží se kolem našich baráků a paběrkují v sudech s odpadky. Představte si, co tam najdou.

Stravu máme přesně odměřenu a při tom špatnou, dostáváme tuřín, rozkrájený na šest dílů a vařený ve vodě, mrkev, která je ještě špinavá; skvrnité brambory jsou náramnou lahůdkou a to nejlepší je řídká polévka s rýží, v níž má být nadrobno rozkrájená hovězí šláchotina. Ale je

rozkrájena tak na drobno, že ji ani nenajdeš.

Přes to ovšem se všechno sní. Je-li někdo vskutku tak bohat, že nepotřebuje dojít do dna,

stojí tu už deset jiných, kteří to rádi převezmou. Jenom zbytky, které nelze už lžící vyškrabat,

se vypláchnou a vysypou do sudů na odpadky. K tomu přijdou občas slupky s tuřínu, plesnivé

kůrky a všelijaký neřád.

Tato řídká, kalná, špinavá voda je cílem zajatců. Nabírají ji žádostivě z páchnoucích sudů a odnášejí ji pod blůzami.

Je zvláštní vidět své nepřátele tak zblízka. Mají obličeje, které nutí k přemýšlení, dobré

sedlácké obličeje, široká čela, široké nosy, široké pysky, široké ruce, vlasy jako vlnu. Měli by.

být používáni k orání a sekání a trhání jablek. Vypadají ještě dobromyslněji než naši frizští

sedláci.

Je smutné dívat se na jejich pohyby,
na jejich žebření o trochu jídla.

Jsou všichni hodně

slabí, neboť dostávají právě jen tolik,
aby neumřeli hladu. My sami
nedostáváme už dávno

tolik, abychom se dosytili. Mají
úplavici, s úzkostlivými pohledy si
mnozí kradmo ukazují

krvavé cípy košil. Jejich hřbety,
jejich šíje jsou sehnuté, kolena

nakrčená, hlava hledí šikmo

zdola nahoru, když nastavují ruce a
žebrají několika málo slovy, která
znají - žebrají těmi

měkkými, tichými basy, které jsou
jako teplé peci a otecké jizby.

Existují lidé, kteří je kopnou, až se
svalí; - ale takových je málo. Většina
jim nedělá nic,

jdou prostě kolem nich. Někdy
ovšem, když jsou tak tuze ubozí,
dostane člověk k vůli tomu

vzteky a kopne je. Kdyby se jen tak
nekoukali, - kolik bídy se umí dívat z
takových dvou

malinkých otvorů, které bys přikryl
palcem: z očí.

Večer přicházejí do baráků a
kramaří. Vyměňují všechno, co mají,
za chléb. Mnohdy se

jim to podaří, neboť mají dobré boty
a naše jsou mizerné. Kůže jejich
vysokých holínek je

podivuhodně měkká, jako juchta.
Selští synkové mezi námi, kteří

dostávají z domova zásilky

masa, mohou si to dovolit. Pár
holinek stojí dva až tři komisárky
nebo jeden komisárek a
kousek tvrdého salámu.

Ale skorem všichni Rusové už
prodali věci, které měli. Nosí už jen
ubohé hadry a pokoušejí

se vyměňovat řezbičky a předměty,
které vyrobili z granátových střepin a
kusů vodicích

prstenců. To ovšem mnoho nevynáší,

i když si dají sebe víc práce, - dávají
je za pár skyvek

chleba. Naši sedláci jsou skoupí a
drbají, když smlouvají. Drží Rusovi
kousek chleba nebo

salámu tak dlouho těsně pod nosem,
až hladem zezelená a oči mu lezou z
důlků; pak je jim

všechno lhostejno.

Naši pak ale zabalí kořist se vší
obřadností, které jsou schopni,
vytáhnou tlustý nůž, uříznou

si sami pro sebe pomalu a opatrně
kousek chleba ze své zásoby a k
tomu ke každému soustu

kus dobrého tvrdého salámu a krmí
se odměnou za dobrý obchod.

Rozčiluje to vidět je tak jíst,

člověk by je tloukl do tlustých lebek.
Zřídka kdy někomu něco dají. Znají
se taky navzájem

příliš málo.

* * *

Bývám dosti často u Rusů na stráži.

Temnotou je vidět jejich postavy se
pohybovat, jako

nemocné čápy, jako velké ptáky.
Přicházejí až těsně k mříži a kladou
na ni obličeje, majíce

prsty zadrápnuté do dř. Často jich
tak stojí mnoho pohromadě. Tak
dýchají vzduch, který

přichází z vřesovisek a z lesů.

Mluví zřídka a když, tak několik
slov. Mají k sobě lidštější poměr a
myslil bych skoro

bratrštější než my tady. Ale to je
možná jenom proto, že jsou
nešťastnější než my. Při tom je
pro ně válka skončena. Ale čekat na
úplavici, není taky žádný život.

Landšturmáci, kteří je hlídají,
vypravují, že s počátku byli živější.
Mívali, jak to vždycky

bývá, mezi sebou poměry, které se
často vyřizovaly pěstmi a nožem.
Teď už jsou docela

otupělí a lhostejní, většina už ani
neonaneje, tak jsou slabí, ačkoli to s

tím bývá často tak zlé,

že to dělají dokonce po celých
barácích najednou.

Stojí u mříže; občas některý z nich
odklopýtá a na jeho místo do řady se
postaví jiný.

Většina mlčí; jen jednotlivci žebrají
o dutinku vykouřené cigarety.

Vidím jejich tmavé postavy. Jejich
vousy vlají ve vzduchu. Nevím o
nich nic, jen že jsou

zajatí, a to právě mne rozechvívá.

Jejich život je beze jména a bez viny;
- kdybych o nich věděl

víc, jak žijí, jak se jmenují, co
očekávají, co je tlačí, mělo by mé
rozechvění nějaký cíl a mohlo

by se proměnit v soucit. Tak ale
cítím za nimi jenom bolest lidského
tvora, strašlivou tíhu

života a lidskou nelítostnost.

Jakýsi rozkaz udělal z těchto tichých
postav naše nepřátele; jakýsi rozkaz
by je mohl

proměnit v naše přátele. U nějakého
stolu podpíše pár lidí, které nikdo z
nás nezná, kus papíru,

a po celé roky je našim cílem to, co
je jinak trestáno opovržením světa a
jeho největšími tresty.

Kdo tu ještě může rozlišovat přátele
a nepřátele, když vidí tyto tiché lidi s
dětskými obličejí a

apoštolskými vousy! Každý
poddůstojník je rekrutovi, každý
učitel je školákovi větším

nepřítelem než oni nám. A přece

bychom zase stříleli my na ně a oni na nás, kdyby byli volni.

Dostávám strach; tu nelze dále myslet. Tato cesta jde do propasti. Ještě na to není čas; ale

nechci tuto myšlenku ztratit, chci ji uschovat, uzavřít do té doby, až se skončí válka.

Srdce mi tlouče: zda není tu onen cíl, ono veliké, to, co se obyčejně vyskytne jen jednou, to,

nač jsem myslel v zákopech, co jsem

hledal jako jedinou možnost
existence po této katastrofě

veškerého lidství, zda není tu ta
úloha pro pozdější život, úloha
hodná roků hrůzy?

Vyndávám cigaretu, lámu ji na dva
díly a podávám ji Rusům. Klanějí se
a zapalují si. Ted

doutnají na několika obličejích rudé
skvrny. To mě utěšuje; vypadá to
tak, jako by to byla malá

okénka v temných vesnických
domcích, prozrazující, že za nimi

jsou světnice plné útulného
tepla.

* * *

Dnové prchají. Jednoho mlhavého
rána je pochováván zas jeden Rus;
umírá jich teď denně

několik. Stojím právě na stráži, když
je pochováván. Zajatci zpívají
chorál, zpívají

mnohohlasně a zní to tak, jako by to
ani nebyly hlasy, jako by to byly
varhany, které stojí

daleko ve vřesovisku. Pohřbívání
postupuje rychle.

Večer stojí zase u mříže a vítr z
březových lesíků vane k nim.
Hvězdy jsou studené. Ted už

znám několik z nich, kteří mluví
německy. Je mezi nimi muzikant a
vypravuje, že byl

houslistou v Berlíně. Když slyší, že
umím hrát trochu na klavír, přinese
housle a hraje. Stojí a

hraje, často má nepřítomný výraz,
jaký mívají houslisté, když zavrou

oči, pak zase pohybuje

rytmicky houslemi a usmívá se na mne. Hraje asi národní písničky, neboť ostatní přizvukují.

Hlas houslí stojí nad nimi jako útlé děvče a je jasný a sám. Hlasy ustanou, a housle zůstávají -

jsou slabounké v noční tmě, jako by mrzly, musíš stát těsně u nich, v místnosti by to asi bylo

lepší; - tady venku se rozsmutníš, když jejich hlas bloudí tak osaměle

kolem.

Dovolené na neděle nedostávám,
poněvadž jsem měl nedávno větší
dovolenou. Proto mě

poslední neděli před odjezdem
navštíví otec a nejstarší sestra.
Sedíme celý den ve vojenském

zátiší. Kam taky máme jít,
když nechceme do baráků. Kolem
poledne se procházíme

vřesoviskem. Hodiny se mučivě
táhnou; nevíme, o čem mluvit. Tak
mluvíme o matčině

nemoci. Je to, jak teď určitě víme, rakovina, leží už v nemocnici a bude co nejdřív operována.

Doktoři doufají, že se uzdraví, ale my ještě nikdy neslyšeli, že by se rakovina uzdravila.

„Kde vlastně leží?“ ptám se.

„V Luisině nemocnici,“ povídá otec.

„Na které třídě?“

„Na třetí. Musíme vyčkat, co bude stát operace. Chtěla sama ležet na

třetí. Říkala, že tam

bude mít aspoň zábavu. Je to taky
lacinější."

„Ale leží tam s příliš mnoha lidmi.
Jen jestli může v noci spát."

Otec kývá. Jeho obličej je ochablý a
rozbrázděný. Má matka bývala
mnoho nemocná;

chodila sice do nemocnice, jenom
když k tomu byla přinucena, ale stálo
to přes to příliš mnoho

peněz na naše poměry, a na to

vlastně otec vynaložil svůj život.

„Kdybychom aspoň věděli, co bude stát operace," říká.

„Neptali jste se?" Ano, přemýšlím trpce, tací jsme, tací jsou, ti chudí lidé. Neodvažují se

zeptat po ceně a raději se kvůli tomu hrozně trápí; ale ti druzí, co to nemají zapotřebí, těm je to

samozřejmé, že si vyjednají cenu předem. K nim se taky doktor nebude chovat nepřívětivě.

„Ty převazy potom jsou taky tak drahé," povídá otec.

„Co nemocenská pokladna, ta nebude nic platit?" ptám se.

„Matka je už příliš dlouho nemocná."

„Máte nějaké peníze?"

Potřásá hlavou. „Ne. Ale mohu teď zas pracovat přes čas."

Vím: bude až do půlnoci stát u svého pracovního stolku a falcovat a lepit a stříhat. V osm

večer něco sní, něco z těch
nevýživných svinstev, která dostávají
na lístky. Pak si vezme

prášek proti bolení hlavy a bude
pracovat dál. Abych ho trochu
povyrazil, vypravuji mu

několik historek, které mi právě
napadají, vojenské vtipy a podobné o
generálech a

feldvéblech, kteří byli nějak
napáleni.

Potom je dovedu oba na nádraží.
Dávají mi sklenici marmelády a

balíček bramborových

hubiček, které mně napekla ještě matka.

Pak odjíždějí a já se vracím. Večer si namažu na hubičky marmeládu a jím. Nechutná mi to

nějak. Proto vyjdu ven, abych dal hubičky Rusům. Pak mi napadá, že je maminka pekla sama a

že měla snad bolesti, když stála u horkých kamen. Odložím balíček do torny a vezmu z něho k

Rusům jendva kousky.

IX

Jedeme několik dní. Na nebi se objevují první letci. Rachotíme kolem vlaků s těžkými

náklady. Děla, děla. Převezme nás polní dráha. Hledám svůj pluk. Nikdo neví, kde právě je.

Kdesi přenocuji, kdesi dostanu ráno proviant a několik neurčitých instrukcí. Tak se vydám se svou tornou a se svou puškou zase na

cestu.

Když přijdu na místo, dovídám se, že v rozstřílené vesnici už nikdo z našich není. Slyším, že

jsme byli přeformováni v létavou divisi, kterou vrazí všude tam, kde to smrdí. To mě právě

moc netěší. Vypravují mi o velkých ztrátách, které prý jsme měli. Ptám se na Kata a Alberta.

Nikdo o nich nic neví.

Hledám a bloudím dál, je to

podivuhodný pocit. Ještě jednu noc a ještě jednu tábořím venku

jako Indián. Pak dostanu bezpečnou zprávu a mohu se odpoledne v kanceláři hlásit.

Felák si mě tam nechá. Rota se ve dvou dnech vrátí, nemá to smysl posílat mě ven. „Jaké to

bylo na dovolené? Pěkné, co?," ptá se.

„Tak, tak," povídám.

„Jo, jo," vzdychá, „kdyby jen člověk

nemusel zase pryč. To člověku
vždycky zkaňhá druhou
polovičku."

Flákám se tak, dokud rota ráno
nepřijde, šedivá, špinavá, rozmrzelá
a zakaboněná. Tu

vyskočím a cpu se mezi ně, hledám
očima, tam je Tjaden, tu si to funí
Müller, a tu je taky Kat
a Kropp.

Dáme si slamníky vedle sebe. Cítím
se něčím vinen, kdykoli se na ně

podívám, a přec k

tomu nemám žádnou příčinu. Než
jdeme spát, vyndám zbytek
bramborových hubiček a

marmelády, aby z toho taky něco
měli.

Obě krajní hubičky jsou trochu
zplesnivělé, ale lze je ještě jíst.

Nechávám si je pro sebe a dávám
Katovi a Kroppovi ty čerstvější.

Kat žvýká a ptá se: „Ty jsou jistě od
maminky?”

Prisvědčuji.

„Dobré," povídá, „to je z nich cítit."
Je mi skoro do pláče. Sám se v tom
nevyznám. Ale

bude zas lip, tady s Katem a
Albertem a s ostatními. Sem patřím.

„Měls kliku," šeptá mi Kropp, než
jdeme spát. „Povídá se, že přijdem
do Ruska."

Do Ruska. Tam přec už není žádná
vojna. V dálce duní fronta. Stěny
baráků drnčí.

* * *

Všechno se usilovně čistí. Nástup za nástupem. Prohlídka za prohlídkou. Co je roztrháno,

vyměňuje se za nové věci. Dostanu se tak k skvělé nové blůze. Kat ovšem dokonce k celé

uniformě. Vynořuje se pověst, že je mír, ale druhý dohad je pravděpodobnější: že nás přeloží

do Ruska. Ale nač potřebujeme v Rusku lepší věci? Konečně to proskočí: císař přijede na

přehlídku. Proto tolik prohlídek.

Po celý týden bys myslel, žes v rekrutských kasárnách, tak se pracuje a execíruje. Všechno

je rozmrzelé a nervósní, neboť nadměrné čištění není nic pro nás a ještě míň parádní krok.

Právě takové věci dopalují vojáka víc než zákopy.

Konečně je to tady. Stojíme štramácky a císař se objeví. Jsme zvědaví, jak asi vypadá. Jde

podél fronty a já jsem vlastně trochu
zklamán: podle obrazu jsem si ho
představoval většího a

mohutnějšího, především pak s
hlasem jako hrom.

Rozdílí Železné kříže a mluví s tím a
s oním. Pak odtáhnem. Potom se
bavíme my.

Tjaden říká udiveně: „To teda je ten
nejvyšší, jaký vůbec je. Před ním
musí tedy každý stát

v haptáku, vůbec každý!" Uvažuje:
„Před ním tedy musí stát v haptáku i

Hindenburg, co?"

„Jo," potvrzuje Kat.

Tjaden ještě není hotov. Přemýšlí chvíli a ptá se: „Musí i král stát před císařem v

haptáku?"

Nikdo to bezpečně neví, ale nevěříme tomu. Oba jsou už tak vysoko, že tam žádný

„správný" hapták jistě už není.

„Co ty semeleš za voloviny," povídá

Kat. ..Hlavní je, aby ses štrekoval ty."

Ale Tjaden je docela fascinován. Jeho jinak hodně suchá fantasie pracuje jako

mourovatá. „Koukej," prohlašuje, „já si jednoduše ani nedovedu představit, že "-takovej císař

musí právě tak na latrínu jako já."

Na to můžeš vzít utrejch," směje se Kropp.

„Trojka padesátčtyři," doplňuje Kat

Kroppa, „mně se zdá, Tjadene, že máš na mozku švába,

syp honem ty sám na latrínu, abys dostal jasnou hlavu, a nekecal jako ouplný novorozeně."

Tjaden zmizí.

„Já bych přec jen rád věděl," povídá Albert, „jestli by byla válka, kdyby byl býval císař řekne."

„Myslím, že jistě," skáču mu do řeči, - „vždyť prý z počátku se mu do toho

tak jak tak moc

nechtělo."

„No, když on sám ne, tak snad přece, kdyby tak dvacet, třicet lidí řeklo ne."

„Je to komické, když si to tak člověk rozváží," pokračuje Kropp, „tak my jsme tady,

abychom hájili svou vlast. Ale Francouzi jsou tu taky, aby hájili svou vlast. Kdo má pravdu?"

„Snad oba." povídám, aniž tomu sám

věřím. ..No tak," míní Albert a já
vidím, že mě chce

dostat do úzkých, „ale naši profesori
a pastoři a noviny tvrdí, že máme
pravdu jen my, a

doufejme, že tomu tak je; - ale
francouzští profesori a pastoři a
noviny tvrdí, že pravdu mají

jenom oni, tak jak to tedy je?"

„To já nevím," povídám, „ať je to tak
nebo tak, je válka, a každý měsíc je v
ní víc a víc

zemí."

Tjaden se zas objeví. Je stále ještě v ráži a vpadne hned zas do hovoru, vyptává se, jak

vlastně taková válka vznikne.

„Obyčejně tak, že jedna zem těžce urazí jinou zem," odpovídá s jistou převahou Albert.

Ale Tjaden dělá nechápavého.

„Zem? Tomu nerozumím. Kopec v Německu přece nemůže

urazit kopec ve Francii. Nebo řeka

nebo les nebo pole."

„Seš ty takovej vůl nebo to jen tak děláš?" vrčí Kropp, „tak to přece nemyslím. Nějaký

národ urazí jiný národ."

„Tak tu nemám co dělat," odpovídá Tjaden, „já se uraženej necítím."

„Tobě tak něco vykládat," povídá rozmrzele Albert, „o takového selského hřbeta, jako jsi ty,

při tom přec nejde."

„To tedy můžu teprve jít domů," trvá na svém Tjaden a všichni se smějí.

„Ale, člověče, je tu přec národ jako celek, tedy stát" - volá Müller.

„Stát, stát" - Tjaden luská zchytrale prsty. - „Žandárové, policie, daně, to je ten váš stát. Jen

si s nimi něco začni - má úcta."

„To je pravda," povídá Kat, „tadys řek po prvně něco správnýho, Tjadene, stát a vlast, to je

opravdu rozdíl."

„Ale patří to dohromady," uvažuje
Kropp, „neexistuje vlast bez státu."

„Ano, ale uvaž, že my skoro všichni
jsme prostí lidé. A většina lidí ve
Francii jsou přece

taky dělníci, řemeslníci nebo malí
úředníci. Proč pak tedy by nás nějaký
francouzský zámečník

nebo švec chtěl napadat? Ne, to jsou
jen vlády. Neviděl jsem jakživ
žádného Francouze, dokud

jsem nepřišel sem. a většina.
Francouzů asi právě tak neviděla

živého Němce. Ptali se jich
zrovna tak málo jako nás."

„Proč je tedy vůbec válka?" ptá se
Tjaden. Kat krčí rameny. „Jsou asi
lidé, kterým válka
prospívá."

„To já tedy k nim nepatřím," šklebí
se Tjaden.

„Ty ne, a tady nikdo."

„A kdo tedy?" trvá na svém Tjaden.
„Císaři přeci taky neprospívá. Ten

má přece všechno, co
potřebuje."

„To nepovídej," odporuje Kat,
„válku až dodnes ještě neměl. A
každý větší císař potřebuje

aspoň jednu válku, nebo se nestane
slavnej. Podívej se jenom do
čítanek."

„Generálové se válkou taky stanou
slavný," povídá Detering.

„Ještě slavnější než císař," potvrzuje
Kat.

„Jistě za tím vězí jiní lidé, kteří chtějí na válce vydělávat," mumlá Detering.

„Já bych spíš řek, že je to něco jako horečka," řekne Albert. „Žádný to vlastně nechce a

najednou je to tady. My jsme válku nechtěli, ostatní tvrdí totéž - a přece se půl světa pere jedna

radost."

„Tamti ale lžou víc než my," odpovídám, „vzpomeňte si jen na letáky zajatců, v kterých se

psalo, že jsme žrali belgické děti. Ty chlapy, co takovýho něco napíšou, by měli pověsit. To

jsou ti praví vinníci." Müller vstává. „V každém případě je lip, zeje válka tady, než aby byla v

Německu. Podívejte se na ta pole plná trychtýřů!"

„Jo," přisvědčuje i Tjaden, „ale ještě lip je vůbec žádná válka."

Odchází pyšně, neboť to nám jednoročákům jednou zas nandal,

A jeho mínění je tady skutečně typické, člověk naň narazí všude a nemůže proti němu

vlastně nic kloudného namítnout, poněvadž s ním přestává zároveň porozumění pro jiné

souvislosti.

Nacionální cit obyčejného ucha spočívá v tom, že je tady. Ale tím taky končí, všechno

ostatní posuzuje prakticky a se svého hlediska.

Albert si lehne rozmrzele do trávy.
„Je lip o tom špásu vůbec nemluvit."

„Hovorem se taky nic nespraví,"
potvrzuje Kat. Na dovršení všeho
musíme téměř všechny

nově vyfasované věci zas vrátit a
dostaneme zase své staré hadry. Ty
dobré byly jen pro

parádu.

Místo do Ruska jdeme zas na frontu.
Cestou jdeme ubožáckým lesem s
roztríštěnými kmeny

a rozoranou půdou. Na některých místech jsou strašlivé díry. „Sakra, tady do toho ale mydlili,”

povídám Katovi. „Minomety,” odpovídá a ukazuje nahoru.

Ve větvích visí mrtví. Nahý voják krčí se na vidlici kmene. Má ještě přílbu na hlavě, jinak

nemá na sobě nic. Tam nahoře sedí z něho jenom půlka, trup bez nohou.

„Co se to tu stalo?” ptám se. „To ho vyrazili z hadrů,” vrčí Tjaden. Kat říká: „To je

komické, viděli jsme to už párkrát.
Kam taková mina cákne, vyrazí
člověka skutečně doslova z
hadrů. To dělá tlak vzduchu."

Hledám dále. Je tomu vskutku tak.
Tam visí samotné kusy uniformy,
jinde lpí krvavá kaše,

která byla kdysi lidskými údy. Leží
tu tělo, které má ještě na jedné noze
kus podvlékaček a

kolem krku límec blůzy. Jinak je
nahé, hadry visí po okolních

stromech. Obě paže jsou pryč,
jako by byly vykrouceny. Jednu z
nich jsem objevil v křoví vzdáleném
dvacet kroků.

Mrtvý leží na obličeji. Tam, kde jsou
rány po utržených pažích, je země
černá krví. Pod

nohama je listoví rozhrabáno, jako
by ten raněný byl ještě sekal
nohama.

„Todle není žádná legrace, Kate,"
povídám. „Střepina v břiše taky ne,"
míní Kat. A to

všecko není tak staré, krev je ještě
čerstvá.

Poněvadž všichni lidé, které vidíme,
jsou mrtví, nezdržujeme se, ale
hlásíme věc u

nejbližšího obvaziště. Konec konců
to není naše věc ubírat práci těm
valachům od sanity.

* * *

Má být poslána patrola, aby zjistila,
pokud je nepřátelská linie ještě
obsazena. Mám pro

svou dovolenou jakýsi podivný pocit
vůči ostatním a proto se na ni hlásím.
Smluvíme plán,

proplazíme se skrze dráty, a
rozdělíme se, abychom jednotlivě
lezli kupředu. Za chvíli najdu

plochý trychtýř, do kterého sklouznu.
Odtud se pátravě rozhlížím.

Terén je ostřelován prostředním
kulometným ohněm. Je se všech
stran na dostřel, sice ne

moc silně, ale přece dost, abys
zbytečně nevystřkoval kostru. -

Světelný padák se rozvinuje. Terén ustrne v bledém světle. Tím černěji se pak zavře nad tím tma.

Před tím si vypravovali v zákopu, že prý jsou před námi negři.

To je nepříjemné, je těžko je vidět a kromě toho jsou to obratní rozvědčíci. Jsou často ku

podivu právě tak nerozumní; Kat i Kropp zastřelili už jednou nepřátelskou černou patrolu,

poněvadž při své žádostivosti po
cigaretě cestou kouřili. Katovi i
Albertovi postačilo, vzít si na

mušku doutnající konce cigaret.

Vedle mne dopadne se sykotem malý
granát. Neslyšel jsem jej

přicházet a silně se polekám. V témž
okamžiku mě popadne nesmyslná
úzkost. Jsem tu sám a

ve tmě téměř bezbranný - snad mě už
dávno pozorují z nějaké jámy dvě
cizí oči. Chci se

vzmužit. Není 'to má první rozvědka

a není nijak zvlášť nebezpečná. Ale
je první po mé

dovolené a mimo to je mi terén ještě
hodně neznámý. Ujasňuji si, že mé
rozčilení je nesmysl,

že v temnotě pravděpodobně nic
nečíhá. Poněvadž by jej tak nízko
neostřlovali.

Je to marné. Myšlenky mi víří v
divém zmatku hlavou, slyším
varovný hlas matčin, vidím

Rusy stát s vlajícími vousy u mříže,

mám jasnou, podivuhodnou
představu jakési kantiny se

židlemi, nějakého kina ve
Valenciennes, vidím mučivě,
příšerně ve své představě šedivě,

bezcitné ústí hlavně, které bez hluku
a, číhavě sleduje mé pohyby, když se
snažím potočit

třeba Jen. hlavu; ze všech pórů
vyráží mi pot.

Ležím stále ještě v jakési úžlabince.
Dívám se na hodinky; minulo teprve
několik minut.

Čelo je mokré, oční dutiny vlhké,
ruce se třesou a potichu supím. Není
to nic jiného než

záchvat strachu, docela obyčejný
sakramentský strach vystrčit hlavu a
plížit se dál.

Mé napětí se rozplývá jako kaše v
jediné-přání; moci zůstat ležet na
místě. Mé údy jsou

jakoby přilepené k zemi, a dělám
marný pokus; nechtějí se odlepit.
Tisknu se k zemi, nemohu

vpřed, rozhodnu se zůstat na místě.
Ale ihned mě zaplaví nová vlna, vlna
studu, lítosti, i vlna

vědomí, že jsem skryt. Pozvedám se
trochu, abych se rozhlédl. Raketa letí
do výše; skrčím se

zas.

Bojuji divoký, nesmyslný boj, chci
ven z úžlabinky a přec zas do ní
sklouzám, říkám si

„musíš, to jsou tví kamarádi, to není
přece žádný pitomý rozkaz“, a hned
zas: „Co je mi po

tom, mám jen jeden život, a ten
mohu ztratit.

Tím vším je vinna ta, dovolená
omlouvám se roztrpčeně. Ale sám
tomu dobře nevěřím, je

mi hrozně mdlo, pomalu se
nazdvihuji a vysoukám na ruce a
ležím teď půlkou těla na okraji

jámy.

Tu slyším šustot a strhnu tělo zpátky.
Přes hluk dělostřelby slyší člověk
přesně podezřelé

šusty. Číhám; šustot je za mnou.
Jsou to naši lidé, kteří jdou zákopem.
Teď slyším i tlumené

hlasy. Podle tónu mluví to asi Kat.

Najednou mne zavalí proud
neobyčejného tepla. Tyto hlasy, těch
pár tichých slov, tyto

kroky v zákopu mě rázem vytrhnou
ze strašlivého osamění" smrtelné
úzkosti, které bych byl

málem propadl. Jsou něčím víc než
je můj život, tyto hlasy jsou něčím,
co je víc než mateřská

láská, jsou tím nejsilnějším na světě
a tím, co mě nejvíc chrání: jsou to
hlasy mých kamarádů.

Nejsem už třesoucím se kouskem
života, osamělým v temnotě, patřím
k nim a oni ke mně,

máme stejný strach a stejný život,
jsme spojeni prostě a těžce. Chtěl
bych svůj obličej vtisknout

do nich, do těchto hlasů, do těchto
pár slov, která mne zachránila a která
budou i napříště se

mnou.

* * *

Kloužu opatrně přes okraj a plazím se dál. Lezu po čtyřech; jde to dobře, fixuji si směr,

rozhlížím se a zachycuji si do paměti obraz ohnivých šlehů z děl, abych trefil nazpět. Pak se

snažím dostat spojení s ostatními.

Mám stále ještě strach, ale je to rozumný strach, neobvyčejně zvýšená opatrnost. Noc je

rozvětřená a při šlezech plamenů z
dělových hlavní tancují kolem mne
stíny. Vidím tak příliš

málo i příliš mnoho. Často ztrnu, ale
nikdy to nic není. Tak se dostanu
hodně daleko a vracím

se obloukem zase zpátky.

Spojení jsem nenašel. Každý metr
přivádějící mě k našemu zákopu,
naplňuje mě důvěrou a

ovšem i větším spěchem. Bylo by
nepěkné dostat teď ještě něco na
hřbet.

Tu mnou projede nová hrůza.
Nepoznávám už jasně směr. Tiše se
skrčím do nějaké jámy a
pokouším se orientovat. Nejednou se
už stalo, že někdo skočí spokojeně
do zákopu a teprv pak
pozná, že to není ten pravý.

Po nějaké chvíli zase poslouchám.
Ještě pořád nejsem na pravé stopě.
Změť jam mi připadá
ted' tak nepřehlednou, že rozčilením
už ani nevím, kam se obrátit. Snad

lezu rovnoběžně se

zákopy, to pak může trvat věčně.
Dělám proto zase kličku.

Tyhle zatracené světelné padáky!
Hoří, jak se zdá, celou hodinu,
člověk se nemůže ani

hnout, aniž by to hned kolem něho
nehvízdalo. Ale žádná pomoc,
musím ven. Prodírám se s

přestávkami dále, pomalu jako rak
sunu se terénem a rozedru si do
krvava ruce o hrany střepin,

které jsou ostré jako břitvy.

Občas mám dojem, že nebe na obzoru je jasnější, ale to může být také jenom představa.

Pomalu ale svítá ve mně poznání, že lezu o život.

Zapraská granát. Hned za ním dva jiné. A už je to tady. Dělový přepad. Kulomety štěkají.

Prozatím nezbývá nic jiného než zůstat ležet na místě, kde jsem. Zdá se, že přijde útok. Všude

stoupají rakety. Nepřetržitě.

Ležím skroucen ve velké jámě, nohy až po břicho ve vodě. Přijde-li útok, sklouznu do vody,

tak hluboko, jak to jen půjde, abych se nezadusil, s hlavou do bahna. Musím dělat mrtvého.

Najednou slyším, jak oheň skáče zpět. Smeknu se hned dolů, do vody na dně, přílbu docela

v týlu, ústa otevřena jen natolik, abych měl trochu vzduchu.

Pak zmrtvím; neboť někde něco
drnčí, tápe to a cupe blíž-všechny
nervy ve mně ztuhnou v

led. Klusá to přese mne, první vlna
mě minula. Měl jsem jen jednu
drásavou myšlenku: „Co

uděláš, když někdo skočí do tvé
jámy?" Vyškubnu rychle malou
dýku, pevně ji sevřu a

schovám i s rukou zase do bahna.
Bodnu, hned jak sem skočí, buší mi
to v mozku, probodnu

mu krk, aby nemohl křičet, jinak to

nejde, bude právě tak poděšen jako já, a už ze strachu na

sebe skočíme, a tu musím být já první.

Ted' střílejí naše baterky. Práská to docela blízko mne. To mě rozdivočuje až k šílenství, to

mi tak ještě schází, aby mě trefili naši; klejů a zadírám se do bláta; je to divoký výbuch, na

konec mohu už jen sténat a prosit.

Výbuchy granátů vrývají se mi do

uší. Provedou-li naši protivýpad,
jsem zachráněn. Tisknu

hlavu do země a slyším tlumené
dunění jako vzdálené exploze v
dolech a zdvím ji zas, abych

číhal na zvuky nade mnou.

Kulomety štěkají. Víím, že naše
drátěné překážky jsou pevné a skoro
neporušené; část jich je

nabita silným elektrickým proudem.

Střelba z pušek roste: Nepro-

razí, musí ustoupit.

'Klesám' zase zpátky, napjat k
prasknutí. –Slyším cvakot a plížení a
drnčení. Do toho se

zařízne oje dinělý výkřik. Ostřel.ují
je, útok je odražen.

* * *

Vyjasnilo se ještě trochu víc. Kolem
mne pospíchají kroky. První. Minou.
Zase jiné. Štěkot

kulometů tvoří jediný nepřetržitý
řetěz. Právě se chci obrátit, to tu
zarachotí a ke mně do jámy

těžce s plesknutím padne nějaké tělo,
sklouzne, leží na mně. . Nemyslím
na nic, nerozhoduji se

k ničemu, bodám šíleně a cítím jen,
jak tělo sebou škube a potom změkne
a zhrouť se. Když se

vzpamatuju, je má ruka lepkavá a
mokrá.

Ten druhý chroptí. Zdá se mi, že řve,
každé vydechnutí je jako výkřik,
zahřmění, ale to tak

buší v mých žilách. Chtěl bych mu
zavřít hubu, nacpat tam hlínu, ještě

jednou bodnout, aby byl

tichý a neprozradil mě; ale
vzpamatoval jsem se už natolik a tak
zeslábl, že už nemohu proti
němu zdvihnout ruku.

Tak se plazím do nejvzdálenějšího
koutku a zůstávám tam s očima
ztrnule na něho

vyboulenýma, s dýkou v pěsti, hotov,
pohne-li se jen, zase na něho skočit.
Ale on už nic

neudělá, to slyším podle jeho

chroptění.

Mohu ho nezřetelně vidět. Mám
jenom jedno přání, dostat se odtud.
Nebude-li to brzy, bude

příliš jasno; je to už teďka těžké. Ale
když se pokouším zdvihnout hlavu,
vidím naprostou

nemožnost. Oheň kulometů kryje tak
terén, že mne proděraví při prvním
skoku.

Zkousím to ještě jednou, se svou
přílbou, kterou vystrkuji a zdvihám,
abych vyzkoušel,

výšku střel. Za okamžik mně ji kulka
vyrazí z ruky. Oheň je rozestřen
docela nízko nad

terénem. Nejsm tak příliš vzdálen
od nepřátelského zákopu, abych
nebyl okamžitě od jejich

střelců zasažen, kdybych se pokusil
vyrazit.

Světla přibývá, čekám žádostivě na
naš útok. Ruce na kotnících mám
bílé, jak je svírám, jak

úpím, aby oheň ustal a moji

kamarádi mohli přijít.

Minuta za minutou kape do věčnosti.
Neopovažuji se. už podívat-směrem
k temné postavě-

v-jámě. Dívám se-.usilovně.
vedle.něho-a čekám,- cekám.: Střely
syčí", tvoří ocelovou síť,
nepřestává to, nepřestává.

Tu spatřím svou krvavou ruku a
zmocní se mne náhlá nevolnost.
Vezmu hlinu a tru ji o kůži,

ted' je ruka aspoň špinavá a krev není

už vidět.

Oheň ustává. Je teď s obou stran
stejně silný. Naši mne
pravděpodobně už dávno pokládají
za ztraceného.

* * *

Je jasné, šedivé ráno. Chroptění
neustává. Zacpávám si uši, ale hned
zas vyndám prsty,

poněvadž bych jinak nemohl slyšet
ani to ostatní.

Postava naproti se hýbá. Polekám se
a mimovolně se tam podívám. Tu mi
ztrnou oči jako

přimražené. Leží tu muž s malým
knírkem, s hlavou na stranu
skloněnou, s poloohnutou paží,

na kterou tlačí bezmocně hlava.
Druhá ruka leží na prsou, je
zakrvácená. Je mrtev, říkám si,

musí být mrtev, necítí nic; co tu
chroptí, je jenom tělo. Ale hlava se
pokouší nadzvednout,

sténání sílí, pak čelo klesne zase zpět

na paži. Muž není mrtev, umírá, ale
není mrtev. Sunu se

k němu, zarazím se, podpírám se o
ruce, zase trochu popolezu, čekám -
dál, hroznou cestou tří

metrů, dlouhou, děsnou cestou.
Konečně jsem u něho.

Tu otevře oči. Slyšel mě ještě asi a
dívá se na mne s výrazem strašlivého
vyděšení. Tělo leží

tiše, ale v očích je taková nesmírná
vůle utéci, že na okamžik si myslím,

že budou mít sílu

strhnout tělo s sebou. Jediným
trhnutím o sta kilometrů. Tělo je
tiché, docela klidné, nyní bez

jediného zvuku, chroptění zmlklo,
ale oči křičí, řvou, je v nich
soustředěn život k nesmírnému

vypětí, k útěku, k strašlivé hrůze
před smrtí, přede mnou.

Prolomím se v kolenou a padnu na
lokty. „Ne, ne," šeptám.

Oči mě sledují. Nejsem schopen

jediného pohybu, pokud jsou zde. Tu
jeho ruka padá

pomalů s prsou, kousek jenom, klesá
o pár centimetrů, ale tento pohyb ruší
moc jeho oči.

Skláním se nad ním, vrtím hlavou a
šeptám: „Ne, ne, ne," zdvím ruku,
musím mu ukázat, že

mu chci pomoci a hladím mu čelo.

Oči uškubnou, když se ruka přiblíží,
ted' ztrácejí svou ztrnulost, řasy
klesají, napětí

povoluje. Rozepnu mu límec a
narovnámu mu pohodlněji hlavu.

Ústa jsou napolo otevřena, namáhá
se vytvořit slova. Rety jsou suché.
Má polní láhev tu

není, nevzal jsem ji s sebou. Ale dole
v trychtýři, v bahně je voda. Lezu
dolů, vytáhnu

kapesník, roztáhnu jej, stlačím do
vody a čerpám hrstí žlutou vodu,
která prosakuje.

Polyká ji. Přinesu novou. Pak mu
rozepnu blůzu, abych ho obvázal,

pokud to půjde. Musím

to rozhodně udělat, aby ti tam viděli,
kdybych byl zajat, že jsem mu chtěl
pomoci a nezastřelili

mě. Chce se bránit, ale ruka je příliš
mdlá. Košile je slepená a nelze ji
odsunout, má knoflíky

vzadu. Tak nezbývá než ji
rozříznout.

Hledám nůž a nacházím jej. Ale
když začínám rozřezávat košili,
otevrou se oči ještě jednou

a zase je v nich křik a šílený výraz,
že je musím přikrýt, přitlačit a šeptat:
„Já ti chci přec

pomoci, kamaráde, camarade,
camarade," důtklivě to jediné slovo,
aby mi rozuměl.

Jsou to tři bodné rány. Má obinadla
je přikryjí, krev pod nimi ubíhá,
přitlačím je pevněji, tu

zasténá. To je vše, co mohu dělat.
Teď musíme čekat, čekat.

* * *

Ty hodiny! Chroptění se zase začíná,
jak pomalu takový člověk umírá!
Neboť to vím:

zachránit ho nelze. Pokusil jsem se
sice vymluvit si to, ale v poledne se
výmluva před jeho

sténáním rozplynula, rozpadla.
Kdybych jen nebyl při plazení ztratil
revolver, zastřelil bych

ho. Zabodnout ho nemohu.

V poledne jsem na samé hranici
možnosti myslet. Hlad mě rozrývá,
plakal bych, jak se mi

chce jíst, a nemohu proti tomu bojovat. Několikrát přinesu umírajícímu vodu a piju taky sám.

Je to první člověk, kterého jsem usmrtil svými rukama, kterého mohu jasně vidět, jehož

umírání je mou prací. Kat a Kropp a Müller taky už viděli, když někoho zasáhli, stává se to

mnohým, ba v boji muže proti muži často -

Ale každý výdech obnažuje mé

srdce. Tento umírající má hodiny pro sebe, má neviditelný

nůž, kterým mne bodá: čas a mé myšlenky.

Co bych za to dal, aby zůstal na živu. Je to těžké musit tady ležet a vidět ho a slyšet ho.

Odpoledne ve tři je mrtev.

Oddechnu si. Ale jenom na krátko. Snášet to mlčení se mi zdá brzy těžším než stenání. Chtěl

bych, aby tu zase bylo ono chroptění,

chraptivé, trhané, hned písklavě tiché
a pak zase

chraptivé a hlasité.

Nemá smyslu, co dělám. Ale musím
mít nějaké zaměstnání. Tak uložím
mrtvého ještě

jednou, aby ležel pohodlněji, ač už
nic necítí. Zatlačím mu oči. Jsou
hnědé, vlasy jsou černé,

na spáncích trochu zkadeřené. Ústa
pod knírkem jsou plná a měkká; nos
je trochu ohnut, kůže

nahnědlá, něm už tak bledá jako před tím, když ještě žil. Chvíli se dokonce zdá, že obličej je

skoro zdrav; pak se rychle propadne a změní v jeden z těch cizích mrtvých obličejů, které jsem

tak často vídal a které jsou všechny stejné. Jeho žena teď jistě na něho myslí neví, co se stalo;

bude taky od něho dostávat ještě poštu - zejtra, týden, snad ještě za měsíc nějaké zabloudilé

psaní. Bude je číst a on v něm bude

.k ní mluvit .

Můj stav se stále zhoršuje, nemohu už udržet své myšlenky. Jak vypadá asi ta paní? Jako ta

útlá brureta za kanálem? Nepatří mi? Snad mi nyní právě protoo patří! Kdyby tak tedy vedle

mne seděl Kantorek! Kdyby mě tak viděla maminka. Mrtvý mohl žít jistě ještě třicet let,

kdybych si byl lip zapamatoval zpáteční cestu. Kdyby byl býval

běžel o dva metry dále nalevo,

ležel by teď tam na druhé straně ve svém zákopu a psal by své ženě nové psaní.

Ale touto cestou se nikam nedostanu; neboť to je osud nás všech; kdyby Kemmerich dal

pravou nohu o deset centimetrů dál nalevo, kdyby se Haie sehnul ještě o pět centimetrů.

Mlčení se táhne do nekonečna.

Mluvím a musím mluvit. Tak mluvím na něho a říkám mu

to: „Kamaráde, já tě nechtěl zabít.
Kdybys sem skočil ještě jednou,
neudělal bych to, kdybys i

ty byl rozumný. Ale před tím jsi mi
byl jenom myšlenkou, kombinací,
která žila v mém mozku

a vyvolala rozhodnutí; tu kombinaci
jsem ubodal. Ted' teprve vidím, žeš
člověk jako já. Myslil

jsem na tvé ruční granáty, na tvůj
bajonet a na tvé zbraně; ted' vidím
tvou ženu a tvůj obličej a

to, co máme společného. Odpust' mi,
kamaráde! Vidíme to vždycky příliš
pozdě. Proč se nám

stále znova neříká, že jste právě
takoví ubozí chlapíci jako jsme my,
že vaše matky se o vás

strachují právě tak jako naše a že
máme stejný strach před smrtí a
stejně umírání a stejnou

bolest. Odpust' mi, kamaráde, jak jsi
mohl být mým nepřítelem!
Kdybychom odhodili tyto

zbraně a tuto uniformu, moh bys být

právě tak mým bratrem jako Kat a Albert. Vem si mých

dvacet let, kamaráde, a vstaň, vem si víc, neboť já nevím, co s nimi."

Je ticho, fronta je klidná až na praskot pušek. Kule lítají hustě, nestřílí se bez plánu, ale na

všech stranách se ostře míří. Nemohu ven.

„Budu psát tvé ženě," povídám mrtvému spěšně, „budu jí psát, aby se to ode mne dověděla,

řeknu jí všechno, co říkám tobě, aby
netrpěla, budu jí pomáhat a tvým
rodičům taky a tvému
dítěti."

Jeho uniforma je ještě napolo
rozepatá. Tobolku s papíry lze lehce
najít. Ale zdráhám se ji

otevřít. Je v ní legitimace s jeho
jménem. Pokud neznám jeho jména,
mohu ho snad ještě

zapomenout, čas jej vymaže, tento
obraz. Jeho jméno je hřebík, který se
do mne zarazí a který

nebude nikdy možno vytrhnout. Je v něm síla, která bude umět všechno zase vyvolat, bude se

to vracet zas a zas a vstávat přede mnou.

Držím nerozhodně tobolku v ruce. Vypadne mi a otevře se. Vylétne několik obrazů a

dopisů. Seberu je a chci je zase uložit, ale tlak, který mne svírá, celá nejistota situace, hlad,

nebezpečí, tyto hodiny s mrtvým mě

přivedly do zoufalství, chci urychlit
rozřešení a zesílit a

ukončit svá muka, jako tuče člověk
nesnesitelně bolavou rukou o strom,
bez ohledu na to, jak

to dopadne.

Jsou to fotografie ženy a malého
děvčátka, uzounké amatérské
fotografie před zdí s

břečťanem. Vedle jsou dopisy.

Vyndám je a pokouším se je číst.

Většině nerozumím, lze to

těžko rozluštit a znám jen málo
francouzsky. Ale každé slovo, které
přeložím, proniká mi do

prsou jako výstřel, jako bodná rána.
Hlava mi bolí předrážděním. Ale
tolik ještě chápu, že těm

lidem nesmím nikdy psát, jak jsem
chtěl dřív. Dívám se ještě jednou na
fotografie; nejsou to

bohatí lidé. Mohl bych jim jednou
anonymně poslat peníze, jestli nějaké
někdy později

vydělám. Toho se křečovitě chápu, to

je aspoň malinká opora. Tento mrtvý
je spjat s mým

životem, proto musím dělat všechno
a slíbit všechno, abych se zachránil;
slibuju slepě, že chci

žít jenom pro něho a pro jeho rodinu,
mluvím na něho vlhkými rty a
přehluboko ve mně spí při

tom naděje, že se tak vykoupím a
přece jen ještě odtud dostanu; malá
lest, že se budu potom

vždycky ještě moci podívat, co a jak.

A proto otevru knížku a čtu pomalu:
Gérard Duval,
typograf.

Napíšu si tužkou mrtvého adresu na
obálku dopisu a strčím zas všechno
rychle do blůzy.

Zabil jsem typografa Gérarda
Duvala. Musím se stát typografem,
myslím si zmateně, stát se
typografem, typografem!

* * *

Odpůldne je klidnější. Můj strach byl
bezdůvodný. Jméno už mne nemate.

Záchvat

minul. „Kamaráde," povídám tam
tomu mrtvému, ale říkám to už
odhodlaně. „Dnes ty, zejtra

já. Ale dostanu-li se odtud,
kamaráde, chci bojovat pro to, co nás
oba rozbilo: tobě život a

mně? Taky život. Slibuju ti to,
kamaráde. Nesmí se to už nikdy
stát."

Slunce stojí šikmo. Jsem otupělý

hladem a únavou. Včerejšek mi
připadá jako mlha,

nedoufám, že se odtud ještě dostanu.
Tak civím do prázdna skleslý a
zblblý a ani nechápu, že

se začíná večer. Přichází soumrak.
Jak se mi zdá, rychle. Ještě hodinu.
Kdyby bylo léto, ještě

tři hodiny. Ještě hodinu.

Počínám se chvět, že do toho něco
přijde. Nemyslím už na mrtvého, je
mi nyní docela

lhostejný. Pojednou vyskočí žádost po životě a všechno, co jsem si předsevzal, před ní ustupuje.

Jen abych teď už neměl k vůli tomu žádné neštěstí, breptám mechanicky: „Všechno splním,

všechno, co jsem slíbil, splním," ale nyní už vím, že to neudělám.

Najednou mi napadá, že moji vlastní kamarádi mohou na mne střílet, až se připlížím; nevědí

přec, že jsem to já. Budu volat jakmile budu tak blízko, aby mi

rozuměli. A budu ležet před

zákopem tak dlouho, až mi odpovědí.

První hvězda. Fronta zůstává klidná.

Hluboce od-
dychuji a mluvím z
rozčilení sám se

sebou: „Ted’ žádnou hloupost, Pavle,
klid, klid, Pavle, pak jsi zachráněn,
Pavle." To působí,

vyslovím-li své křestní jméno, je mi,
jako by to říkal někdo jiný, má to tak
větší účinek.

Temnota vzrůstá. Mé rozčilení

ustupuje, čekám z opatrností, až
vyletí první rakety. Pak

vylezu z jámy. Na mrtvého jsem
zapomněl. Předě mnou leží začínající
se noc a bledě ozářené

pole. Spatřím před sebou jámu; v
okamžiku, kdy světlo uhasne, vrhnu
se do ní, tápu dále,

stihnu další, krčím se, vrhnu se dál.

Blížím se k zákopu. Tu spatřím při
záblesku rakety, jak v drátě předě
mnou se něco ještě

pohybuje, než to ztrne, a ležím tiše.
Příště to vidím zas, jdou to jistě
kamarádi z našeho zákopu.

Ale jsem opatrný do té doby, než
poznám naše přílby. Pak volám.

Hned na to zazní v odpověď mé
jméno: „Pavle, Pavle.”

Opět volám. Je to Kat a Albert, kteří
vyšli s celtou, aby mně vyhledali.

„Jsi raněn?”

„Ne, ne!”

Vklouznem do zákopu. Chci jíst a
zhltnu, co mi dají. Müller mi dá
cigaretu. Řeknu několika

slovy, co se stalo. Není to nic
neobyčejného; takové věci se už
často staly. Jen ten noční útok je

při tom něco zvláštního. Ale Kat už
byl jednou v Rusku dva dny za
ruskou frontou, než se

mohl prosekat.

O mrtvém typografovi neříkám nic.

Až druhého dne ráno to už nesnesu.

Musím to Katovi a Albertovi
povědět. Oba mě

uklidňují. „Na tom přec nic
nezměníš. Co bys chtěl jiného dělat.
K tomu jsi přece tady!”

Naslouchám jim s pocitem bezpečí,
čerpaje útěchu z jejich blízkosti. Jaké
nesmysly jsem to

vybájl tam v jámě.

„Koukni se,” ukazuje Kat.

U předprsně zákopu stojí několik
střelců. Mají pušky s dalekohledy na

cílení připraveny k

ráně a pátrají číhavě po úseku,
vymezeném jim v protější frontě. Tu
a tam padne rána.

Slyšíme volání. „Sedí!“ - „Viděls, jak
vyskočil?“ Sergeant Oelirich se hrdě
obráť a

zaznamenává bod. V dnešní
střelecké listině vede s třemi
bezpečně zjištěnými zásahy.

„Co říkáš tomu?“ ptá se Kat.

Kývám.

„Povede-li to tak dál, bude mít dnes večer o značek v knoflíkové dírce víc," míní Kropp.

„Nebo se stane brzy vicefeldvéblem," povídám.

Díváme se na sebe. „Já bych to nedělal," řeknu.

„Přece však," povídá Kat, „přece však je docela dobře, že to právě teď vidíš."

„To nepotřebuješ o té své věci ztrácet už ani slůvka," kývá Albert.

Ted' nechápu už ani sám sebe.

„Bylo to proto, že jsem s ním musil tak dlouho ležet," říkám. Koncem konců je válka.

Oelirichova puška praská krátce a suše.

X

Dostali jsme pěknou vejžírku. Osm nás má hlídat vesnici, která byla vyklizena, poněvadž

byla příliš silně ostřelována.

Hlavně máme dát pozor na
proviantůru, která není ještě
vyprázdněna. Stravu si musíme
opatřovat sami ze zbylých zásob. To
si vybrali ty pravé - Kat, Albert,
Müller, Tjaden, Leer,

Detering, celé naše družstvo je tady.
Ovšem Haieje mrtev. Ale to je ještě
veliké štěstí, jiná

družstva měla větší ztráty než naše.

Vybereme si jako kryt betonovaný
sklep, k němuž vedou z venku
schody. Nad to je vchod

chráněn betonovou zdí.

Vyvineme nyní horlivou činnost. Je tu opět příležitost povolit si nejen fyzicky ale i duševně.

A takových příležitostí se horlivě chápeme; neboť naše situace je příliš zoufalá, než abychom

mohli být dlouho sentimentální. To je možné jen dotud, pokud to není tak docela zlé. Ale nám

nezbývá nic jiného než nejprísnější věcnost. Taková věcnost, že se

mnohdy hrozím, když mi na okamžik zabloudí do mozku myšlenka z dřívější doby, z té před válkou. Taky tam dlouho nezůstane.

Musíme se do své situace vžívat tak brzy a tak lehce, jak jen to je možno. Proto využíváme k

tomu každé příležitosti a bezprostředně tvrdě, bez přechodu stojí vedle hrůzy blbost. Jinak

vůbec nemůžeme, vrháme se do

toho. Taký teď jde nám zuřivě o to,
vytvořit si idylu, idylu

žraní a spaní ovšem.

Nejprve vysteleme svůj pelech
matracemi, které přivlečeme z domů.
I vojenský zadek si

občas rád sedne na měkké. Jen v
prostředku místnosti zůstane podlaha
volná. Pak si obstaráme

deky a podušky, nádherné,
měkkoučké věcičky. Ve vesnici je
všeho dost.

Najdu s Albertem rozkládací mahagonovou postel s nebesy z modrého hedvábí a krajkovým

přehozem. Potíme se sice jako opice, když to přenášíme, ale nemůžeme si přec dát něco

takového ujít, hlavně když to bude v několika dnech stejně najisto rozstříleno.

Kat a já se vypravíme na malou rozvědku do domů. Sehnali jsme za krátko tucet vajec a dvě

libry dost čerstvého másla. Najednou

to bouchne v nějakém saloně a
železná kamna sviští

stěnou kolem nás, a na metr vedle
nás zase skrze zed'. Dvě díry.
Přiletěla z protějšího domu,

kam práskl granát. „Klika," šklebí se
Kat a hledáme dál.

Najednou našpicujeme uši a
natáhneme jedenáctky. Brzy stojíme
jako očarování: V

maličkém chlívku rejdí dvě živá
selátka. Mneme si oči a z opatrnosti

se podíváme ještě jednou:

opravdu jsou tam ještě. Dotkneme se jich - není pochyby, jsou to dvě opravdová selátka.

To bude skvělé jídlo! Asi na padesát kroků od našeho krytu stojí domek, kde bydleli dříve

důstojníci.

V kuchyni je ještě obrovský krb s dvěma rošty, pánvemi, hrnci a kotli. Je tu všecko, ba v

kolničce i množství drobně

rozštípaného dříví - jako v pohádce.

Dva muži hledají už od rána po polích brambory, mrkev a zelený hrášek. Nafoukli jsme se

totiž a kašleme na konzervy z proviantury, chceme jenom čerstvé věci. V spíži leží ještě dvě

hlávky kapusty.

Selátka jsme podrízli. To obstaral Kat. K pečení si ještě chceme udělat bramborové hubičky.

Nemáme však struhadla na

brambory. Ale i tu je pomoc snadná.
Navrtáme do plechového víka

hřebíky množství dřer a máme hned
struhadlo. Tři muži si natáhnou tlusté
rukavice, aby si

chránili při strouhání prsty, jiní dva
loupají brambory a práce jde od
ruky.

Kat má na starosti selata, mrkev,
hrášek a kapustu. Ke kapustě
připravuje dokonce bílou

omáčku. Já smažím hubičky,
vždycky čtyři najednou. Po desíti

minutách přijdu na to, jak je mi
manipulovat pánví, aby hubičky
najedné straně propečené, vyletěly,
obrátily se ve vzduchu a
padly opět na pánev.

Selata se pekou v celku. Všecko se
točí kolem nich jako kolem oltáře.

Mezitím přišla návštěva, dva jiskráči,
kteří jsou velkomyslně pozváni k
jídlu. Sedí v obytné

světnici, kde je taky klavír. Jeden
hraje, druhý zpívá: „Na Vezeře.“

Zpívá s citem, ale hodně

sasky. Ale přece nás to dojíká, když tak připravujeme u krbu všechny ty dobroty.

Ponenáhlu pozorujeme, že něco slízne. Upoutané balony zahlédly kouř z našeho komínu, a

artilerie nás začíná ostřelovat. Jsou to ty zatracené malé džimbumky, které dělají tak malé

dírky a mají tak široký-a nízký rozptyl. Hvízdá to kolem nás stále blíž, ale nemůžeme přeci tak

hanebně opustit své jídlo.

Ta banda se zastřeluje. Pár střepin sviští horem skrz okno kuchyně. S pečením jsme brzy

hotovi. Ale smažení hubiček se stává nyní obtížnějším. Explose přicházejí tak hustě, že

střepiny pleskají stále častěji do zdi domu a stále častěji sviští okny.

Po každé, když slyším hvízdot takové věcičky, skrčím se s pánví i hubičkami do dřepu a

schovám se pod okenní zed'. Pak se hned zas vztyčím a smažím dál.

Sasíci přestávají hrát - střepina jim prolétla klavírem. My jsme pomalu taky hotovi a

organisujeme ústup. Po nejbližší explozi vyběhnou dva muži s hrnci se zeleninou a běží těch

padesát metrů ke krytu. Vidíme je, jak mizejí.

Příští rána. Všecko se skrčí a pak si to hrnou dva muži každý s velkou konví prvotřídní

zrnkově kávy a dostihnou před
nejbližší explozí krytu.

Ted' popadne Kat a Kropp zlatý hřeb
večera: velkou pánev se seletem
vypečeným do

zlatová. Zavytí, dřep, a už to sypou
přes volnou padesátimetrovou
prostoru.

Dosmažuji své poslední čtyři
hubičky; musím při tom dvakrát na
zem, - ale koncem konců

máme o čtyři hubičky víc a je to mé

zamilované jídlo.

Pak popadnu plech s trojnožkou na
smažení a vmáčknu se za domovní
dveře. Syčí to, praská

a já běžím tryskem odtud, tiskna
plech oběma rukama na prsa. Už
skoro dobíhám, tu hvízdot

vzroste, vzepnu se jako jelen, vrazím
za betonovou zed', střepiny pleskají
do zdi, spadnu po

schodech do sklepa, mám rozbité
lokty, ale neztratil jsem ani jednu
hubičku a plech jsem

nepřevrátil.

Ve dvě začneme slavnostní hostinu.
Trvá do šesti.

Do půl sedmé pijeme kávu -
důstojnickou kávu z proviantury - a
kouříme k tomu

důstojnická cigára a cigarety rovněž
z proviantury.

Přesně v půl sedmé začneme s
večeří. V deset hodin házíme kostry
selat před dveře. Pak se

podává koňak a rum, rovněž z
blahoslavené proviantury a opět
dlouhá, tlustá cigára s páskami.

Tjaden tvrdí, že jen jednoho se
nedostává: děvčat z důstojnického
pufu.

Pozdě večer slyšíme mňoukání. U
vchodu sedí malá šedivá kočka.
Přilákáme ji a krmíme. Z

toho dostaneme i my zas chuť na
jídlo. S plnými ústy uleháme.

Ale noc je zlá. Jedli jsme příliš
tučně. Čerstvé sele působí nepříznivě

na střeva. V krytu

neustále někdo přichází a odchází.

Dva, tři muži sedí se spuštěnými kalhotami venku dokola a

nadávají. Já sám tam byl devětkrát.

Kolem čtvrté hodiny noční

dobýváme rekord: celá

posádka, stráž i návštěva sedí venku.

Hořící domy stojí jako pochodně

nocí. Granáty se s rachotem blíží a

dopadají. Po silnici se

ženou muniční kolony. Proviantura

je na jedné straně roztržena. Jako roj včel tlačí se tam přes

přilétající střepiny vozkové kolon a loví chleby. Necháváme je klidně dělat, co se jim líbí.

Kdybychom něco řekli, dostali bychom na-nejvýš pořádný výprask. Proto to děláme jinak.

Vykládáme, že jsme tu na stráži, a poněvadž víme, kde co je, přicházíme s konservami, které

vyměňujeme za věci, kterých zase my nemáme. Sami si přineseme ze

skladiště čokoládu a

jíme ji po celých destičkách. Kat říká, že je to dobré, když je břicho v kalupu.

Ztrávíme tak skoro čtrnáct dní jídlem, pitím a flákáním. Nikdo nás neruší. Vesnice pod

granáty pomalu mizí a my vedeme blažený život. Pokud stojí jenom kousek proviantury, je

nám všechno fuk a přejeme si jen dožít tady konec války.

Z Tjadena se stal takový milostpán,
že kouří cigára jenom do polovičky.
Vysvětluje z

vysoka, že je to tak zvyklý. Kat je
taky rozjařen. Ráno je jeho první, že
volá: „Emile, přineste

mi kaviár a kávu." Chodí to u nás
vůbec nesmírně vznešeně, každý má
toho druhého za svého

fajfku, oniká mu a ukládá mu práci.
„Kroppe, svrbí mě chodidlo, chytnou
tam tu veš," a Leer

natáhne nohu jako baletka a Albert

ho za ni vytáhne po celých schodech.
„Tjadene!" - „Co?" -

„Pohov Tjadene, neštrekujou se
zbytečně, ostatně se neříká: Co, ale:
Rozkaz? - tak tedy:

Tjadene!" Tjaden zacituje zase něco
z Götze von Berlichingen, kterého
jen sype z rukávu.

Po dalších osmi dnech dostaneme
rozkaz vrátit se k regimentu.

Je konec vši té slávy. Dvě velká
nákladní auta nás seberou. Jsou

vysoce naložena prkny. Ale

ještě nahoru postavíme si já a Albert
svou postel s nebesy a dvěma.
krajkovými přehozy.

Vzadu u hlav leží pro každého pytel
s nejvybranějšími pochoutkami.
Saháme občas po něm a

tvrdé salámy, krabice s játrovými
paštikami, konzervy, krabičky cigár
plní naše srdce rozkoší.

Každý z nás veze s sebou takový
pytel vrchovatě naplněný.

Kropp a já jsme zachránili kromě
toho ještě dva červené sametové
fauteily. Stojí na posteli a
protahujeme se v nich jako v
divadelní loži. Nad námi se vzdouvá
hedvábí přehozu jako
baldachýn. Každý má v ústech
dlouhé cigáro. Tak se díváme vysoko
shora po krajině.

Mezi námi stojí klec na papouška,
kterou jsme našli pro kočku. Vezeme
ji s sebou a leží tam
před miskou s masem a přede.

Vozy pomalu hrčí silnicí. Zpíváme.
Za námi stříkají fontány granátů po
vsi nyní už docela
opuštěné.

* * *

Za několik dnů se vypravíme vyklidit
jakousi obec. Cestou potkáváme
utíkající obyvatele,
kteří z ní byli vykázáni. Vlekou s
sebou svůj majeteček na kárách,
dětských vozících a na

zádech. Jejich postavy jsou shrbené,
jejich obličeje plny smutku,
zoufalství, kvapu a oddanosti
do vůle osudu. Matky nesou na
rukách děti, mnohdy vede i starší
děvče malé sourozence, kteří
klopýtají a stále se ohlížejí. Některé
nesou ubohoučké panenky. Všichni
mlčí, když jdou kolem
nás.

Jdeme ještě v pochodové koloně,
Francouzi přec nebudou střílet do
vsi, kde jsou jejich

krajané. Ale za několik minut vyje
vzduch, země se chvěje, je slyšet
výkřiky - granát rozbil

nejzadnější četu. Rozstříkneme se a
vrhneme na zem, ale v témž
okamžiku cítím, že mě

opouští napětí, které mi podvědomě
vždy v ohni napovídá, co dělat,
hlavou kmitne s dusivým,

hrozným strachem myšlenka: „Jsi
ztracen“ - a v nejbližším okamžiku
švihne mě přes levou

nohu rána jakoby bičem. Slyším
vykřiknout Alberta, je vedle mne.

„Vstaň, běžíme, Alberte!“ řvu, neboť
ležíme bez krytu na otevřeném poli.;
Vrávoravě vstane

a běží. Jsem vedle něho.

Musíme přes plot; je-vyšší než my.
Kropp se chytne větvi, popadnu ho
za nohu, vykřikne,

rozhoupání ho, letí na druhou stranu.
Skočím jediným skokem za ním a
padnu do rybníka,

ležícího za plotem. Máme v obličeji
plno žabince a bahna, ale jsme v
krytu. Proto si vlezeme

do rybníka až po krk. Jakmile to
zavyje, potopíme pod vodu i hlavu.

Když se tak asi tucetkrát potopíme,
začínám toho mít dost.

Taky Albert stená: „Pojďme, nebo
padnu a utopím se.”

„Kde tě to chytlo?” ptám se.

„Myslím, že do kolena.”

„Můžeš běžet?“

„Snad.“

„Jedem!“

Dostaneme se do silničního příkopu a běžíme jím krčíce se. Oheň nás pronásleduje. Silnice

vede do skladiště munice. Jestliže to vyletí, nenajdou z nás ani knoflík. Změníme proto plán a

běžíme v úhlu rovnou přes pole.

Albert zpomaluje krok. „Běž sám,

dohoním tě," povídá a vrhne se na zem.

Chytnu ho za rameno a třesu jím.
„Vstaň, Alberte, když si teď lehneš,
nebudeš už moci dál.

Vstaň, opři se o mě!"

Konečně dostihneme maličkého
krytu. Kropp se do něho svalí a já ho
obvazuji. Rána sedí

těsně nad kolenem. Pak prohlížím
sám sebe. Kalhoty jsou krvavé, paže
taky.

Albert mě obváže rány svým
obinadlem. Nemůže nohou už
pohybovat, a oba se divíme, jak
jsme se vůbec dostali až sem. To
udělal jenom strach; utekli bychom i
kdyby nám ustřelili
nohy - na pahýlech.

Mohu ještě trochu lézt a zavolám
kolemjedoucí řebřinák, který nás
naloží. Je plný raněných,
je s nimi frajtr od sanity, který nám
vbodne do prsou stříkačku s
tetanovou injekcí.

V polním lazaretu si to zařídíme,
abychom dostali postele vedle sebe.
Dostaneme řídkou

polévku, kterou žádostivě a s
opovržením splivnem, ježto jsme
sice zvyklí na lepší časy, ale
máme přece jen hlad.

„Ted' plavém domů, Alberte,"
povídám. „Doufejme," odpoví.
„Kdybych jen věděl, co
vlastně mám."

Bolesti rostou. Obvazy pálí jako oheň. Pijeme a pijeme, sklenici vody za sklenicí.

„Jak vysoko nad kolenem je má rána?" zeptá se Kropp.

„Aspoň deset centimetrů, Alberte," odpovídám. Ve skutečnosti jsou to nanejvýš tři.

„To jsem si umínil," říká po chvíli, „pakliže mi uříznou kousek kosti, tak udělám konec.

Nechci běhat po světě jako mrzák."

Tak ležíme se svými myšlenkami a čekáme.

* * *

Večer nás nesou na jatka. Leknu se a rychle přemýšlím, co mám dělat; je totiž známo, že

doktoři v polních lazaretech rádi amputují. Je to při velkém návalu jednodušší než složité

flikování. Žádným způsobem se nedám chloroformovat, i kdybych měl pár lidem rozbít hlavu.

Jde to dobře. Doktor se šťourá v
ráně, až mám černo před očima.

„Jen nedělejte prosím vás, takový
obličej," nadává a rýpá dál. Nástroje
se blýskají v jasném

světle jako potměšilá zvířata. Bolesti
nelze snést. Dva opatrovníci mi drží
ruce, ale zbavím se

jednoho z nich a chci právě praštit
doktora do brejlí, když to zpozoruje a

uskočí. „Chloroformujte toho
chlapa!" vykřikne vztekle.

Tu se uklidním. „Odpust’te, pane doktore, já budu držet, ale nechloroformujte mě.”

„No, jo,” zavrčí a sáhne opět ke svým nástrojům. Je to blond’ák, nanejvýš třicátník, s jizvami

ze studentských půtek a protivnými zlatými brejlemi. Pozoruji, že mě teď schválně šikanuje,

hrabe se jen tak v ráně a chvílemi šilhá přes brejle na mne. Zatnu ruce do rukojetí, spíš pojdu,

než aby ode mne uslyšel jedině

hlesnutí.

Vylovil střepinu a hodí mi ji. Zdá se, že je spokojen s mým chováním, neboť mě dá nyní

pečlivě do destiček a praví: „Zítra se jede domů." Pak mě dají do sádry. Když jsem zase s

Kroppem, vypravuji mu, že tedy pravděpodobně zítra už přijede nemocniční vlak.

„Musíme si promluvit se šikovatelem od sanity, Alberte, abychom zůstali

pohromadě."

Podaří se mi podstrčit šikovateli s
příslušným slovním doprovodem dvě
z mých cigár s

páskami.

Čichá k nim a ptá se: „Máš ještě?"

„Ještě hezkou hrst," povídám, „a
tady kamarád taky. Chtěli bychom
vám je dát oba

najednou zejtra s okna nemocničního
vlaku."

Přirozeně že chápe, čichá ještě jednou a povídá:

„Ujednáno.“

V noci nemůžeme ani na minutu usnout. V našem pokoji umře sedm lidí. Jeden z nich zpívá

celou hodinu vysokým, knedlíkovitým tenorem chorály, než začne chroptit. Jiný vylezl před

tím s postele k oknu. Leží před ním, jako by se chtěl naposled podívat z okna.

* * *

Naše nosítka stojí na nádraží,
čekáme na vlak. Prší a na nádraží
není přístřešku. Deky jsou
tenké. Čekáme už dvě hodiny.

Šikovatel o nás pečuje jako matka.
Ač je mi velmi zle, nespouštím svůj
plán se zřetele. Jen

tak mimochodem. mu ukazuji
krabičky a dám mu cigáro jako
zálohu. Za to nás šikovatel
přikryje celtou.

„Alberte, člověče," vzpomínám si,
„naše postel s nebesy a kočka - "

„A klubovky," dodává.

Ano, klubovky z rudého plyše.
Sedávali jsme na nich večer jako
knížata a umiňovali si, že je

budeme později pronajímat za
hodinové nájemné. Za hodinu
cigareta. Byl by to bezstarostný
život a dobrý obchod.

„Alberte," napadá mi, „a naše pytle
se žrádlem." Zmocňuje se nás

melancholie. Těch věcí

bychom mohli potřebovat. Kdyby jel vlak jen o den později, Kat by nás jistě našel a přinesl

nám tu dobrotu.

Zatracený osud. Máme v žaludku falešnou polévku, hubené lazaretní žrádlo, a v našich

pytlích je vepřové v konzervě.

Ale jsme tak zesláblí, že se nad tím už ani nemůžeme rozčilovat.

Nosítka jsou načisto promočena, než vlak k ránu přijede. Šikovatel se stará, abychom se

dostali do stejného vozu. Je tu množství sester červeného kříže. Kroppa dají dolů. Mě

nadzvednou a mám se dostat do postele nad ním.

„Pro Kristovy rány," vyjede mi najednou z úst.

„Copak?" ptá se sestra.

Mrknu na postel. Je potažena

sněhobílým prostěradlem,
nepředstavitelně bílým

prostěradlem, které má dokonce ještě
záhyby po žehlení. A já mám košili
šest neděl nepranou a

špinavou až hrůza.

„Nemůžete tam sám vlézt?“ ptá se
sestra starostlivě.

„To jo,“ povídám zpocen hrůzou,
„ale dejte napřed pryč ložní prádlo.“

„Proč?“

Připadám si jako prase. Do toho si mám lehnout? - „Vždyť se -“

Váhám.

„O trochu špíny?“ ptá se povzbudivě.
„To nevadí, to se přec zase vypere.“

„Ne, to ne,“ pravím rozčileně. S tímto útokem kultury se neumím vyrovnat.

„Za to, že jste venku leželi v zákopu, budeme přec ještě moci vyprat nějaké to prostěradlo,“

pokračuje.

Dívám se na ni, je mladá a k
nakousnutí, čistě vymytá a něžná
jako všecko tady, člověk

nechápe, že to není jenom pro
důstojníky, necítí se tu doma, ba do-
konce jakoby byl něčím

ohrožen.

Přes to mě ale natahuje na skřípec a
nutí mě všechno říct.

„Já jen myslel," přeruším se, musí
přec rozumět, oč jde.

„Oč jde ještě?"

„O vši," vyrvu konečně.

Směje se. „Ty se musí taky jednou mít dobře." Ted' mi to může být jedno, vyškrabu se do

postele a přikryju se.

Nějaká ruka jede po přikrývce.
Šikovatel. Má je mít.

Za hodinu pozorujeme, že jedeme.

* * *

V noci se probudím. Kropp se taky hýbá. Vlák rachotí tiše po kolejích.

Jak je to všechno ještě

nepochopitelné: postel, vlak, domů.

Šeptám: „Alberte!”

...Ano.”

„Víš, kde je tu latrína?”

„Myslím, že tamhle napravo od dveří.”

..Já se podívám.” Je temno. Hmatám po kraji postele a chci se opatrně smeknout. Ale noha

nenajde žádnou oporu, sklouznu,

noha v sádře mi nepomůže a s
rámusem ležím na zemi.

„Zatraceně." povídám.

„Uhodil ses?" ptá se Kropp.

„Tos moh přeci slyšet," vrčím, „mám
palici-".

Vzadu ve voze se otevrou dveře.
Sestra přichází se světlem a vidí mě.

„Spad s postele -"

Ohmatává mi puls a sahá na čelo.
„Ale horečku přec nemáte."

..Ne," doznávám.

„Zdalo se vám něco?" ptá se.

„Tak asi," dávám vyhýbavou odpověď. A zase mě zasypává otázkami. Dívá se na mě sývma

jasnýma očima, je tak čistá a podivuhodná, že jí teď teprve nemohu říci, co chci.

Zvednou mě zase nahoru. No, tohle může pěkně dopadnout. Až bude pryč, musím se zase

pokusit slézt. Kdyby to byla stará

paní, bylo by možno říci jí, co a jak,
ale je docela mladá,

nanejvýš pětadvacetiletá, nemohu si
pomoci, nemohu jí to říci.

Tu mi přiskočí na pomoc Albert,
neostýchá-se, jeho se to taky
konečně netýká. Zavolá na

sestru. Sestra se ohlédne. „Sestro, on
chtěl, —“ ale ani Albert neví, jak by
se měl slušně a

bezvadně vyjádřit. Mezi námi venku
se to řekne jedním slovem, ale tady
vůči takové dámě -

Najednou mu ale napadne škola a dokončí plynně:

„Sestro, on by chtěl ven.”

„A tak,” řekne sestra, „ale k tomu nemusí lézt se svým sádrovým obvazem z postele.”

„Co vlastně chcete?” - obrací se ke mně.

Tímto novým obratem jsem vyděšen až k smrti; neboť nemám ani zdání, jak se těm věcem

odborně říká. Sestra mi pornáhá.

„Malá nebo velká?“

Tahle blamáž! Potím se jak cukrář a povídám rozpačitě: „No, tak tedy jen malá.“

At' je to, jak chce, aspoň ještě trochu štěstí.

Dostanu láhev. Po několika hodinách už nejsem sám a ráno jsme si už zvykli a žádáme bez

ostychu, co potře bujeme.

* * *

Albert má horečku. Mně se vede taktak, mám bolesti, ale horší je, že mám pod sádrovým

obvazem patrně ještě vši. Strašně to svědí a nemohu se poškrábat. Prodřímáme celé dny.

Krajina táhne tiše skrz okna. Třetí noc jsme v Herbesthalu. Slyším od sestry, že Alberta na

nejbližší stanici vyloží, poněvadž má horečku. „Jak daleko jede vlak?“ ptám se.

„Až do Kolína.“

„Alberte, zůstaneme pohromadě,"
povídám, „uvidíš.“

Při příští obchůzce sestry zadržím
vzduch a ženu jej do hlavy.

Napuchne a zrudne. Zastaví

se u mne. „Máte bolesti?“

„Ano," stenám, „najednou.“

Dá mi teploměr a odejde. To bych
nesměl chodit ke Katovi do školy,
abych nevěděl, co s

ním. Tyhle vojenské teploměry nepočítají se zkušenými vojáky. Jde jen o to dostat rtuť do

výšky, pak ulpí v úzké rource a nepadne.

Dám teploměr pod paždí, šikmo dolů a cvrnkám do něho neustále ukazováčkem. Pak s ním

zatřepu nahoru. Tak dosáhnu 37,9 stupňů. To ale nestačí. Sirka, držená opatrně blízko

teploměru, dodá 38,7 stupňů.

Když se sestra vrátí, nadmu se,
dýchám trochu přerývaně, dívám se
na ni trochu

vyboulenýma očima, neklidně sebou
vrtím a šeptám:

„Já už to nemůžu vydržet.“

Zaznamená mě na cedulku. Vím
přesně, že sádrový obvaz otevrou jen
v nejnutnějším

případě.

Vyloží mě spolu s Albertem.

* * *

Ležíme v katolickém hospitálu ve
společné světnici. Máme štěstí,
nebot' katolické

nemocnice jsou známy dobrým
zacházením a dobrou stravou.

Všechny postele lazaretu jsou

plně obsazeny naším vlakem, je v
tom hodně těžkých případů. Dnes
ještě nás prohlížet ne

budou, poněvadž je tu málo doktorů.

Chodbou jezdí ustavičně na

gumových kolech ploché vozíčky a
na nich vždy po celé délce

někdo leží. To je zatracená poloha-
být tak natažen - štěstí ještě, když
člověk spí.

Noc je hodně neklidná. Nikdo
nemůže spát. K ránu trochu
zamhouříme oči. Procitnu, až

když už je jasno. Dveře jsou
otevřeny a z chodby slyším hlasy.
Také ostatní se probouzejí.

Muž, který je tu už pár dní, nám to
vykládá: „Tady nahore na chodbě se

sestry každé ráno

modlí. Říkají tomu ranní pobožnost. Abyste z toho taky něco měli, otevrou dveře."

Myslí to jistě dobře, ale nás bolí kosti i hlava. „Je to nesmysl," povídám, „zrovna když

člověk trošku usne."

„Tady nahoře jsou lehčí případy, proto to tak dělají," odpovídá.

Albert stená. Dostanu vztek a volám: „Ticho tam venku."

Za minutu se ukáže sestra. Vypadá
ve svém bílém a černém rouchu jako
pěkná čajová

panenka. „Zavřete přec dveře,
sestro," řekne kdosi.

„Je ranní pobožnost, proto jsou dveře
otevřeny," odpoví.

„Ale my bychom chtěli ještě
spát." „Modlitba je lepší než spánek."
Stojí tu a směje se

nevinně. „Taky už je sedm hodin."

Albert zase zastená. „Zavřete dveře!"

vyjedu.

Je zaražená, jak se zdá, nemůže něco takového vůbec pochopit. „Vždyť to je modlitba i za

vás.”

„To je jedno! Zavřete dveře!”

Zmizí a nechá dveře otevřeny. Zase zazní litanie. Rozzuřím se a řeknu: „Budu počítat do tří.

Jestli to do té doby nepřestane, tak něčím do těch dveří praštím.”

„Já taky," připojuje se jiný.

Počítám do pěti. Pak vezmu láhev a hodím ji dveřmi na chodbu. Rozlétne se na tisíc kousků.

Modlení přestane. Roj sester se objeví a nadává o všechno pryč.

„Zavřít dveře!" křičíme.

Zmizí. Ta maličká od dřívějška je poslední. „Pohani," zacvrliká ale dveře zavře. Vyhráli jsme to.

* * *

V poledne přijde nemocniční inspektor a pustí si hubu na špacír. Slibuje nám pevnost a ještě víc. Ale takový nemocniční inspektor, právě tak jako zásobovací inspektor sice nosí šavli a nárameníky, ale vskutku je úředníkem a nenažene proto strachu ani rekrutovi. Necháme ho, aby se vymluvil. Co se nám může stát.

„Kdo hodil tou flaškou?" ptá se.

Dřív než mohu rozvážit, mám-li se hlásit, řekne někdo: „Já!"

Vzpřímí se muž se zježenými vousy.
Všechno je zvědavo, proč se hlásí

„Vy?"

„Ano. Byl jsem rozčilen, že nás
zbytečně budí, a ztratil jsem rozvahu,
takže jsem nevěděl,

co dělám."

„Jak se jmenujete?"

„Náhradní záložník Josef Hamacher.“

Inspektor odejde.

Všichni jsme zvědaví. „Pročpak ses hlásil? Vždyť tys to nebyl!“

Šklebí se. „To nic nedělá. Já mám atest z magorky.“ Tomu ovšem rozumí každý. Kdo má

atest z magorky, může dělat co chce.

„Ano,“ vypravuje, „měl jsem ránu do hlavy a na to mi dali atest, že jsem občas nepřítelný.“

Od té doby jsem na tom moc dobře.
Mně nesmí nikdo dráždit. Mně se
tedy nic nestane. Tam

toho dole to hezky rozzlobí. A
přihlásil jsem se, poněvadž mi ta
rozbitá flaška dělala legraci.

Jestli zejtra otevřou zase dveře,
rozbijeme zase něco."

Máme sakramentskou radost. S
Josefem Hamacherem v čele
můžeme se pustit do všeho.

Pak přicházejí bezhlasé, ploché
vozíky a odvážejí nás.

Obvazy jsou přilepeny. Řveme jako býci.

* * *

V naší světnici leží osm mužů.
Nejtěžší ránu má Petr, kučeravý
brunet - komplikovaný

průstřel plic. František Wächter
vedle něho má rozstřílenou ruku, na
první pohled to nevypadá

tak zle. Ale třetí noci nás volá,
abychom zazvonili, že se mu zdá, že
vykrvácí.

Silně zazvoním. Sestra, která má
noční službu, nejde. Chtěli jsme toho
na ní večer hodně

mnoho, poněvadž jsme měli všichni
čerstvé obvazy a proto velké bolesti.
Ten chtěl, aby mu

položila nohu tak, onen zas jinak,
třetí chtěl vodu, čtvrtému měla
načechrat podušku; tlustá

stařena nakonec nevrle bručela a
práskla dveřmi. Ted' myslí, že to je
zase něco takového, a

nejde. Čekáme. Pak řekne František:

„Zazvoň ještě jednou.“

Zvoním. Pořád ještě se neobjevuje.
Na našem křídle je jen jedna sestra v
noci ve službě,

snad má právě co dělat v jiném
pokoji. „A myslíš opravdu, že
krvácíš, Františku?“ ptám se.

„Nebo dostaneme ještě zase
houbovou.“

„Je to mokré. Nemůže někdo
rozsvítit?“

Ani to nejde. Vypínač je u dveří a

nikdo nemůže vstát. Držím palec na knoflíku zvonku, až v

něm ztratím cit. Snad si sestra zdřímala. Mají mnoho práce a všechny jsou už denní prací

přetíženy. K tomu to ustavičné modlení.

„Máme rozflákat nějakou flašku?“ ptá se Josef Hamacher s atestem.

„To je slyšet ještě míň než zvonek.“

Konečně se otevrou dveře. V nich se objeví ospalá stařena.

Když zpozoruje, co s Františkem je,
vjede do ní život a volá:

„Proč jste to neřekli?”

„Zvonili jsme. Ani jeden z nás
nemůže běžet.”

Silně krvácel a je převazován. Ráno
vidíme jeho obličej, zešpičatěl a
zežloutl, při tom

vypadal večer ještě skoro zdravě.
Teď přichází sestra častěji.

* * *

Někdy přicházejí taky pomocné sestry Červeného kříže. Jsou dobromyslné a někdy trochu

nešikovné. Když nám přestýlají, dělají nám druhdy bolest a jsou pak tak polekané, že nás to

bolí ještě víc. Jeptišky jsou spolehlivější. Vědí, jak koho nadzvednout, ale chtěli bychom, aby

byly o něco veselejší. Některé ovšem humor mají, ty jsou pak velkolepé. Kdo by neudělal, co jí

vidí na očích, sestře Libertině, této

podivuhodné sestře, která rozšiřuje
dobrou náladu po celém

křídle, jak se jen z dálky ukáže? A
takových je tu víc. Skočili bychom
pro ně do ohně. Nelze si

vskutku stěžovat, jeptišky s námi
jednají přímo jako s civilisty.

Pomyslí-li naproti tomu člověk na
garnisonní nemocnice, běží mu husí
kůže po zádech.

František Wächter se nemůže už
vzpamatovat. Jednoho dne ho

odvezou a už nepřivezou.

Josef Hamacher ví, co v tom vězí.

„Toho už neuvidíme, dali ho do umrlčí komory.“

„Do jaké umrlčí komory?“ ptá se Kropp.

„No, do chcipárny.“

„Co je to?“

„Komůrka na konci křídla. Kdo už je na tom moc bledě, toho tam přenesou. Jsou tam dvě

postele. Všude tomu říkají jen
chcípárna."

„Ale proč to dělají?"

„Nemají pak tolik práce. Je to taky
pohodlnější, poněvadž to leží hned u
výťahu do umrlčí

komory.

Možná že to taky dělají proto, aby
nikdo neumřel na světnici, k vůli těm
ostatním. Mohou

ho taky lip hlídat, když leží sám."

„Ale co on?“

Josef pokrčí rameny. „Obyčejně už moc o tom neví.“

„A zná to každý?“

„Kdo tu je déle, ten to přirozeně zná.“

* * *

Odpoledne dostane postel Františka Wächtra nového obyvatele. Po několika dnech odnesou

i toho nového. Josef udělá význačné

gesto. Vidíme jich přicházet a odcházet ještě mnoho.

Někdy sedí na postelích příbuzní a pláčí nebo hovoří tiše a zaraženě. Jedna stařenka nechce

vůbec odejít, ale nemůže tu přece zůstat přes noc. Druhého dne přijde už velmi časně, ale přece

ne dost; neboť když přijde k posteli, leží na ní už někdo jiný. Musí do umrlčí komory. Jablka,

která přinesla, rozdá nám.

Taky malému Petrovi se vede hůř.
Jeho výkaz horeček vypadá špatně; a
jednoho dne stojí

vedle jeho postele plochý vozík. Petr
se ptá: „Kam?”

„K obvazu.”

Zvednou ho. Ale sestra udělá tu
chybu, že sundá s věšáku jeho blůzu
a položí ji taky na

vozík, aby nemusila jít na dvakrát.
Petr už ví, co a jak, a chce se vykulit
s vozíku. „Nepůjdu

nikam."

Zatlačí ho. Křičí tiše svými rozstřílenými plícemi:

„Já nechci do chcípárny."

„Jedeme k převazu."

„Nač k tomu potřebujete mou blůzu?" Nemůže už mluvit.

Chraptivě, rozčileně šeptá: „Tady nechat!"

Neodpovídají a vezou ho. Před dveřmi se pokouší se vzpřímit. Jeho

černá, kučeravá hlava

se třese, oči jsou plny slz. „Já se vrátím! Já se vrátím!" volá.

Dveře se zavřou. Jsme všichni rozčileni; ale mlčíme. Konečně řekne Josef: „To už jich

říkalo. Jak je člověk jednou tam, tak nevydrží."

* * *

Jsem operován a vrhnu dva dny. Kostí mi nechtějí srůst, jak říká doktorův písař. Jinému zas

srostly špatně; musí se mu zase zlomit. Jo, je to bída.

Dostali jsme s přírůstkem dva mladé vojáky s plochými chodidly. Při visitě je šéflékař

odkryje a zastaví se: „Tohle odstraníme," řekne, „uděláme maličkou operaci a budete mít nohy zdravé. Napište je sestro!"

Po jeho odchodu varuje Josef, který zná všechno: „Ne, abyste se nechali operovat! To náš

starej má takového vědeckého
koníčka. Je celej dívej, když na to
někoho dostane. Operuje vám

plochá chodidla, a nebudete je pak
opravdu mít; ale za to budete mít
koňskou nohu a budete

musit chodit celý život o holi."

„Co máme tedy dělat?" ptá se jeden z
vojáků.

„Říct: ne! Jste tady proto, abyste si
kurýrovali své rány, a ne své ploché
nohy! Copak jste je

v poli neměli? Tak vidíte! Ted ještě můžete běhat, ale, jak se dostanete starýmu pod nůž, tak

jsou z vás mrzáci. Potřebuje pokusné králíky, válka to jsou pro něho časy, jako pro všechny

doktory. Podívejte se jednou dolů do oddělení pro rekonvalescenty; tam se plazí tucet lidí,

které operoval. Mnozí jsou tu z roku čtrnáct a patnáct, celá léta. Ani jeden neběhá lip než dřív;

ale všichni hůř, většina jen s nohou v

sádře. Vždycky po půl roce je
nachytá a zlomí jim kosti

na novo, a po každé pak se má
výsledek dostavit. Dejte si pozor,
nesmí, když řeknete: ne."

„člověče," povídá voják unaveně,
„lepší nohy než hlava. Víš ty, co
dostaneš, až budeš zase

venku? Ať se mnou dělají, co chtějí,
jen když se zase dostanu domů.
Lepší koňská noha než

smrt." Druhý voják, mladý hoch jako

my, nechce. Dru- hého dne je starý
dá odnést oba dolů a

mluví a osopuje se na ně tak dlouho,
až svolí. Co mají taky dělat. Jsou to
jenom chrapouni a on

je veliký pán. S nohama v sádře a
chloroformované je zase přinesou.

* * *

Albertovi je zle. Odnesou ho a
amputují. Vezmou mu celou nohu až
nahoru. Ted' už skoro

nemluví. Jednou řekl, že se zastřelí,

jak se jen zas dostane k své-mu
revolveru.

Přichází nový transport. Naše
světnice dostane dva slepé. Jeden z
nich je docela mladý

muzikant. Sestry nemají nikdy u sebe
nůž, když mu dávají jídlo; jednou už
jim ho vytrhl. I přes

tu opatrnost se něco stane. Večer při
krmení je sestra odvolána od jeho
postele a odloží

prozatím talíř s vidličkou na stůl.
Hmatá po

vidliče, najde ji a vrazí šiji vší silou k srdci, pak chytí botu a tluče jí, co má síly, na rukojet'.

Voláme o pomoc a je potřeba tři mužů, aby mu vidličku vzali. Tupé zuby vnikly už hodně

hluboko. Nadává nám celou noc, že nikdo nemůže oka zamhouřit. K ránu dostane křeče a řve.

Zase jsou volné postele. Dni míjejí za dny v bolestech a strachu, sténání a chroptění. Ani

chcípárna už nepomáhá, je příliš malá, lidé umírají v noci i na naší světlici. Jde to zkrátka

rychleji než si sestry rozmyslí.

Ale jednoho dne se rozevřou dveře, dovnitř se vevalí plochý vozík a na něm sedí bledý,

hubený, vzpřímený, triumfující Petr s rozcuchanými, černými, kudrnatými vlasy. Sestra

Libertina ho strká se zářící tváří k jeho staré posteli. Vrací se z chcípárny. Měli jsme ho už

dávno za mrtvého.

Rozhlíží se: „Tak co tomu říkáte?"

A i Josef musí přiznat, že takového něco ještě neviděl.

* * *

Ponenáhlu mohou někteří z nás vstát.
Já taky dostanu berly a hupkám po
světnici. Ale příliš

často jich neužívám; nesnesu
Albertův pohled, jdu-li světnicí. Dívá
se tak zvláštně za mnou.

Proto vyklouznou občas na chodbu -
tam se mohu volněji pohybovat.

V poschodí pod námi leží ranění do
břicha a páteře, do hlavy a
amputovaní po obou

stranách. V pravém křídle rány do
čelisti, otrávení plynem, rány do
nosu, uší a krku. V levém

křídle slepí a rány do plic, do pánve,
do kloubů, do ledvin, do moudí, do
žaludku. Tady teprve

je vidět, kam všude může být člověk
trefen.

Dva lidé zemřou ztrnutím šíje. Kůže
zpopelaví, údy ztrnou, nakonec žijí -
dlouho jen ještě

oči. Mnoha raněným visí rozstřílený
úd na jakési šibenici volně ve
vzduchu; pod ranou je mísa,

kam odkapává hnis. Vždy za tři
hodiny se mísa vyprazdňuje. Jiní
mají obvaz, který jim napíná

poraněné údy pomocí těžkých,
visících závaží. Vidím rány do střev,
které jsou stále plny

nečistoty. Doktorův písař mi ukazuje
roentgenogramy úplně rozdrcených
kyčelních kostí,

kolen, ramen.

Lze těžko chápat, že nad těmito
rozbitými těly jsou ještě lidské
obličeje, v nichž jde život

svým každodenním chodem. A při
tom je to jen jeden lazaret, jen jedna
stanice a je jich

statisíce po Německu, sta tisíce po
Rusku. Jak nesmyslné je všechno, co
bylo psáno, děláno,

myšleno proti válce, když je
takového něco možné! To všechno je
vyhlané a bezvýznamné,

když tisíciletá kultura nemůže
zabránit ani tomu, aby nebyly prolity
tyto proudy krve, aby

neexistovaly po statisících tyto žaláře
muk. Teprve lazaret ukazuje, co je to
válka.

Jsem mlád, je mi dvacet let, ale ze
života znám jenom zoufalství, smrt,
strach a skálopevnou

alianci nejnesmyslnější povrchnosti s
propastí utrpení. Vidím, jak národy
jsou štvány navzájem

proti sobě a mlčky, nevědomě,
pošetile, poslušně, nevinně se
pobíjejí. Vidím jak nejchytřejší

mozky světa vynalézají zbraně a
slova, aby se to dělalo ještě
rafinovaněji a ještě déle. A spolu

se mnou to vidí všichni lidé mého
stáří tady i tam, po celém světě,
spolu se mnou to prožívá

má generace. Co budou dělat naši

otcové, až jednou vstaneme a
předstoupíme před ně a

budeme žádat počet? Co od nás
očekávají, až přijde doba, kdy
nebude války?

Po celá léta bylo naším zaměstnáním
zabíjení – bylo to naše první
povolání. Naše vědění o

životě se omezuje na smrt. Co se má
po tomhleto ještě dít? A co se stane
z nás?

* * *

Na naší světnici je nejstarší
Lewandowski. Je to čtyřicátník a leží
v nemocnici už deset

měsíců s těžkou ranou do břicha.

Teprve v posledních týdnech to
přivedl tak daleko, že může

shrbeně trochu pokulhávat.

Několik dní je ve velikém rozčilení.
Psala mu jeho žena z malého hnízda
v Polsku, kde žije,

že sehnala tolik peněz, aby si mohla
zaplatit jízdné a navštívit ho.

Je už na cestě a může každým dnem
dojet. Lewandowskému nechutná
jídlo, dokonce rozdá i

klobásu s červeným zelím, když se v
ní trochu pošťoural. Běhá stále po
světnici s dopisem v

ruce, každý jej už tucetkrát četl,
poštovní razítko je bůh ví už po
kolikáté přezkoumáno, písmo

lze skrze skvrny z mastnoty a otisky
prstů sotva přečíst, a co se musí stát,
to se stane:

Lewandowski dostane horečku a

musí zase do postele.

Neviděl svou ženu už dvě léta.

Porodila mezitím dítě, to přinese s sebou. Ale Lewandowski

se obírá něčím docela jiným. Doufal, že dostane vycházku, přijde-li jeho stará, neboť to je přec

jisto: Vidět se je docela hezké, ale má-li člověk po takové době zase svou ženu, chtěl by, když

to půjde, přece ještě něco jiného.

Lewandowski s námi o tom

debatoval celé hodiny, neboť na
vojně se z toho nedělá žádné

tajemství. Nikdo se taky nad tím
nepohoršuje. Ti, kdo už mohou
vycházet, mu pověděli o

několika skvělých zákoutích v městě,
v zahradách a parcích, jeden věděl
dokonce o malinké

světničce.

Ale co je to všechno platné,
Lewandowski leží v posteli a má své
starosti. Život už ho vůbec

netěší, propase-li tohle. Těšíme ho a slibujeme, že už to nějak narafočíme.

Druhého dne odpoledne se objeví jeho žena, malé, suché stvoření, s úzkostlivýma a

bystrýma očima, v jakési černé mantile s okružím a stuhami, bůh ví, kde a po kom to podědila.

Tiše něco bručí a zůstane ostýchavě stát u dveří. Lekne se, že je nás tam šest chlapů.

„No, Marjo," povídá Lewandowski, a když mluví, tak se mu nebezpečně

pohybuje ohryzek,

„pojd' jen klidně dál, ti tady ti nic neudělají.“

Jde kolem celé světnice a podává každému z nás ruku. Potom ukazuje dítě, které mezitím

nadělalo do plen. Má s sebou velkou, perlami prošívanou tašku, z které vyndává čistou plenu,

aby dítě čerstva převinula. Tím jsou překonány první rozpaky a oba začnou hovořit.

Lewandowski sebou nepokojně vrtí a šilhá po nás co chvíli svýma kulatýma, vyvalenýma očima.

Doba je příznivá; je po visitě, do světnice by mohla mrknout nanejvýš ještě některá sestra.

Jeden z nás jde ještě jednou k vůli tomu ven - očíhnout to. Přijde zpátky a kývá. „Ani noha.

Tak jí to, Jene, už řekni a dělej."

Oba se baví ve své řeči. Trochu

zrudlá žena pokukuje v rozpacích po
nás. Šklebíme se

dobromyslně a děláme rukou
odmítavá gesta, jako: co je na tom!

At' vezme kozel všechny předsudky,
jsou dělány pro jiné časy, tady leží
truhlář Jan

Lewandowski, z kterého válka
udělala napůl mrzáka, a taky je jeho
žena, kdo ví, kdy ji zas

uvidí, chce ji mít, a tedy ji mít bude,
bašta.

Dva z nás se postaví před dveře,
kdyby někdo šel náhodou kolem
světnice. Budou dávat asi
čtvrthodiny pozor.

Lewandowski může ležet jenom na
boku, kdosi mu proto nacpe ještě pár
podušek pod hřbet,

Albert dostane dítě, aby je choval,
pak se trochu otočíme, černá mantila
zmizí pod dekou a my

mrskáme hlasitě a s všemožnými
průpovídkami skat.

Všechno jde jako na másle. Mám v ruce právě křížové sólo se čtyřmi a před námi je ještě

jedna runda. Zapomínáme z toho důvodu skoro na Lewandowského. Po nějaké chvíli dítě

začíná vrnět, ačkoli jím Albert zoufale hází sem a tam. Pak to trochu za praská a zašustí, a

když se jen tak náhodou kouknem, vidíme, že dítě má už láhev u pusinky a je zas u matky.

Klapalo to.

Připadáme si teď jako jediná velká
rodina, do ženy pěkně vjela bodrá
nálada a Lewandowski

leží zpocený a zářící.

Vyndává věci z vyšívané tašky,
objeví se pár salámů, Lewandowski
vezme nůž jako kytici

květin a rozkrájí maso na kousky.
Ukáže velkým gestem na nás a malá,
vyschlá žena jde od

postele k posteli a usmívá se na nás a
rozdává salám, vypadá teď při tom

přímo hezká. Říkáme

jí maminko, má z toho radost a
načechrává nám podušky.

* * *

Po několika týdnech musím každé
ráno do Zanderova ústavu. Tam mi
nohu přivážou a

pohybují jí. Ruka už je dávno
zahojena.

Z pole docházejí nové transporty.
Obvazy už nejsou z látky, dělají je z
bílého krepového

papíru. Venku je málo látky na obvazy.

Albertův pahýl se dobře hojí. Rána je téměř zajizvena. V několika týdnech bude přeložen do

oddělení prothes. Hovoří stále ještě málo a je mnohem vážnější než dřív. Často přestane

prostřed hovoru a civí před sebe. Kdyby nebyl s námi, udělal by už dávno konec. Ale teď už je

z toho nejhoršího venku. Ted' už mnohdy přihlíží, když hrajeme skat.

Dostanu dovolenou na rekonvalescenci. Maminka mě už nechce pustit. Je tak slabá.

Všechno je horší než posledně.

Pak jsem vyžádán regimentem a jedu zas do pole. Rozloučení s kamarádem Kroppem je

těžké. Ale člověk se to na vojně časem naučí.

XI

Nepočítáme už týdny. Byla zima,

když jsem přišel a při exploších
granátů byly zmrzlé

hroudy skoro právě tak nebezpečné
jako střepiny. Ted' jsou stromy už
zase zelené. Náš život se

pohybuje jako kyvadlo mezi frontou
a baráky. Částečně jsme tomu už
zvykli, Válka je příčinou

smrti jako rakovina a tuberkulóza,
jako chřipka a úplavice. Jenže
případy úmrtí jsou častější,

rozmanitější a hroznější.

Naše myšlenky jsou hlínou,
hnětenou střídáním dní - Jsou dobré,
máme-li klid, a mrtvé,

ležíme-li v ohni. Pole pokrytá
jamami venku, pole rozrytá jamami
uvnitř.

Všichni jsou tací, nejenom my - co
bylo dřív, to už neplatí, a člověk o
tom opravdu taky už

neví. Rozdíly, vytvořené vzděláním a
výchovou, jsou smazány a nelze je
už rozeznat. Skýtají

občas výhody při využívání situace;

ale mají i své nevýhody,
vyvolávající psychické brždění,
které je nutno překonávat. Je to tak,
jako bychom dříve byli mincemi z
různých zemí; roztavili
je a máme nyní všichni totéž ražení.
Chtěl-li by kdo poznat rozdíly, musil
by velmi dobře
zkoušet materiál. Jsme vojáci a
teprve na druhém místě - jakýmsi
podivným a stydlivým
způsobem - jedinci.

Je to veliké bratrstvo, které záblesk
kamarádství lidových písniček, pocit
solidarity, jaký

bývá mezi vězni, a zoufalá družnost
odsouzenců k smrti pojí zvláštním
způsobem v jakýsi

stupeň života, který se rodí prostřed
nebezpečí z napětí a osamocenosti
smrti a užívá letmo

získaných hodin, způsobem docela
nepatetickým. Je to heroické a
banální, chce-li to někdo

hodnotit - ale kdo by to dělal?

V tom je to, že Tjaden při hlášení nepřátelského útoku v divokém kvapu shltne svou

hrachovou polévku se špekem, poněvadž neví, bude-li za hodinu ještě živ. Dlouho jsme o tom

diskutovali, je-li to správné či ne. Kat to zavrhuje tvrdě, že nutno vzítv úvahu ránu do břicha,

která je při plném žaludku nebezpečnější než při prázdném.

Takové věci se nám stávají

problémy, mají pro nás svou
závažnost a jinak tomu ani být

nemůže. Život má tady, na hranici
smrti, nesmírně jednoduchou linii,
omezuje se na to

nejnutnější, všechno ostatní je
ponořeno do tupého spánku; - to je
naše primitivita a naše spása.

Kdybychom byli diferencovanější,
už dávno bychom se zbláznili,
desertovali nebo padli.

Je to jako výprava do říše sněhu a
ledu; - každý projev života musí

sloužit jenom udržení

holé existence a je nutně jen k
tomuto cíli namířen. Všechno ostatní
je v klatbě, poněvadž to

zbytečně vyčerpává naše síly. To je
jediný způsob, jak se zachránit, a
často sedím před sebou

samým jako před cizincem, když
záhadný reflex dřívějšíka vymodeluje
v tichých hodinách jako

slepé zrcadlo mimo mne obrysy
mého dnešního života, a divím se

pak, jak to

nepojmenovatelné aktivum, kterému
se říká život, se přizpůsobí i této
formě. Všechny ostatní

projevy spí zimním spánkem, život
je na věčné číhané proti hrozbě smrti
- udělal z nás myslící

zvířata, aby nás vyzbrojil zbraní
pudu, - prosytil nás otupělostí, aby
nás nezlomila hrůza, která

by nás přepadla, kdybychom myslili
jasně a uvědoměle, - probudil v nás
cit kamarádství,

abychom unikli propasti osamocení,
propůjčil nám lhostejnost divochů,
abychom prese vše

vnímali každý okamžik pozitivna a
strádali jej jako rezervu proti návalu
nicoty. Tak žijeme

uzavřeným tvrdým životem na
samém povrchu a jen někdy nějaká
událost vrhne jiskry. Pak

ale vyšlehne překvapivý plamen
těžké a hrozné touhy.

To jsou ty nebezpečné okamžiky,

které nám ukazují, že přizpůsobení je
přece jenom umělé,

že to není prostě klid, ale nejostřejší
vypětí ke klidu. Vnější životní
formou se sotva lišíme od

křováků; ale kdežto křováci mohou
být stále tací, poněvadž je to právě
jejich přirozená povaha

a vypětím svých duševních sil se
mohou jenom vyvíjet, je tomu u nás
obráceně: naše vnitřné

síly jsou vypjaty regresivně, ne
progresivně. Křováci jsou bez napětí

a samozřejmě tací, my
jsme napjatí a umělí.

A s děsem, cítíváme za noci, když se
probouzíme ze sna a jsme přemáháni
a vydáváni

kouzlu připlouvajících vidění, jak
tenká je opora a hranice, dělící nás
od temnoty - jsme

plamínky, skrovně chráněné slabou
stěnou před bouří rozkladu a
šílenství, v ní; blikáme a

druhdy skoro zhasínáme. Pak se

mění tlumený řev bitvy v kruh, který
nás uzavírá, schoulíme

se do sebe a civíme velikýma očima
do noci. Slyšíme jen jako stín útěchy
dech spících

kamarádů a tak čekáme na ráno.

* * *

Každý den a každá hodina, každý
granát a každý mrtvý brousí na této
tenké opoře a léta ji

rychle odírají. Vidím, jak kolem mne
se už pomalu kácí.

Tu je ta hloupá historka s
Deteringem. Byl z těch, kdo žili
hodně uzavřeně. Jeho neštěstím
bylo, že uviděl v jedné zahradě
třešni. Šli jsme právě z fronty a tato
třešně stála před námi

blízko nového kvartýru na ohybu
cesty jako překvapení v ranním
úsvitu. Neměla listí, ale byla
jeden bílý květ.

Večer nebylo Deteringa vidět.
Konečně přišel a měl v ruce pár
větviček s třešňovými květy.

Dělali jsme si z něho legraci a ptali
jsme se ho, jestli půjde na námluvy.
Neodpověděl a lehl si

do postele. V noci jsme ho slyšeli
rámusit, zdálo se, že si skládá věci.

Větril jsem něco zlého a šel jsem k
němu. Dělal jakoby nic a já mu řekl:
„Nedělej hlouposti,

Deteringu.”

„Ale kde - nemohu jenom spát.”

„Proč jsi přines ty třešňový

větvičky?"

„Snad si ještě můžu přinést třešňový větvičky," odpoví zatvrzele a po chvíli: „Doma mám

velkou ovocnou zahradu s třešněmi. Když kvetou, tak to vypadá ze seníku jako jediné veliké

prostěradlo, tak bíle. Ted' je na to doba."

„Snad dostaneš brzy dovolenou. Taky je možné, že budeš jako sedlák odkomandován."

Kývá, ale je duchem nepřítomen.
Jsou-li tihle sedláci pohnuti, mají
podivuhodný výraz,

směs krávy a roztouženého
pánaboha, napolo blbý a napolo
strhující. Abych ho přivedl na jiné

myšlenky, chci od něho kus chleba.
Dá mi ho bez omezení. To je
podezřelé, poněvadž je jinak

skrblík. Proto nespím. Nic se
nestane, ráno je jako jindy.

Pravděpodobně si všiml, že jsem ho
pozoroval. Pozítří je přes to fuč.

Vidím to, ale neříkám

nic, abych mu popřál času, snad
proklouzne. Do Holandska se dostalo
už mnoho různých lidí.

Ale při rozkazu zpozorují, že tu není.
Za týden slyšíme, že byl chycen
polními Setníky, těmi

opovrhovanými policajty vojny.
Namířil si do Německa - to nemělo
přirozeně nejmenší

vyhlídky na úspěch, - a právě tak
přirozeně udělal všechno co

nejhloupěji.

Každý by z toho mohl vidět, že jeho útěk byla jenoir touha po domově a okamžité pomatení.

Ale co z toho pochopí páni od vojenského soudu někde sto kilometrů za linií? Neslyšeli jsme už nic o Deteringovi.

* * *

Ale i jinak někdy vyrazí, to nebezpečné, to nadržené - jako z přetopených parních kotlů.

Tady je taky třeba podat zprávu, jak skončil Berger.

Naše zákopy jsou už dávno rozstřílené a máme pružnou frontu, tak že vlastně už pravou

posiční válku nevedeme. Kudy se přežene útok a protiútok zůstane potrhaná linie a rozhořčený

boj od jámy k jámě. Přední linie je proražena a všude se usadily skupiny, hnízda v jamách, z

nichž se bojuje.

Jsme v jedné jámě, stranou se usadili
Angličané, jdou na nás s boku a
dostanou se nám do

zad. Jsme obklíčeni. Je těžko vzdát
se. Nad námi se kolébá mlha a kouř,
nikdo by nepoznal, že

se vzdáváme, taky snad nechceme, to
člověk v takové chvíli neví. Slyšíme
blížící se exploze

ručních granátů. Náš kulomet kropí
střelbou půlkruh před námi. Voda v
chladiči se vypařila,

podáváme si rychle druh druhu

skříňku na náboje, každý se tam vymočí, tak máme zase vodu a

můžeme střílet. Ale za námi něco praská stále blíž a blíž. Za několik minut jsme ztraceni.

V tom spustí na nejkratší vzdálenost druhý kulomet. Je ve vedlejší jámě, Berger ho přinesl, a

zároveň vyrazí zezadu protiútok, jsme osvobozeni a najdeme spojení se zadní linií.

Když jsme potom v krytu do jisté

míry dobrém, vypravuje jeden z
nosičů jídla, že ve

vzdálenosti několika set kroků leží
poraněný pes, který nosíval hlášení.

„Kde?“ ptá se Berger.

Nosič mu to popíše. Berger vyrazí,
aby psa přinesl nebo ho zastřelil.

Ještě před půlrokem by

se o to nestaral a měl by rozum.

Pokoušíme se ho zadržet. Ale když
to jde do vážného,

můžeme jen říct: „Blázen!“ a pustit

ho k čertu. Neboť tyto návaly
frontového jančení se stávají

nebezpečnými, nemůžeme-li s
chlapem smýknout na zem a svázat
ho. A Berger je vysoký metr

osmdesát, nejsilnější muž roty.

Je skutečně blázen, neboť musí projít
ohnivou zdí; ale to je právě ten blesk,
který nad námi

všemi někde číhá, který do něho
uhodil a udělal z něho zběsilce. Jiní
začnou zuřit, uteknou, ano

byl tu muž, který se neustále snažil rukama, nohama i hubou zahrabat se do země.

Přirozeně, že se při tom taky hodně simuluje, ale simulace je vlastně taky už známka.

Bergra, chtějícího osvobodit psa, odnesou s ranou do pánve, a dokonce i při odnášení dostane jeden z nosičů kulku do lýtka.

* * *

Müller je mrtev. Střelili mu z

největší blízkosti raketu do břicha.
Žil ještě půl hodiny za
strašných bolestí a při plném vědomí.
Než umřel, dal mi svou tobolku a
odkázal mi boty - ty,
co zdědil po Kemmerichovi. Nosím
je, neboť mi padnou. Po mně je
dostane Tjaden, slíbil jsem
mu je.

Müllera jsme sice zahrabali, ale
dlouho tam asi v klidu ležet nebude.
Posunuli jsme své linie

zpět. Tam na druhé straně mají příliš mnoho svěžích anglických a amerických regimentů. Příliš

mnoho corned-beefu a bílé pšeničné mouky. A příliš mnoho nových děl. Příliš mnoho letadel.

My jsme ale vyhublí a vyhladovělí. Naše jídlo je tak špatné a z tolika náhražek, že jsme z

toho nemocní. Fabrikanti v Německu zbohatli, - nám rozleptává úplavice střeva. Bidýlka na

latrínách jsou stále hustě obsazena; -

měli by ukázat lidem tam doma tyhle
šedivé, žluté,

ubohé, poddané obličeje tady, tyto
nahrbené postavy, kterým kolika
vymačkává krev z těla a

kterí se nanejvýš na sebe zašklebí
zkřivenými, bolestí ještě se
třesoucími rety: „Nemá to smysl
zase natahovat kalhoty -“

Artilerie je vystřílená - má příliš
málo munice - a hlavně jsou tak
vyběhané, že střílejí nejistě

a mají rozptyl až do naší linie. Máme
příliš málo koní. Naše nová vojska
jsou chudokrevní

chlapci, kteří potřebují zotavení,
nemohou ani nosit tornu, ale umějí
umírat. Po tisících.

Nerozumějí ani za mák válce,
postupují jen a dávají se odstřelovat.

Jediný letec odpráskl z legrace dvě
jejich roty, než ještě věděli, co je to
kryt, když byli právě

vystoupili z vlaku. „Německo bude
už asi brzy prázdné," říká Kat.

Nemáme naději, že by mohl být jednou konec. Tak daleko vůbec nemyslíme. Člověk může

dostat ránu a být mrtev; člověk může být raněn, pak je nejbližší stanicí lazaret. Pakli ti nic

neodříznou, přijdeš dřív nebo později do drápů jednoho z těch štábních doktorů, kteří, s

válečným záslužným křížem v knoflíkové dírce, ti řeknou: „Co, - že máte o kousíček kratší

nohu? Na frontě nepotřebujete utíkat, máte-li odvahu.

Ten chlapík je schopen fronty. Odstoupit!". Kat vypravuje jednu z těch historek, které běží

celou frontou od Vogés až do Flander, - o štábním doktoru, který při prohlídce čte jména a

když muž předstoupí, řekne, aniž se na něho podívá: „Schopen pro frontu. Potřebujeme venku

vojáky." Předstoupí muž s dřevěnou nohou, štába řekne zase: „fronta." -

A tu. Kat pozvedne

hlas, řekne mu ten muž:

„Dřevěnou nohu už mám; ale až teď
půjdu ven a ustřelí mi hlavu, dám si
udělat dřevěnou

hlavu a bude ze mne štába." - Jsme
všichni hluboce uspokojeni touto
odpovědí.

Jsou jistě taky dobří lékaři, a je jich
hodně; ale při těch stech prohlídkách
padne každý voják

jednou do pazourů jednomu z těch

četných vyběračů hrdinů, kteří se
namáhají, aby na své

listině co nejvíc „kádrů“ a „garnison“
proměnili na „frontu“.

Takových historek je moc, jsou
většinou ještě trpčí. Ale přes to v
nich není ani zdání

vzpoury nebo odboje; jsou poctivé a
jmenují věci jejich pravými jmény;
neboť na vojně je

velmi mnoho podvodu,
nespravedlivosti a sprostoty. Není to
strašně mnoho, že přes to

regiment za regimentem jde do boje,
který se stává stále beznadějnějším, a
že při ustupující,

rozdrobující se linii následuje útok za
útokem?

Tanky se staly z předmětu posměchu
těžkou zbraní. Valí se,
opancéřované, dlouhou řadou a

zosobňují nám tak víc než co jiného
hrůzu války.

Děl, která na nás vysílají svou
bubnovou palbu, nevidíme; —

útočící linie nepřátel jsou lidé

jako my, - ale tyto tanky jsou stroje,
jejich housenkovitá kola běží
nekonečně jako válka, jsou

samo zničení, když se bezcílně
navalí do jámy a zase z ní vylezou,
nezadržitelně, flotila

řvoucích pancerníků, plivajících
oheň, nezranitelná ocelová zvířata,
rozmačkávací mrtvé i

raněné - krčíme se před nimi ve své
tenké kůži, vůči jejich ohromné tíži
jsou naše ruce stebélky

slámy a naše ruční granáty sirkami.
Granáty, mraky plynu a flotily tanků
- rozdupání,

rozežrání, smrt. Úplavice, chřipka
tyfus, - skrčení, spálení, smrt. Zákop,
lazaret, masengráb -

jiná možnost neexistuje.

* * *

Při jednom útoku padne velitel naší
roty Bertinck. Byl jedním z těch
skvělých frontových

důstojníků, kteří jsou při každé
choulostivé situaci vpředu. Byl u nás
dvě léta bez poranění, tu

se musilo něco stát. Sedíme v jakési
díře a jsme obklíčeni. S kotouči
prachu vane k nám zápach

oleje a petroleje. Odkryjeme dva
muže s vrhačem plamenů, jeden z
nich má na zádech skřínku,

druhý má v rukou hadici, z níž stříká
oheň. Přiblíží-li se tak blízko, že nás
zasáhnou, je konec,

nebot' právě teď nemůžeme ustoupit.

Střílíme na ně. Ale derou se stále blíž a je to ošklivé. Bertinck leží v díře s námi. Když vidí,

že nemůžeme trefit, poněvadž při ostrém ohni musíme myslit na krytí, vezme pušku, vyleze z

díry a míří podepřen v leže. Střelí - v tom okamžiku ho mlaskavě zasáhne kulka, je trefen. Ale

zůstane ležet a míří dál – jednou spustí ruku s kohoutku a zase ji přiloží; konečně zazní rána.

Bertinck pustí pušku, řekne: „Sedí" a sklouzne do jámy. Zadní z obou vrhačů je raněn, padá,

druhému vrhači vyklouzne hadice z ruky, oheň stříká na všechny strany, a muž hoří.

Bertinck dostal ránu do prsou. Po chvíli mu roztrhne střepina bradu. Táž střepina má ještě

tolik síly, že roztrhne Leerovi kyčli. Leer sténá a vzpírá se na ruce, vykrvácí rychle, nikdo mu

nemůže pomoci. Po několika

minutách splaskne jako vyteklý
měch. Co mu to teď pomůže, že
bývával ve škole tak dobrým
matematikem.

* * *

Měsíce míjejí. Toto léto 1918 je
nejkrvavější a nejtěžší. Dnové stojí
jako nepostřehnutelní

andělé ve zlatu a v modři, nad
kruhem záhuby. Každý ví, že válku
prohráváme. Nemluví se o

tom mnoho, ustupujeme, po této

velké ofensivě nebudeme už moci
útočit, nemáme už ani lidí

ani munice. Ale tažení pokračuje -
umírání pokračuje.

Léto 1918 - Nikdy se nám nezdál
život pod svou skoupou podobou tak
žádoucí jako teď;

rudé vlčí máky na lukách našich
kvartýrů, hladcí brouci na stéblech
trávy, teplé večery v

polotmavých, chladných jizbách,
černé, tajuplné stromy soumraku,
hvězdy a tekoucí voda, sny

a dlouhý spánek - ó živote, živote,
živote!

Léto 1918 - Nikdy se mlčky
neprotrpělo víc, než v okamžicích,
kdy jsme vyraželi směrem k

frontě. Vynořují se divoké, nervy
bičující pověsti o příměří a míru,
matou srdce a dělají

odchod těžší než kdy jindy!

Léto 1918 - Nikdy není život vpředu
trpčí a hrůzyplnější než v hodinách
ohně, když bledé

obličej leží v blátě a prsty se kříví v
křeči k jediné prosbě: Ne! Ne! Ne!
ted' ne! Ne ted' ještě v
poslední chvíli!

Léto 1918 — Větrík naděje hladící
spálená pole, zuřivá horečka
netrpělivosti, zklamání,

nejbolestivější mrazivá hrůza před
smrtí, nepochopitelná otázka: Proč?
Proč neudělají konec?

A proč probleskují tyto pověsti o
konci?

* * *

Je tu tolik letců a jsou tak bezpečni,
že pořádají hony na jednotlivce jako
na zajíce. Na jedno

německé letadlo přijde nejméně pět
anglických a amerických. Na
jednoho hladového,

utahaného německého vojáka v
zákopu přijde pět silných, svěžích
mužů v nepřátelské linii. Na

jeden německý komisárek přijde
padesát masných konzerv na druhé
straně. Nejsme poraženi,

nebot' jako vojáci jsme lepší a
zkušenější; jsme prostě
mnohonásobnou převahou rozdrceni
a

zatlačeni.

Je za námi několik dešťových týdnů
- šedivé nebe, šedivá rozplývající se
země, šedivé

umírání. Když jedeme kupředu,
pronikne okamžitě vlhkost naše
pláště a šaty, - a tak to zůstane

celou tu dobu, co jsme v linii. Nikdy

neuschneme. Kdo má ještě vysoké
boty, sváže je nahoře

pytli na písek, aby tam voda tak
rychle nezatékala. Pušky jsou
potaženy korou bláta, uniformy

jsou jí potaženy, všechno teče a
rozkládá se, jediná, crčící, olejovitá
masa hlíny, v níž stojí

žluté louže se spirálovitými, rudými
skvrnami po krvi a do níž pomalu
zapadají mrtví, ranění i

ti, kdo ještě zbyli na živu.

Bouře běsní nad námi, krupobití
střepin rve z promíchané žlutí a šedi
pronikavé dětské

výkřiky trefených, a potrhaný život
se těžce prosténává nocmi k mlčení.

Naše ruce jsou hlína, naše těla hlína
a naše oči dešťové kaluže. Nevíme,
žijeme-li ještě.

Pak spadne do našich děr horko,
vlhké a dusné jako slimák a takového
jednoho dne babího

léta padne při donášení menáže Kat.

Jsme spolu sami. Ovážu mu ránu;
zdá se, že holenní kost je roztržena.
Je to rána do kosti a

Kat stená zoufale: „Ted ještě - právě
ted' ještě -" Těším ho, „Kdo ví, jak
dlouho ta sviňárna

ještě bude trvat! Ted' jsi zachráněn!"

Rána začíná prudce krváčet. Kat
nemůže zůstat sám, abych se pokusil
sehnat nosítka. Nevím

taky, kde je tu blízko nějaké
stanoviště sanitáků.

Kat není moc těžký; proto ho vezmu na záda a jdu s ním na obvaziště.

Dvakrát se zastavíme, abychom si oddechli. Má při transportu silné bolesti. Nemluvíme

mnoho. Rozepjal jsem si límec blůzy a těžce dýchám, potím se a obličej mám naběhlý

námahou. Ale přes to trvám na tom, abychom šli dále, neboť terén je nebezpečný.

„Půjde to zas, Kate?”

„Musí to jít, Pavle.“

„Tak tedy jedem!“

Zvednu ho, stojí na neporaněné noze a drží se stromu. Pak vezmu opatrně jeho raněnou

nohu, Kat povyskočí a já vezmu pod paždí i jeho zdravou nohu.

Naše cesta se stává obtížnější. Občas přihvízdá granát. Jdu tak rychle, jak mohu, neboť

z Katovy rány kape na zem krev. Můžeme se jen těžko krýt před

explosemi, neboť než se

kryjeme, bývá dávno už po nich.

Abychom si trochu odpočinuli,
lehneme si do jakéhosi trychtýřku.
Dávám Katovi čaj ze své

čutory. Vykouříme cigaretu. „Ano,
Kate," povídám zádušně, „tak teď
tedy se přece jen

rozejdeme."

Mlčí a dívá se na mne.

„Pamatuješ se ještě, Kate, jak jsme

rekvírovali tu husu? A jak jsi mě
vytáhl z kaše, když

jsem byl ještě mladičký rekrut a byl
jsem po prvé poraněn? Tenkrát jsem
ještě plakal. Budou

tomu Kate, teď tři roky."

Kývne.

Vstává ve mně úzkost před
osamocením. Když odejde Kat,
nebudu tu už mít nikoho.

„Kate, musíme se rozhodně sejít,
bude-li opravdu mír dřív, než se

vrátíš."

„Myslíš, že s tou kostí budu ještě někdy zralý pro frontu?" ptá se trpce.

„V klidu si ji vyhojíš. Kloub je v pořádku. Snad to s ní půjde."

„Dej mi ještě cigaretu," řekne.

„Snad budeme moci později dělat něco dohromady, Kate." - Jsem hodně smuten, není přec

možné, abych Kata, - Kata svého přítele. Kata se skleslými rameny a měkkým, řídkým knírem.

Kata, kterého znám jakýmsi jiným způsobem, než každého jiného člověka, Kata, s kterým jsem

sdílel tato léta - to je nemožné, abych Kata už neviděl.

„Dej mi svou adresu! Kate, pro všechny případy. A tady je má, napíšu ti ji.“

Zastrčím si cedulku do náprsní kapsy. Jak jsem už teď opuštěn, ač sedí ještě vedle mne.

Nemám si picnout rychle ještě jednu do nohy, abych mohl zůstat s ním?

V Katovi to náhle zaklektá, a on
zezelená a zežloutne. „Půjdeme dál,"
koktá.

Vyskočím, hoře touhou mu pomoci,
zvednu ho a dám se do běhu,
pomalého, dlouhého běhu,
aby to jeho nohou příliš neházelo.

Mám vyschlo v krku, před očima se
mi dělají rudé a černé mžitky, když
se zat'atými zuby,

škobrtaje nemilosrdně dál a dále,
dojdu konečně na obvaziště.

Tam se pode mnou kolena podlomí,
ale mám ještě tolik síly, že padnu na
tu stranu, kde je

Katova zdravá noha.

Po několika minutách opět pomalu
vstanu. Nohy i ruce se mi silně
třesou a jen s namáháním

najdu čutoru, chtěje si vzít lok čaje.
Rety se mi při tom třesou. Ale
usmívám se - Kat je v

úkrytu.

Po chvíli rozeznávám příval zvuků,

deroucích se mi do ucha.

„To sis moh uspořit," říká nějaký sanifák.

Nerozumím a hledím na něho.

Ukazuje na Kata. „Vždyť je po něm."

Nerozumím mu. „Má ránu v holenní kosti," říkám.

Saniták se zastaví. „I to ještě –

Obrátím se. Oči mám stále ještě zakalené, pot mi znovu vyrazil a teče

přes víčka. Setřu jej a

podívám se na Kata. Leží tiše.

„Omdlel," vyrazím.

Sanit'ák tiše zahvízdá: „V tom se zas
vyznám já lip. Je po něm. Vsadím se
s tebou, oč

chceš."

Vrtím hlavou: „ Vyloučeno! Ještě
před deseti minutami jsem s ním
mluvil. Omdlel."

Katovy ruce jsou teplé, chytím ho za
ramena, abych ho třel čajem. Tu

cítím, že mi prsty

vlhnou. Když je vytáhnu zpod jeho hlavy, jsou krvavé. Saniták hvízdne zase mezi zuby:

„Vidíš -“

Kat dostal cestou, aniž jsem to zpozoroval, střepinu do hlavy. Je tam jenom malá dírečka,

musila to být malinkatá, zbloudilá střepinka. Stačila ale. Kat je mrtev.

Pomalů vstávám.

„Vezmeš si jeho legitimaci a jeho věci?" ptá se mne říjtr.

Kývám a dostávám to. Sanit'ák se diví. „Snad nejste příbuzní?"

Ne, my nejsme příbuzní. Ne, my nejsme příbuzní.

Jdu? Mám ještě nohy? Zdvihnu oči, bloudím jimi v kruhu a otáčím se s nimi, v jediném

kruhu, v jediném kruhu, až se zastavím. Všecko je jako jindy. Jenom zeměbranec Stanislav

Katczinsky umřel.

A pak už nic nevím.

XII

Je podzim. Ze starého mužstva už jich tu mnoho není. Já jsem tu poslední ze sedmi hochů z

naší třídy. Každý mluví o míru a příměří. Všichni čekají. Zklame-li je opět toto očekávání,

zhrouť se, naděje jsou příliš silné, nebude lze se jich zbavit, aniž by explodovaly. Nebude-li

mír, bude revoluce. Mám na čtrnáct dní klid, poněvadž jsem polkl trochu plynu. V jakési

zahrádečce sedím celý den na slunci. Příměří přijde brzy, teď už tomu taky věřím. Pak

pojedeme domů.

Tu se mé myšlenky zarazí a neclitějí dále. Co mě s takovou mocí tam táhne a co mne tam

očekává, jsou pocity. Je to žízeň po životu, je to pocit domova, je to krev, je to opojení ze

zachránění. Ale nejsou to cíle.

Kdybychom se vrátili 1916, byli bychom z bolesti a ostroty svých zážitků rozpoutali bouři.

Vrátíme-li se teď, jsme unavení, rozpadlí, spálení, vykořenění a bez naděje. Už nikdy se

nebudeme moci v sobě vyznat.

A nebudou nám taky rozumět - neboť před námi roste pokolení, které sice tato léta ztrávilo s

námi, ale mělo postel a zaměstnání a
ted' se vrátí do svých starých posic, v
kterých na válku

zapomene, - a za námi roste
pokolení, podobné nám, jací jsme
byli, a to nám bude cizí a nás

odsune. Náš život je zbytečný i nám
samým, budeme růst, někteří se
přizpůsobí, někteří se

poddají a mnozí budou bezradní; -
léta se rozplynou a konečně zajdem.

Ale je také možno, že to vše je
jenom melancholie a ohromení, které

se rozpráší, až budu

stát opět pod topoly a budu
poslouchat šumění jejich listí. Není
možná, aby se nadobro ztratila

ta měkkost, která zneklidňovala naši
krev, to nejisté, to ohromující, to
přicházející, tisíce tváří

budoucnosti, ta melodie plynoucí ze
snů a knih, šelest ženských šatů a
tucha žen, není přec

možná, aby to zašlo v bubnové
palbě, v zoufalství a v bordelech pro

mužstvo.

Stromy tu svítí pestře a zlatě, v
listoví blýskají rudě jeřabiny, k
obzoru běží bílé cesty a

kantiny bzučí pověstmi o míru jako
úly. Vstanu.

Jsem klidný. Ať přejdou měsíce a
léta, nevezmou mi už nic, nemohou
mi už nic vzít. Jsem

tak sám a tak nic nečekám, že se jim
mohu bez bázně dívat vstříc. Život,
který mě nesl těmito

léty, vězí ještě v mých rukou a očích.
Přemohu-li jej, nevím. Ale pokud je
tu, bude si hledat

svou cestičku, ať to, co ve mně říká
„Já“ , chce či nechce.

* * *

Padl v září 1918, jednoho dne, kdy
po celé frontě bylo tak pokojně a
tiše, že se zpráva z

bojiště omezila na jedinou větu: na
západní frontě klid . . .

Padl kupředu a ležel na zemi, jako by

spal. Když ho obrátili, viděli, že se
asi dlouho netrápil;

- jeho obličej měl tak klidný výraz,
jako by byl téměř spokojen, že to tak
skončilo.

K o n e c

Document Outline

- Na západní frontě klid
  - III
- IV
  - VI
    - VII
  - VIII
    - IX
      - X
  - XI
    - K o n e c